

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MUSÂHABE 5

- 500 HADÎS-İ ŞERÎF -

Mahmud Sâmi Ramazanoğlu

 ERKAM
YAYINLARI

Allah teâlâ buyuruyor:

"Muhakkak, içinizden size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size ziyâde düşkün, mü'minlere şefkatli ve merhametli bir peygamber gelmiştir."

Tevbe Sûresi / 128

"Muhakkak ki sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikreden kimseler için Rasûlullah en güzel örnektir."

Ahzâb Sûresi / 21

"Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden men ederse ondan kaçının, Allah'tan korkun, doğrusu Allah'ın cezâlandırması şiddetlidir."

Haşr Sûresi / 7

İLİM HAKKINDA

1. Faydalı ilim taleb etmek:

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا یَنْفَعُ وَ عَمَلٍ لَا یَرْفَعُ وَ
دُعَاءٍ لَا یَسْمَعُ

"Ey Allah'ım! Fayda vermeyecek ilimden, dergâh-ı izzetine yükselmeyecek; kabûl edilmeyecek amelden, dinlenmeyecek; icâbetine iktirân etmeyecek duâdan sana sığınırım."¹

2.

سَلُّوْا اللّٰهَ عِلْمًا نَافِعًا وَ تَعَوَّذُوْا بِاللّٰهِ مِنْ عِلْمٍ لَا یَنْفَعُ

"Allah'tan faydalı ilim isteyin; menfaat vermeyecek bilgiden Allah'a sığınınız!"²

1. Ahmed bin Hanbel

2. İbn Mâce

3. Amelsiz âlimin hali:

مَثَلُ الْعَالِمِ يُعَلِّمُ النَّاسَ خَيْرًا وَ يَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّرَاجِ
يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَ يَحْرُقُ نَفْسَهُ

"İnsanlara hayır öğretip de kendisini, kendi kusurunu unutan ilim adamı, tıpkı halkı ışıklandırdığı halde kendisini yakıp bitiren kandil gibidir."³

4. Dîni anlamak:

مَنْ أَرَادَ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ

"Allah kime hayır dilerse onu dinde fakih kılar. Yani onu dînin inceliklerinden nasîbli eder. Yahut İslâm Hukuku'nda bilgili yapar."⁴

5. İlmî kolayca öğretmeye çalışmak:

عَلِّمُوا وَ يَسِّرُوا وَ بَسِّرُوا وَلَا تُتَفَرَّوْا إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ
فَلْيَسْكُتْ

"İnsanlara muhtaç oldukları faydalı ilimleri öğretin. Fakat bu bâbda kolaylık gösterin, güçlük göstermeyin, müjdeleyin, ürkütmeyin; nefret ettirmeyin, herhangi biriniz öfkelendiği vakit sükût etsin."⁵

3. Taberânî

4. Taberânî

5. Buhârî

6. Muallim güler yüzlü olmalı:

عَلِّمُوا وَلَا تُعَنِّفُوا فَإِنَّ الْمُعَلِّمَ خَيْرٌ مِنَ الْمُعَنِّفِ

"İlim öğretin; fakat unf ve şiddet göstermeyin! Zira güler yüzlü muallim sert olandan hayırlıdır."⁶

7. İlim ketmedilemez:

مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكْتَمَهُ الْجَمَّةُ اللَّهُ يُلْجِمُ مِنْ نَارِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

"Kim kendisine ilmî bir mesele sorulur da onu gizler, söylemez ise Allah, onun ağzına kıyâmet günü ateşten gem vurur."⁷

Bu hadîs-i şerîf (مَنْ كَتَمَ عِلْمًا مِمَّا يُنْفَعُ اللَّهُ بِهِ النَّاسَ) şeklinde de rivâyet edilmiştir ki, mânâsı "Kim Allah'ın insanları faydalandıracağı ilimden bir şey ketmederse..." demektir. Hadîsteki (فَكَتَمَهُ) yerine (ثُمَّ كَتَمَهُ) rivâyeti de vardır.

8. Âlimin şerlisi:

شِرَارُ النَّاسِ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ فِي النَّاسِ

"İnsanların en kötöleri, insanlar içindeki âlimlerin en şerirleri, yani kötüleridir."⁸

6. Beyhaki

7. Tirmizî

8. Bezzâz

9. Bilgisiz fetvâ vermek:

مَنْ أَفْتَى بِغَيْرِ عِلْمٍ لَعَنَتْهُ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

"Kim bilgisizliğine, ehliyetsizliğine rağmen fetvâ verirse gökdeki ve yerdeki melekler ona lânet eder."

10. Âlimlerin dereceleri:

فَضَّلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ
وَأَهْلَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الثَّمَلَةَ فِي حُجْرِهَا وَحَتَّى الْحَوْتَ
يُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ

"Âlimin, câhil âbid üzerine üstünlüğü, benim, en aşağı mertebede olanınıza karşı üstünlüğüm gibidir. Şüphesiz hem Allah, hem O'nun melekleri, hem gökde ve yerde bulunanlar, hatta yuvasındaki karıncalar ve balıklar, insanlara hayır öğreten kimse için salât ederler. Yani Allah, ona rahmet eder, diğerleri de onun yarlığını Cenâb-ı Hakk'tan isterler."⁹

11. Öğrenilen bilgi kaydedilmeli:

فَيَدُّوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابَةِ

"İlmi kitabetle; yani yazarak bağlayın."

Yazıya alınmayan, kitab haline gelmeyen bilgiler ürkek kuşlar gibi uçup gider. Mütalaa edilen ilmî eserle-

rin faydalı ve özlü yerlerini not defterlerine kaydetmeli, bunları saklayıp tekrar tekrar gözden geçirmeli. Bunlar en kıymetli bilgi kaynaklarıdır. bununla beraber bilgilerin, herkesin faydalanması için kitap halinde neşredilmesi elzemdir.

12. Kitâbullah:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ

"Şüphesiz ki, Allah teâlâ şu kitap sebebiyle; yani Kur'ân'a imân; ona göre amel edip etmemek bakımından bazı kavimleri, yükseltir ve o sebeple diğerlerini de alçaltır."¹⁰

13. Sünnetin hükmü ve islâmda vicdân hürriyeti:

أَيَحْسَبُ أَحَدُكُمْ مُتَكَيِّفًا عَلَى أَرِيكَتِهِ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يُحَرِّمْ شَيْئًا إِلَّا مَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ أَلَا وَإِنِّي وَاللَّهِ قَدْ أَمَرْتُ وَوَعَّظْتُ وَنَهَيْتُ عَنْ أَشْيَاءَ كَمِثْلِ الْقُرْآنِ أَوْ أَكْثَرَ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُحِلَّ لَكُمْ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتَ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا بِإِذْنٍ وَلَا ضَرْبٍ نِسَاءَهُمْ وَلَا أَكُلَ ثِمَارِهِمْ إِذَا أَعْطَوْكُمْ الَّذِي عَلَيْهِمْ

"Herhangi biriniz serîri yani koltuğunun üstünde refah, kibir ve saltanatla¹¹ dayanarak; yan gelip keyfine bakarak: Allah şu Kur'ân'dakilerden başka bir şey haram

10. Müslim

11. el-Begâvî

kılmamıştır, mı sanır? Haberinizi olsun yemin ederim ki, ben de emrettim, vaaz ettim, nehyettim ki, onlar sayıca¹² Kur'ân'ın misli gibidir. Belki¹³ daha da çoktur. Ehl-i kitab olan hristiyanlar, yahudiler üzerlerindeki borçlarını (vergilerini) verdikçe izinleri olmadan evlerine girmenizi, kadınlarını döğmenizi, meyvelerini yemenizi yüce ve ulu Allah size helâl kılmamıştır."¹⁴

14. Kırk hadîs öğrenme ve öğretmenin fazileti:

مَنْ تَعَلَّمَ أَرْبَعِينَ حَدِيثًا إِيْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ لِيُعَلِّمَ بِهِ فِي حَلَالِهِمْ وَ
حَرَامِهِمْ خَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمًا

12. Tercemeye "sayıca" kaydını ilâve ettik. Çünkü hadîs kuvvet itibâriyle meşela helâl ve haram sıfatları, Kur'ân'ın "münzel" ve "metlûv" bir vahiy olması bakımından Kur'ân'a denk olamaz. Hadîsdeki (ثُمَّ) kelimesi de tercemenin isâbetini gösteren bir karinedir.

Hadîslerin adetçe Kur'ân'dan fazla olması dış bakımındandır. Hakikat itibarıyla onlar yine Kur'ân'ın gizli mânâlarını açıklayan tefsirlerden ibârettir ki onlara ancak vahiy ile müeyyed olan peygamberler muttâlî olabilir.

Bazılarınca "mümâselet" kuvvete de şâmilidir. Fakat nefsü'l-emre nisbetle değil, bizde temin ettiği bilgiye nisbetledir. Zîra Kur'ân'ın delâletinde gizli mânâlar ne kadar çok ise sünnetin delâletinde vuzuh ondan da çoktur.

İmam Evzâî: "Kur'ân'ın hadîse müracaatı, hadîsin Kur'ân'a ihtiyacından ziyâdedir." demiştir.

"Benden bir hadîs rivâyet olunursa onu kitâbullaha arzediniz; uyarısa alınız uymazsa atınız!" meâlinde bazı hadîsler vardır. Aliyyü'l Kârî'nin beyânına göre bunlardan maksût mevzû hadîslerdir.

13. Metindeki (وَأَوْ) kelimesinin burada "yahud" değil de "belki" mânâsını ifâde ettiğini ibn Melek, Mesâbih şerhinde zikretmiştir.

14. Ebû Dâvud

"Kim ümmetine helâller ve haramlar hakkında bilgi vermek için Allah'ın rızâsını isteyerek "kırk hadîs" öğretirse Allah onu kıyâmet gününde âlim olarak haşreder."¹⁵

Mişkat'ta da şu meâlde bir hadîs-i şerîf rivâyet edilmiştir: "Kim ümmetimin dînine âit "kırk hadîs" öğretirse Allah onu fakih olarak haşreder. Ben de kıyâmet günü ona hem şefaâtçi, hem şâhid olurum."

İmam Nevevî diyor ki: "Hıfzdan ve öğrenmekten maksat "kırk hadîsi" müslümanlara nakletmektir."

Bu bâbda daha bir hayli hadîs ve tebşir vardır.

15. Mevzû (uydurma) hadîsler hakkında:

مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ

"Kim yalan olduğunu zannetmesine rağmen benden rivâyetle bir hadîs söylerse, o iki yalancıdan veya yalancılardan biridir."¹⁶

Hâfız-ı hadîs **Zeyneddîn el Irâkî** diyor ki:

"Hikayeciler hadîslerin sahih olup olmadığını bilmeden naklederler. Eğer naklettikleri söz tesadüfen doğru bir hadîs çıkarsa yine onlar bu husûsta günahkârdırlar. Çünkü bilmedikleri bir şeyi söylemişlerdir. Bu vasıfta olanların kitaplardan hatta **Buhârî ve Müslim**'den de hadîs neketmeleri onları ehl-i hadîsten olan ulemânın huzûrunda okumadıkça câiz olmaz."

15. Ebû Nuaym

16. Müslim

Tahkîk ve irfan sâhiplerinden, ihtiyata riây et edenlerden bazıları bir hadîs rivây et ederlerken sehvdan ve yahut hatâdan korkarak:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buna benzer ve buna yakın, yahut bu mânâda ve emsâli lafızlarla şöyle buyurmuş." derler.

16. Kasden hadîs uydurmak ve cezâsı:

مَنْ كَذَبَ عَلَىَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

"Kim bana âit bir haberi yalan yere kasden söylerse kendisine cehennemden bir yer edinsin."¹⁷

Bu hadîs-i şerîfi içlerinde aşere-i mübeşşerenin¹⁸ de dâhil bulunduğu üç yüz kadar sahâbî-i celîl rivây etmişlerdir. Bu rivâyetler aynı meâlî ifâde etmek sûretiyle muhtelif lafız farkları taşımaktadır. Hatta bu rivâyetlerin bir kısmında (مُتَعَمِّدًا) yani kasden, bilerek kaydı da mevcut değildir. Hatta bunun mevcut olmadığına yemin edenler dahî vardır. Ulemânın icmâına, ittifakla beyanına göre Allah'ın sevgili peygamberine âit yalan bir haber vermek en büyük günahdır. Şafîîlerden **Cüveynî'nin**, mâlikîlerden **ibn Münîr'in** ve diğer büyük ülemânın ihtihâdınca bu yalanı irtikâb edenler -maazallah- is-

17. Buhârî, Müslim

18. Aşere-i mübeşşere: Hâl-i hayatlarında Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in cennete gireceklerini müjdelediği on sahabidir ki onlar da: Ebûbekir Sıddîk, Ömerü'l Fârûk, Osman Zinnûreyn, Aliyyu'l Murtezâ, Talhâ bin Ubeydullah, Zübeyr bin Avvam, Sâd bin Ebî Vakkas, Abdurrahman bin Avf, Ebû Ubeyde bin Cerrah, Saîd bin Zeyd radiyallahu anhumdür.

lâm dîninden çıkmış olurlar. Hanefîlerden **Aliyyü'l-Kârî** de bu kanaattedir. Bütün bunlara nazaran mevzû yani sonradan hadîs diye uydurulmuş sözleri terhib ve terhib kasdıyla da olsa rivâyet etmek; bunların uydurma olduğunu bilenler yahut bu bâbda şüpheye düşenler için haramdır. Meğer bu rivâyet onların düzme ve uydurma olduklarını açıklamak şeklinde olsun.

Bir hadîsin gündüzün ortasında parıldayan güneş kadar zâhir ve doğru olduğuna kat'î kanaat etmedikçe "Allah'ın Rasûlü şöyle buyurdu..." denilmemelidir.

17.

إِنْ كَذِبًا عَلَىٰ لَيْسَ كَذِبٍ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْ كَذِبٍ عَلَىٰ مُتَعَمِّدًا
فَلَيْسَبُوءٌ مَّقْعَدَةٌ مِنَ النَّارِ

"Şüphe yok ki, bana âit, yalan bir haber vermek herhangi biri hakkında yalan söylemek gibi değildir. Günahı daha büyüktür. Kim kasden benim hakkımda yalan irtikâb ederse artık o kendisine ateşten yer edinsin; yani cehennem'e hazırlansın!"¹⁹

İbn Melek der ki, Rasûlullah - sallallahu aleyhi ve sellem-i ilgilendiren yalan bir haberi söylemek günahların en büyüğüdür. Zîra bu islâmın temellerini yıkmaya, şeriatın ve şerâfât hükümlerinin ifsadına kadar varır. Onun için ashâb-ı kirâmdan bir zümre eksik ve fazla kelimeye meydan vermekten korkarak çok hadîs rivâyet

19. Buhârî, Müslim

etmekten kaçınmışlardır.

Tâbiînden bazıları da aynı endişe ile Rasûlullah - sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'e kadar çıkarmayarak ashâbın isimlerini zikr ile iktifâ etmişlerdir. Bu kâbil hadîslere "mekuf" hadîs derler.

18.

اتَّقُوا الْحَدِيثَ عَنِّي إِلَّا مَا عَلِمْتُمْ فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا
فَلْيَتَبَوَّءْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. وَمَنْ قَالَ فِي الْقُرْآنِ بِرَأْيِهِ فَلْيَتَبَوَّءْ
مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.

"Bana nisbeti sahih olduğunu bildikleriniz müstesna olmak üzere benden hadîs rivâyet etmekten sakının. Çünkü kim bana karşı benim hadîslerim hakkında kasden yalan söylerse şimdiden kendisine ateşten oturacağı bir yer edinsin. Kim de Kur'ân hakkında kendi re'ynince söz söylerse o da ateşten oturacağı bir yer edinsin."²⁰

19. Uydurma hadîsleri tanıma yolu:

إِذَا سَمِعْتُمْ الْحَدِيثَ عَنِّي تَعْرِفُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَلِينُ لَهُ أَشْعَارُكُمْ
وَأَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ أَنَّهُ مِنْكُمْ قَرِيبٌ فَأَنَا أَوْلَاكُمْ بِهِ. وَإِذَا سَمِعْتُمْ
الْحَدِيثَ عَنِّي تُنْكِرُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَنْفِرُ مِنْهُ أَشْعَارُكُمْ وَأَبْشَارُكُمْ

20. Ahmed bin Hanbel

وَتَرَوْنَ أَنَّهُ بَعِيدٌ مِنْكُمْ فَأَنَا أَبْعَدُكُمْ مِنْهُ

"Benden kalblerinizin tanıdığı doğruluğuna inandı-
ğı; tüylerinizin ve derilerinizin yumuşadığı; ürperdiği, ve
size yani sizin anlayışınıza yakın olduğunu bildiğiniz bir
hadis işittiğiniz vakit hükmedin ki, ben ona sizden daha
yakınımdır. Benden kalblerinizin inkâr ettiği ve hakîka-
ten size yani sizin anlayışınıza uzak olduğunu bildiğiniz
bir hadîs de işittiğiniz vakit hükmedin ki, ben ona sizden
daha uzağımdır."²¹

20. Bid'at merdûddur:

مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ

"Kim bizim şu emrimizin (dînimizin) içinde ondan
olmayan bir şeyi ihdas ederse (ona yeni bir şey katar-
sa) o merdûddur; yani makbul ve meşrû değildir."²²

21. Ehl-i bid'atin ameli makbul olmaz:

أَبَى اللَّهُ أَنْ يَقْبَلَ عَمَلُ صَاحِبِ بِدْعَةٍ حَتَّى يَدْعُ بِدْعَتَهُ

"Bid'at sâhibinin amelini -bid'atini terk edinceye ka-
dar- Allah kabûl etmeye râzı olmaz."

Burada murad, haram olan yani Kur'ân'a, sünnet-i
Rasûl'e, icmâ-ı ümmete ve kıyasa aykırı bulunan bid'at-
lerdir.

21. Ahmed bin Hanbel

22. Buhârî

22. Hakk'ı kabûl, bâtilı red:

اِقْبَلِ الْحَقَّ مِنْ اِتَاكَ صَغِيرٍ اَوْ كَبِيرٍ وَ اِنْ كَانَ بَغِيضًا بَعِيدًا. وَ
اَرُدِّ اَلْبَاطِلَ عَلٰی مَنْ جَاءَ بِهِ مِنْ صَغِيرٍ اَوْ كَبِيرٍ وَ اِنْ حَبِيبًا قَرِيبًا

*"Hakk, -küçük olsun büyük olsun- sana kimden gelirse al yani kabûl et! İsterse o adam buğz edilen bir uzak yabancı olsun. Bâtılı da -küçük olsun, büyük olsun- kim getirirse reddet! O velev ki sevgili bir yakın olsun."*²³

DİN, NİYET VE HAYR

23. Tevhid ve müsâmaha dîni:

أَحَبُّ الْأَدْيَانِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْخَنِيفَةُ السَّمْحَةُ

"Dinlerin Yüce Allah'a göre en sevgilisi dosdoğru ve müsâadekâr olan dindir. Yani tevhid ve islâm dînidir."²⁴

24. Dîn nasîhattir:

الدِّينُ النَّصِيحَةُ (قَالَ ثَلَاثًا قُلْنَا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ
وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ)

"Dînin medâr-ı kıyâmı ve direği nasîhattir. İhlâstır, samîmiyettir." Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu cümleyi üç defâ tekrar buyurdu, dedik ki: "Yâ Rasûlallah bu nasîhat kimedir?"

Buyurdu:

*"Allah'a, Rasûl'üne, müslümanların imamlarına ve umûm halkadır."*²⁵

Allah'a nasîhat, onun birliğine sağlam îtikad, ibâdet ve tâatında tam ihlâstır. Rasûl'üne nasîhat, onun risâlet ve nübüvvetini tasdîk, şerâfatını hüsn-i kabûl, emir ve nehyine inkiyaddır. Kitabına nasîhat, Kur'ân-ı Kerîm'i tasdîk ve hükümleriyle ameldir. Müslümanların imamlarına yani bugünkü tâbirle devlet reislerine nasîhat, meşrû olan emirlerine itaattir. Âmmeye nasîhat ise herkesi doğru yola irşad ve hayra delâlet etmektir.

25. Aslolan niyettir:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا (لِدُنْيَا) أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

*"Amellerin sıhhati yahut kemâli ancak niyetledir. Herkesin niyet ettiği şey ne ise kendisine âit (ve eline geçecek) olan odur. Şu halde kimin hicreti Allah'a ve Rasûl'üne (Allah'ın ve Rasûl'ünün rızâsına) ise (hakîkaten) hicreti Allah'a ve Rasûl'ünedir. Kimin de hicreti kavuşacağı dünya veya nikah edeceği kadın için ise hakîkaten hicreti, hicret ettiği o şeydir."*²⁶

25. Buhârî

26. Buhârî, Müslim

26. Kismet ve hisse niyete bağlıdır:

مَنْ عَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَمْ يَنْوَ إِلَّا عِقَالًا فَلَهُ مَا نَوَى

"Kim Allah yolunda velev devenin bir ayak bağı kadar cüz'î bir menfaat sağlamaktan başka bir şeye niyet etmeyerek yani maddî herhangi bir faydayı düşünerek muhârebe ederse onun nasîbi ancak niyet ettiği o şeydir. O Allah'ın hiçbir sevabına kavuşamaz."²⁷

27. Cihadda niyet esastır:

إِنَّمَا يُبْعَثُ الْمُقْتَلُونَ عَلَى النِّيَّاتِ

"Muhârebe edenler ancak niyetlerine göre ba's olunur."²⁸

28. Niyet, ilây-ı kelimetullah olmalı:

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِمَتْنَعْمَ وَ الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَ الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانَهُ فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: مَنْ قَاتَلَ لِيَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Ebû Mûsa el-Eş'ârî - radiyallahu anh'-ten şöyle dedi:

27. Ahmed bin Hanbel

28. Ibn-i Asâkir

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bir adam geldi ve dedi ki:

- Yâ Rasûlallah! Adam var ganîmet için savaşı; adam var şan ve şöhret için savaşı; adam var görül-mek yani gösteriş için savaşı; bunlardan hangisi Allah yolundadır?

Risalet-meab -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- Kim, Allah'ın dediği; yalnız onun dediği üstün ol-sun diye döğüşürse işte onun savaşı Allah yolundadır.²⁹

29. Niyette ihlâs:

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأَتَىٰ بِهِ
فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ
حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ
جَرِيءٌ قَدْ قِيلَ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي
النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ
نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَ
عَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ
الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِءٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ
أَمَرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَآعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ

فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ مَا تَرَكْتُ فِي سَبِيلِ مُحِبٍّ أَنْ
يُنْفِقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ
لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ
الْقَى فِي النَّارِ

Ebû Hureyre -radıyallahu anh-'ten dedi ki:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittim:

- Kıyâmet gününde aleyhinde ilk hükmedilen insanlar şunlardır:

1. Şehîd edilmiş kimsedir. O, Allah'ın huzûruna getirilir. Allah kendisine olan nîmetlerini anlatır; o da bunları îtiraf eder.

Cenâb-ı Hakk:

- Öyleyse bunlara karşı ne yaptın, der. Adam:

- Senin uğrunda şehîd edildim, der.

Allah buyurur ki:

- Yalan söyledin ancak sen, "cüretli ve cesur" denilsin diye savaştın. Gerçek öyle de denildi. Onun hakkında emredilir ve ateşe atılınca kadar yüzüstü sürüklénir.

2. İlim öğrenen, başkalarına da öğreten, Kur'ân da okuyan adamdır. O huzûra getirilir, Allah kendisine olan nîmetlerini anlatır. O da îtiraf eder. **Cenâb-ı Hakk:**

- Bunlara karşı ne yaptın, der. Adam:

- İlim öğrendim, onu başkalarına da öğrettim; senin uğrunda Kur'ân dahî okudum, der, Allah buyurur ki:

- Yalan söyledin, sen ilim öğrendin, "âlimdir" denilsin diye, Kur'ân okudun, "o kâridir" yani kıraat ehlidir, denilsin diye hakikat öyle de denildi. Sonra hakkında emrolunur o ateşe yani cehenneme atılınca kadar yüzüstü sürüklenir.

3. Cenâb-ı Hakk'ın kendisine genişlettiği, malın her nevinden kendisine verdiği adamdır. O getirilir Allah ona olan nîmetlerini anlatır; o da bunları îtiraf eder. Cenâb-ı Hakk:

- Öyleyse bunlara karşı ne yaptın, der. Adam:

- Hakkında infak edilmesini emir buyurduğun hiçbir yol bırakmadım. İlla malımı senin yolunda harcadım. Cenâb-ı Hakk:

- Yalan söyledin, ancak onları "cömerttir" denilesin diye yaptın. Filhakîka öyle de denildi. Sonra hakkında emredilir ve cehenneme atılınca kadar yüzüstü sürüklenir.³⁰

30. Kabirden kalkış da niyetlere göredir:

إِنَّمَا يُبْعَثُ النَّاسُ عَلَى نِيَّاتِهِمْ

"İnsanlar ancak niyetlerine göre ba's olunur yani kabirlerinden kaldırılır."³¹

31. Hayra delâlet:

مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ أَجْرُ فَاعِلِهِ

"Kim bir hayra delâlet ederse onu işleyen gibi ecir alır."³²

32. Allah bu dîni bir fâcirle de te'yid eder:

إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدَ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ

"Şüphe yok ki Allah bu dîni fâcir (kâfir) bir adamın hizmetiyle de kuvvetlendirir."³³

Hayber Gavzesi'nden Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- müslümanlık iddiasında bulunan bir adam hakkında "Bu cehennemliklerdendir." buyurmuştu. Halbuki muhârebe kızıştığı zaman o adam, öyle çetin ve cesur bir savaş yaptı ki herkes, Hazret-i Peygamber efendimizin o adam hakkındaki sözünü âdetâ hayret ve şüphe ile karşılayayazdı. Adam fazlaca yara almıştı. İztıraba tahammül edemedi. Münâfıklığını, riyâ-kârlığını açığa vurdu ve nihâyet intihar etti. İşte bu hadîs, mezkûr hâdis e üzerine sadır olmuştur.

31. İbn-i Mâce

32. Ahmed bin Hanbel

33. Buhârî

33. Hisbe ve niyet:

لَا أَجْرَ إِلَّا عَنْ حِسْبَةٍ وَلَا عَمَلٌ إِلَّا بِنِيَّةٍ

*"Hisbesiz bir ecir ve sevap yoktur. Niyetsiz bir amel de makbul değildir."*³⁴

Hisbe, yapılan hayırlı işlerden dolayı insanlardan hiçbir takdir ve mükâfat beklememek, vazîfeyi sırf vazîfe olduğu için Allah'ın rızâsını tahsil maksadıyla yapmaktır.

34. Deytemî

ÎMÂN, İHSAN

34. Îmânın en fazîletlisi:

أَفْضَلُ الْإِيمَانِ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ مَعَكَ حَيْثُ مَا كُنْتَ

"Îmânın en fazîletlisi üstün derecelisi, nerede olursan ol, Allah'ın seninle beraber olduğunu bilmendir."³⁵

35. Îmânın ihsân derecesi:

الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

"İhsân'ın mânâsı; Allah'a sen onu görüyormuşsun gibi ibâdet etmendir. Her ne kadar sen onu görmesen de şüphesiz o seni görüyor."³⁶

35. Taberânî

36. Buhârî, Müslim

36. Allah sevgisinde kıstas:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَعْلَمَ مَا لَهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَعْلَمْ مَا لَهُ عِنْدَهُ

"Kim Allah indinde mevkiini ne olduğunu bilmek arzu ederse O'nun yani Allah'ın kendi nezdinde yerinin ne olduğunu bilsin yani ona baksın."³⁷

37. Allah korkusu:

إِتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَاتَّبِعِ السَّبِيلَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

"Nerede bulunursan bulun, Allah'tan kork. O'nun huzûrunda olduğunu asla unutma.

"Hasbe'l- beşeriyye işlediğin herhangi günahın ardından onu mahvedecek yani afvına medâr olacak iyilik ve sevap yap. İnsanlarla güzel ahlâklı olarak muâşeret et."³⁸

38. Kuvvetli insan Allah'a güvenendir:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

"Kim insanların en kuvvetlisi olmaktan hoşlanıyorsa her işte Allah'a güvenip dayansın; tevekkül etsin."

37. Ebû Nuaym

38. Ahmed bin Hanbel, Tirmizî

39. Tevekkül:

فَيْدُ وَتَوَكَّلْ

"Deveni bağla da ondan sonra Allah'a tevekkül et."³⁹

Bedevi'nin biri:

"Yâ Rasûlallah devemi başıboş salıverip de mi tevekkül edeyim?" diye sormuştu. Bu hadîs- şerîf o zâta ve teşebbüsü bırakıp da-gûyâ Allah'a tevekkül ettiğini sanan gafillere cevaptır.

40. Tesbih, günahları arıtır:

مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حُطَّتْ خَطَايَاهُ
وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ

"Kim hergün yüz defâ (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ) derse hatâları denizlerin köpüğü kadar bile olsa dökülür, yarılanır."⁴⁰

Bu cümle-i cemîlenin mânâsı "Allah'ı tesbih ve O'na hamd ederek O'nu noksan sıfatlardan tenzih ederim." demektir.

41. Dilde hafif, mîzanda ağır iki kelime:

كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى
الرَّحْمَنِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ

39. Beyhakî

40. Buhârî, Müslim

"Dile söylemesi hafif; kolay gelen, mîzanda ağır basan; rahmeti umûma yaygın Allah'a göre sevgili olan iki kelime yani cümle vardır ki, onlar da: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ) (سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ)'dir.⁴¹

Bu hadîste ilâve buyurulan ibârenin mânâsı "Büyük olan Allah'ı tenzîh ederim." demektir.

42. Kul, ibâdete merbuttur:

الْمَلَائِكَةُ يَتَعَاقَبُونَ مَلَائِكَةً بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةً بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَالْعَصْرِ ثُمَّ يُعْرَجُ إِلَيْهِ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ «كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟» فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ يُصَلُّونَ وَآتَيْنَاهُمْ يُصَلُّونَ

"Melekler kimi gece, kimi gündüz nöbetçisi olmak üzere bir biri ardınca gelip giderler. Sabah ve ikindi namazlarında birleşirler. Sonra içinizde geceleyen melek göğe yükselip çıkar da, Allah her şeyi pek iyi bildiği halde onlara:

- Kullarımı ne halde bıraktınız, diye sorar. Onlar da:

- Namaz kılarken bulduk ve namaz kılarken bıraktık, derler.⁴²

Bu hadîsin metninde **Buhârî** ve **Müslim** arasında küçük bir lafız farkı vardır.

41. Buhârî, Müslim

42. Buhârî, Müslim

43. Nûr-i ilâhî:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ.
يَرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ. وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ
اللَّيْلِ حِجَابُهُ النُّورُ. وَلَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا
انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ

“Şüphesiz ki, Allah uyumaz; uyumak onun şanına yakışmaz. Mîzanı o alçaltır o yükseltir. Gece yapılan amel, gündüz yapılacak amelden evvel, gündüz yapılan amel de gece yapılacak amelden önce melekler tarafından O'nun izzet dergâhına yükseltilir. O'nun perdesi nûrdur. Eğer o perdeyi açmış olsaydı zâtının büyüklüğü, ilminin ihâta ettiği bütün mahlukları yakardı.”⁴³

Hadîs-i şerîfin metninde gördüğümüz (الْقِسْطُ) dan murad mîzandır. Allah kendisine arz edilen amelleri dilediği kullar için az, dilediği kullar için çok sayar. Ölçü ve takdir O'nun elindedir. Bu bir temsildir. Bazılarına göre mânâ şudur: “O kiminin rızkını az, kimininkini çok verir.” (الْقِسْطُ) dan murad adâlettir. “Allah adâlete riâyet edenleri yükseltir, zulmedenleri alçaltır.” diye mânâ verenler de olmuştur.

44. Zikir ve gece namazı:

إِذَا اسْتَيْقَظَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّيْلِ وَاقْطَعَ أَهْلَهُ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ كُتِبَا
مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ

*"Kişi gecenin bir kısmında uykudan uyanıp da âilesini de uyandırdığı ve ikişer rek'at namaz kıldıkları zaman Allah'ı çok zikreden erkeklerle kadınlardan sayılırlar."*⁴⁴

Bu hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Hakk'ın Ahzâb sûresinin 35. âyetindeki mağfireti ve büyük ecrini vaad buyurduğu erkek ve kadın zâkirlere işâret edilmektedir.

Hadîs-i şerîfteki ehl ve âile kaydına zevce kız gibi ev halkı da dâhildir. Zikirden murad kalbî ve lisânî zikirlerle, Kur'ân okumağa, ilim ile iştigâle, farz ve nâfile namazlara şâmilidir.

44. Ebû Dâvud, İbn-i Mâce

PEYGAMBERİMİZ'E MUHABBET

45. Peygamber'e itaat Allah'a itaattır:

مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ

"Kim bana itaat ederse hakîkatte Allah'a itaat etmiş olur. Kim de bana isyân ederse şüphesiz Allah'a âsî olmuş olur."⁴⁵

46. Rahmet unsuru Peygamberimiz:

إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعْنًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

"Şüphesiz ben, lânet edici olarak değil mahz-ı rahmet olarak gönderildim."⁴⁶

45. Buhârî, Müslim

46. Buhârî

47. Mekârim-i ahlâk:

بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ (مَكَارِمِ) الْأَخْلَاقِ

"Ben, Hakk cânibinden iyi ve yararlı ahlâkı yani ahlâkın en şerefliisini tamamlamak için gönderildim."⁴⁷

48. Peygamber sevgisi:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَ
النَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Hiçbir kimse, ben; kendisine babasından, evladından ve bütün insanlardan daha sevimli oluncaya kadar gerçek î mân etmiş olamaz."⁴⁸

49.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ أَخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا نَفْسِي فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ» قَالَهُ لِعُمَرَ فَقَالَ عُمَرُ: فَإِنَّهُ الْآنَ وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: «الْآنَ يَا عُمَرُ»

Abdullah bin Hişam -radiyallahu anh- den:

47. Ahmed bin Hanbel

48. Buhârî, Müslim

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ma-
iyyetinde idik. O, **Ömer** -radiyallahu anh-'ın elini tutu-
yordu. Ömer -radiyallahu anh- ona dedi ki:

- Yâ Rasûlallah! Sen bana canımdan başka her
şeyden sevimlisin. Bunun üzerine -sallallahu aleyhi ve
sellem- şöyle buyurdu:

- *Hayır, rûhum kudret elinde bulunan Allah'a and
olsun ki, ben sana canından da sevimli oluncaya kadar
îmânın kemâlini bulmaz.*

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu
söyleyince Ömer -radiyallahu anh-:

- İşte hakikat şimdi yâ Rasûlallah! Sen bana mu-
hakkak canımdan da sevimlisin, dedi. Sallallahu aleyhi
ve sellem efendimiz de:

- *Şimdi îmânın kemâline erdi ya Ömer, buyurdu.*⁴⁹

50. Kişi sevdiğiyledir:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

"Kişi sevdiği ile beraberdir."⁵⁰

Abdullah bin Mes'ud -radiyallahu anh- diyor ki:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzûruna
bir adam geldi ve dedi ki:

49. Buhârî

50. Buhârî, Müslim

- Yâ Rasûlallah! Kendilerine katılmamış bir kavmi, bir zümreyi seven kimse hakkında ne buyurursunuz?

Bunun üzerine Rasûl-i mükerrerem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hadîsi îrad buyurdu. Demek, kim bir kavmi ihlâs ile severse onların yaptığını yapmasa da o kavimden sayılır. Çünkü kalbleri arasında bir yaklaşıma yerleşmiştir. Bu sevgi onlarla uyuşmaya müeddî olabilir.

Bu hadîste iyi adamları -onların gidişlerine uyma me'mul olduğu için- sevmeye teşvik vardır.

51.

أَوَّلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَى صَلَاةٍ

"Kıyâmet günü insanların bana en yakını üzerime çok salât edenidir."⁵¹

52. Bir salâta on sevap:

مَنْ صَلَّى عَلَى وَاحِدَةٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرُ صَلَوَاتٍ وَحَطَّ عَنْهُ
عَشْرَ خَطِيئَاتٍ، وَرَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ

"Kim bana bir kere salât ederse Allah ona on salât eder. Onun on günahını afveder. Derecesini on kat yükseltir."⁵²

Kur'ân-ı Hakîm'in el-Ahzâb Sûresi'nde:

51. Tirmizî

52. Buhârî, Ahmed Bin Hanbel

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا
عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Şüphesiz Allah da melekleri de o peygambere çok salât ederler ve onu tekrîm ederler. Ey îmân edenler! Siz de salât edin, tam bir teslimiyetle selâm verin.”⁵³

Salât, ehl-i lügatten bir çoğuna göre duâ, tebrik, temcid ve tâzim mânâlarıdır.

Ragıb el-İsfahânî; “Cenâb-ı Hakk’ın ve peygamberinin müslûmanlar hakkındaki salâtı onları tezkiye ve rahmetine mazhar buyurmasıdır. Meleklerin salâtı, duâ ve istiğfardır. İnsanların salâtı da öyledir. Namaza salât denilmesi aslının duâ olmasındandır.”⁵⁴ diyor.

Cürcânî, “Allah’tan salât, rahmet; meleklerden salât, istiğfar; mü’minlerden salât, hayır ve duâ demektir.”⁵⁵ diyor.

İbn Hacer’e göre “Allah’tan Peygamberine salâtın mânâsı ona rahmetini artırmasıdır. Diğer insanlara salâtı ise âlelîtlak rahmet ve tezkiyedir.”

Mücâhid’e nazaran “Allah’tan salât, tevfik ve ismet; meleklerden salât, avn ve nusret; ümmetten salât ise ittibâdır.”

Bazıları da “Allah’ın Peygamberi’ne salâtı onun şe-

53. Ahzâb Sûresi / 56

54. Müfredât

55. Seyyid Şerîf, Târifât

refini îla ve tekrîm, meleklerin salâtı onun mükerremliğini izhar, ümmetin salâtı da onun şefaatinı talebidir." demişlerdir.

Seyyid Murtaza ez-Zebidi'ye göre, "Meleklerden salâtın mânâsına atıf, esirgemedir. Cenâb-ı Hakk'a nisbet edinilince kullarını melekleri nezdinde medih ve senâ etmiş demek olur ki bu, Allah'ın Peygamberi'ne salâtının tefsîrine daha layıktır. Yahut kemâl-i rahmeti mânâsındadır. Cenâb-ı Hakk'tan gayriye nisbet edilince mânâsı hayır ile duâdır."

Hazret-i Ali -radiyallahu anh ve kerremallahu vecheh-'den şöyle rivâyet olunmuştur. Âyetin başındaki (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ)nin (يَا)sı nefse, (أَيُّ)sü kalbe (يَا)sı rûha hitaptır. San-ki Cenâb-ı Hakk, habîbine salât ederken, "Onun şanını yalnız dilinizle değil, nefsinizle, kalblerinizle, rûhlarınızla da ta'zim ve tekrîm edin." buyurmuştur.

(اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ) "Yâ Allah, Muhammed'in zikrini îla, dâvetini galip ve şerâfâtını dâim kılmak sûretiyle onun dünyada da âhirette de tekrîm ve tâzim buyur. Onu ümmeti hakkında şefaâtçi kıl, ecrini derecesini kat kat artır." demektir.

Salâtтан murad, Allah'ın emrine imtisal ve Rasûl'ü -sallallahu aleyhi ve sellem'in bizim üzerimizdeki hakkını edâya cehd etmek sûretiyle Cenâb-ı Hakk'a yaklaşmaktır.

Bizim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etmemiz bizden ona -hâşâ- bir şefaât değildir. Fakat Cenâb-ı Hakk'ın bize in'am ve ihsân edene iyilikle

mukâbele etmemizi emir buyurduğu ve Rasûl-i Ekrem'e edilen salât ve duâ-i âcizânemize nazaran ve lütfen kâfi gördüğü içindir ki, bu vazîfemizi îfâya son derece çalışmalıyız.

Cenâb-ı Hakk'ın habîbine salâtı, O'nu melekleri nezdinde senâ buyurması; meleklerin O'na salâtı da kendisine duâ etmeleridir.

Yukarıdaki âyet-i celîle nâzil olunca Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisine selâm verilmesini ashâbına emretti. Ashâb-ı kirâm ve sonra gelenler de gerek mübârek kabir-i nebevîlerini ziyârette ve gerek ism-i âli-i nebevîleri anıldığı zaman O'na selâm vermekle me'mur olmuşlardır. Bu selâmın mânâsında üç vecih vardır:

1- Her türlü nakîsadan ve âfetten selâm sana ve beraberinde bulunanlara olsun. Bu sûretle selâm masdar olur.

2- Selâm, seni hıfz ve sıyânette; ikrâm-ı gâyetle dâim, kâim ve kefil olsun. Bu sûretle selâm, Allah teâlâ-nın esma-i hüsnâsından olur ki, "selâmet veren Zât-ı ecell ü âlâ" demektir. Cenâb-ı Hakk'ın isimleri içinde bundan başka masdar yoktur.

3- İtaat mânâsınadır ki, teslim de buradan gelir. Nitekim Cenâb-ı Hakk:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Öyle değil, Rabb’ına andolsun ki, onlar aralarında kimi oraya, kimi buraya çektikleri; kavga ettikleri şeylerde seni hakem yapıp sonra da verdiği hükümden yürekleri hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça îmân etmiş olmazlar.”⁵⁶ buyuruyor.

Selâm, selâmet; dış ve iç âfetlerden âzâde olmaktır. Allah teâlâyâ “selâm” denilmesi kendisine layık olmayan şeylerden sâlim ve münezzeh bulunmasındandır.

Peygamberimiz -sallallahu teâlâ aleyhi sellem-’e zaman ve mekan ile tahdid edilmeksizin salât etmek icmâ ile farzdır. Çünkü Cenâb-ı Hakk ona salât etmemizi emir buyurmuştur. Selef ve tefsîr ulemâsı bu emri vucuba hamlediyorlar.

Allah teâlâ hazretleri bütün halkına peygamberi üzerine salât etmelerini ve teslimiyetle selâm getirmelerini farz kılmış ve bu farzın îfâsını muayyen bir vakte hasretmemiştir. Binâenaleyh kişinin ona salât ve selâmı çok yapması ve bunu terk etmemesi vâcibdir.

İmam Mâlik ve ashâbı ile birçok ilim erbabına göre Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- tam bir samîmiyet ve îmân ile vakit ve miktar da tayin etmeksizin ve yalnız namaza münhasıran olmaksızın salât etmek farzdır. Kim ömründe bu sûretle velev bir defâ salât ederse uhdesiden farz sakıt olur.

İmam Şafii'nin ashâbına göre ise Cenâb-ı Hakk'ın ve Rasûl'ünün emir ve farz ettiği salât namazdaki teşehhüdden sonra okunan salâttır.

Rasûllulah -sallallah aleyhi ve sellem-'e getirilecek salavat-ı şerîfenin muhtelif metinleri ve bunların istinad ettikleri bazı rivâyetler vardır.

Metni kısa fakat mânâsı çok zengin ve sahih rivâyetlere uygun salavattan biri de şudur:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ بَعْدَدِ عَلِمِكَ

53. Salât u selâm melekleri:

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى وَمَلٰٓئِكَتَهٗ سٰٓيِحِيْنَ فِى الْاَرْضِ يُبَلِّغُوْنَ مِنْ
اَمْرِى السَّلَامَ

"Hakikat, Allah teâlânın yeryüzünde seyahat eden öyle melekleri vardır ki, onlar ümmetimden bana olan selâmı ulaştırırlar."⁵⁷

54. Yüz salât, yüz hâceti giderir:

مَنْ صَلَّى عَلٰى فِى يَوْمٍ مِّائَةً مَّرَّةً قَضٰى اللّٰهُ لَهٗ مِائَةً حَاجَةً سَبْعِيْنَ
مِنْهَا لِاٰخِرَتِهٖ وَثَلَاثِيْنَ مِنْهَا لِدُنْيَاہٗ

"Kim bana günde yüz defâ salât ederse Allah onun

yetmişî âhiretine, otuzu dünyasına âit olmak üzere yüz hâcetini bitirir."

55. Salât ü selâmdan kaçınan bahîl:

الْبَخِيلُ الَّذِي مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَىٰ

"Bahîl o adamdır ki, yanında anılırım da bana salât etmez."⁵⁸

56. Cuma günü salât u selâm:

أَكْثَرُوا مِنَ الصَّلَاةِ عَلَىٰ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَإِنَّهُ يَوْمٌ مَشْهُودٌ تَشْهَدُهُ
الْمَلَائِكَةُ وَإِنْ أَحَدًا لَّنْ يُصَلِّيَ عَلَىٰ إِلَّا عُرِضَتْ عَلَيْهِ صَلَاتُهُ
حِينَ يَقْرَأُ مِنْهَا

"Cuma günü bana çok salât edin. Zîra o gün meleklerin hazır olacağı; yahut şâhidlik edeceği bir "yevm-i meşhud"dur. Gerçek, bir kimse bana salât etmeye dursun yani salât ederse onun salâtı muhakkak bitince bana arz olunur."⁵⁹

57. Salât u selâmın miktarı:

عَنْ أَبِي بَنْ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

58. Tirmizî

59. "Şâhid ve meşhûd" kelimelerinin muhtelif tefsirleri ve mânâları hakkında Burûc Sûresi'nin tefsirine bakılmalıdır.

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ قَامَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ
 اذْكُرُوا اللَّهَ. اذْكُرُوا اللَّهَ جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ. جَاءَ
 الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ، جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ» قُلْتُ؛ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَكْثَرُ
 الصَّلَاةِ عَلَيْكَ، فَكَمْ أَجْعَلُ لَكَ مِنْ صَلَاتِي؟ قَالَ: مَا شِئْتَ.
 قُلْتُ الرَّبْعَ؟ قَالَ مَا شِئْتَ فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ. قُلْتُ، النِّصْفَ؟
 قَالَ: مَا شِئْتَ، فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ، قُلْتُ فَالثُّلُثِينَ؟ قَالَ:
 مَا شِئْتَ، فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ، أَجْعَلُ لَكَ صَلَاتِي
 كُلِّهَا؟ قَالَ: إِذْنُ تُكْفَى هَمُّكَ وَ يُغْفَرَ لَكَ ذَنْبُكَ.

Übey bin Ka'b -radiyallahu anh-'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- gecenin üçte ikisi geçtikten sonra kalkmış da şöyle demişti:

- Ey insanlar! Allah'ı zikredin. "Racife" geldi, "radife" onun ensesine binecek olan da gelecek, ölüm kendisinde olan bütün şiddetiyle geldi, ölüm kendisinde olan bütün şiddetiyle geldi.

Ben de kendisine:

- Ey Allah'ın Rasûl'ü! Gerçekten ben sana çok salât ediyorum. Bu salâtımı sana ne kadar yapayım, dedim. Buyurdu ki:

- Dilediğin kadar.

- Zikrimin dörtte biri kadar olsun mu, dedim. Şöyle buyurdu:

- *Dilediğin kadar yap, fakat artırırsan bu senin için daha hayırlıdır.* Dedim:

- Yarısı olursa nasıl? Buyurdu ki:

- *Dilediğin kadar artırırsan, senin için daha hayırlıdır.* Yine söyledim:

- O halde üçte iki kadar mı? Buyurdu ki:

- *Dilediğin kadar, fakat artırırsan senin için daha hayırlıdır.*

Tekrar dedim:

- Bütün zikrimi sana salât olarak yapayım mı? Buyurdu:

- *Bu takdirde o, senin maksadına yeter tutulur, günahın da mağfiret olunur.*⁶⁰

En-Naziat Sûresi'ndeki "racife", o gün sarsan sar-sacak; "radife", onun ensesine binecek olan da ardın-dan gelecek. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maksadı o deşhetli günleri hatırlatmak ve âhirete hazırlanmayı teşvik etmektir.

ZÜHD VE BİRR

58. Zühd:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ خَيْرًا فَقَهَّهُ فِي الدِّينِ وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَ
بَصَّرَهُ عُيُوبَهُ

"Allah bir kuluna hayır murad edince onu dinde fakih kılar. Yani o kuluna dînin hükümlerini öğrenmeye istîdad verir. Ona kuvvetli hafıza, anlayış verir. Onu dünyaya tapmaktan korur. Ayıplarını gözlerinde canlandırır. Yani yaptığı kusurun derhal farkına varıp tevbe eder."⁶¹

İmam Ahmed bin Hanbel hazretleri der ki:

Zühdün yani kalbi dünyanın kötü heveslerinden ayırmanın üç derecesi vardır:

1- Kalbden haram temayülleri söküp atmaktır ki bu, müslümanların avam tabakasının zühdüdür.

61. Beyhakî

2- Helâlin fazla miktarına temayülû kalbden çıkar-maktır ki, bu havassın zühdüdür.

3- Kulu Allah'tan alıkoyan her şeyden kalbi temizle-mektir ki, bu da âriflerin zühdüdür.

59. Gönül zenginliği:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ غِنَاهُ فِي نَفْسِهِ وَتَقَاهُ فِي قَلْبِهِ وَإِذَا
أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ شَرًّا جَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ

"Allah bir kuluna hayır dilediği zaman onun zengin-liğini kalbinde yaşatır; ona kalb zenginliği verir. Takvâyı yani Allah korkusunu gönlünde yerleştirir. Allah bir kulu-na da şer dilediği vakit fakirliğini iki gözünün önüne ge-tirip gösterir."⁶²

Kalbi zengin olanlar hayatta dâima müsterih yaşar-lar. Kendilerini kötü ihtiraslara kaptırmazlar. Gönlünde Allah korkusu yerleşenlerin kalbi "yakîn" nûrlarıyla do-lar. Gaflet ve günahlardan derhal tevbe ederler. Aç göz-lü insanlar malca ne kadar zengin olurlarsa olsunlar kendilerini fakir ve muhtaç sayarlar. Bu hal gözlerinin önünde bir şer, bir belâ olarak dikilip kalır. Bu yüzden onlar dâima ızdırap içinde yaşamağa mahkum olurlar. Kalb zenginliği nasıl büyük bir nîmetse aç gözlülük de öyle kötü ve amansız bir şerdir.

60. Zühde ermenin yolu:

أَدِمَّا إِفْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكَ تَكُنْ مِنْ أَعْبِدِ النَّاسِ. وَاجْتَنِبْ مَا

حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْكَ تَكُنْ مِنْ أَوْرَاعِ النَّاسِ. وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ
تَكُنْ مِنْ أَغْنَى النَّاسِ

"Allah'ın senin üzerine farz kıldığı şeyleri edâ et ki, insanların en çok ve en iyi ibâdet edenlerinden olasin. Allah'ın sana haram kıldığı şeylerden uzaklaş ki, insanların en yüksek takvâ sâhiplerinden olasin. Allah'ın senin için takdir ettiği kısmetine, rızka râzı ve kânî ol ki, insanların en zenginlerinden olasin."⁶³

Bu hadîs-i şerîfteki "farz" şârihlere göre bütün sünnet ve müstehaplara da şâmilidir. Çünkü farz, ıtlak olunca kemâline masruf olur. Onun kemâli ise kıldan istenilen bütün ibâdetlerin en güzel sûrette yerine getirilmesiyle hâsıl olur. Hadîs-i şerîfte haramdan uzaklaşmak emrediliyor, demek haramı işlemek şöyle dursun, ona yaklaşmak bile câiz görülmüyor.

61. Zenginlik, sıhhat ve gönül hoşluğu:

لَا بَأْسَ بِالْغِنَى لِمَنْ اتَّقَى، وَالصِّحَّةُ لِمَنْ اتَّقَى خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى،
وَطِيبُ النَّفْسِ مِنَ النَّعِيمِ

"Helâlinden kazanmak, hayır yollarında sarf etmek sûretiyle takvâyâ riâyet eden kimsenin zenginliğinde hiç bir beis yoktur. Sıhhatli olmak takvâ sâhipleri için zenginlikten de hayırlıdır. Gönül hoşluğu da nîmet cümlesindendir."⁶⁴

63. Beyhakî

64. Ahmed bin Hanbel

62. Asıl zenginlik kalb zenginliğidir:

لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ

"Zenginlik yalnız mal, para vesâire çokluğundan ibâret değildir. Ancak asıl zenginlik kalb zenginliğidir. Yani kanaattir."⁶⁵

Harîs olan adam ne kadar zengin olsa dâima fakirdir.

Tayyibî diyor ki:

Kalb zenginliğinden murad ilim ve amel zenginliğidir de denilebilir. Çünkü, rûh ancak bu sûrette hazzını almış olur.

63. Birr ve ism:

الْبِرُّ مَا سَكَتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَاطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَالْأَنْتُمْ مَا لَمْ تَسْكُنْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَلَمْ يَطْمَئِنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ

"Birr, rûhun yani vicdânın ısındığı, kalbin yatıştığı şeydir. İsm ise müftîler sana fetvâ verse de rûhun yani vicdânın ısınmadığı, kalbin yatışmadığı şeydir."⁶⁶

Birr, Allah'ın rızâsını isticlâba medâr olan fiildir. İmam Nevevî'ye göre ulemâ birr'e, sıla-i rahim, sadâkat, lütuf, iyilik, güzel sohbet, iyi muâşeret, tâat, ibâret gibi mânâlar vermişlerdir.

65. Buhârî, Müslim

66. Ahmed bin Hanbel

Celaleyn tefsîrine nazaran Mâide Sûresi'nin ikinci â-yet-i kerîmesindeki **وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْإِيمَةِ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْيَرِّ وَالْقَوَىٰ** (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْيَرِّ وَالْقَوَىٰ) fethalı "berr", kara, yer-yüzü demektir. Bahr ve deniz mukâbilidir. Sonra genişlik mânâsıyla "birr" hayırlı işte genişlikte kullanıldı. Cenâb-ı Hakk'a nisbet olunduğu gibi bazan kullara da nisbet olunur. Nitekim **يُرِ الْغَيْدُ رَبُّهُ** "Kul Rabb'ına itaat etti." demektir. Buna göre "birr" Allah'tan sevap, kuldan itaat mânâsına gelir. İtaat da îtikad ve amel olmak üzere iki nevidir.

Birru'l- vâlideyn, anaya babaya geniş hizmette ve iyilikte bulunmaktır. "Ukuk" mukâbilidir. "Birr" geniş hayır münâsebetiyle doğru söz mânâsına da kullanılır.

Birr kelimesinde haccın kabûlü mânâsı da vardır ki, haccın Allah'ın sevabına mazhar olduğun bildirir.

Bürr ise buğday demektir. Çünkü buğday gıdalar içinde en ziyâde muhtaç olduğumuz bir maddedir.

Birr'in diğer mânâları cennet, hayır, fazîlet, güzellik çok iyilikte bulunmak ve hacc-ı mutlak v.s.'dir.

Beyzavi'ye göre birr, hoşnutluğa sebep olan her şeydir. **Ebu's-Suud**, "Makbul hasletlerin ismidir." demiş. **Rûhul-meânî**'de de "Cenâb-ı Hakk'a yaklaştıran her şey." şeklinde mânâ verilmiştir.

Berr, lütuf ve ihsânı bütün yaratıklarına şâmil mânâsını ifâde etmek bakımından Cenâb-ı Hakk'ın esma-i husnâsındandır. Sâdık; doğru sözlü, iyi insanlara ve meleklerle de irtlak olunur ki, birincisinde cem'i "ebrar" ikincisinde "berere"dir.

Şah Velîullah Dihlevî der ki: *Birr*, insanın mele-i âlâya boyun eğmesini, Allah'ın ilhamına kavuşmada kendinden geçmesini Hakk'ın muradı içinde fânî olmasını gerçekleştirmek (ve kendisini olgunlaştırmak) üzere işlediği her bir ameldir. Cenâb-ı Hakk'a ve Râsûl'üne inkiyad haletini ifâde eden feyze mânî perdeleri gideren her bir ameldir.

Âyet-i kerîmedeki "**ism**" lügatte günah demektir. Bu münâsebetle şaraba, kumara, işkenceye, cezâyâ yani günahın cezâsına da "**ism**" denir. Bir günah işlemek mânâsına masdar olur. *Asim*, *günahkâr*; *esîm* yalancı demektir. Çem'i "*âsam*" gelir.

Râgıb el-İsfahânî'ye göre *ism*, insanı sevaptan geç bırakan fiillerin adıdır. Yalana da *ism* denilir, çünkü o da günah cümlesindendir. *İsm*, *birr*'in mukâbilidir. "*Birr, nefsi emîn ve mutmain kılan, vicdâna zevk veren, ism de göğsünü vicdânını tırmalayan şeydir.*" meâlindeki hadîs-i şerîf bu iki kelimenin tefsîrini değil, hükmünü tazammun ediyor.

İsm, şer'an ve tab'an kaçınılması vâcib olan şeydir. **Seyyid Şerîf Cürcânî**, *ism*; ukûbete hakk veren günah-tır. Onunla ancak haram olan şeyler kasdolunur. *Zenb* ile aralarında fark vardır. *Zenb* bilerek ve bilmeyerek yapılan günah; *ism*, bilerek işlenen ve fâili cezâyâ hakk kazanan günahtır.

AMELLERDE ORTA YOL

64. Aklın ve şer'in ölçüsüne uymalı:

اَيْتِ الْمَعْرُوفَ وَاجْتَنِبِ الْمُنْكَرَ وَانْظُرْ مَا يُعْجِبُ اُذُنَكَ اَنْ يَقُولَ
لَكَ الْقَوْمُ اِذَا قُمْتَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَاتِهِ وَاَنْظُرِ الَّذِي تَكْرَهُ اَنْ يَقُولَ
لَكَ الْقَوْمُ اِذَا قُمْتَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَاجْتَنِبْهُ.

"Aklın ve şer'in iyi gördüğünü yerine getir. Kötü saydığından uzaklaş.

"Bir müzmerin yanından kalktığın yani ayrıldığın zaman senin hakkında söyleyeceği söz kulağına hoş gelecekse yani seni memnun edecekse ona bak, onu işle. Yanlarından kalktığın zaman zümrenin senin hakkında söyleyeceğini kulağın hoş görmeyecekse düşün, ondan uzaklaş."⁶⁷

65. Helâl, haram ve şüpheliler:

إِنَّ الْجَلَالَ بَيْنَ وَ الْحَرَامَ بَيْنَ وَ بَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ
كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ. فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَ عِرْضِهِ.
وَ مَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ. كَالرَّاعِي يَرَعَى حَوْلَ
الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ. أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَ إِنَّ
حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَ إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ
الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَ إِذَا فُسِدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَ هِيَ الْقَلْبُ

"Şüphesiz helâl de haram da bellidir. Fakat ikisinin arasında insanlardan bir çoğunun bilmeyeceği şüpheliler de vardır. Kim o şüphelilerden sakınırsa, dînini, şerefini kurtarmış olur. Kim de o şüphelilere düşerse haramın içine düşmüş olur. O kimse tıpkı hayvanlarını korunun etrafında otlatan çoban gibidir ki, o çok sürmeden hayvanlarını o çayırın içinde otlatmış olabilir. Hâberiniz olsun ki, her hükümdarın bir korusu yani yasak yeri vardır. Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir.

Gözünüzü açın; cesedin içinde öyle bir et parçası vardır ki, o iyi olduğu zaman bütün cesed iyi olur. Bozulduğu zaman ise bütün cesed bozulur. Gözünü aç ki, o (et parçası) kalbdır."⁶⁸

66. Şüphelilerden kaçınmak:

دَعْ مَا يُرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يُرِيْبُكَ

68. Buhârî, Müslim, Ahmed bin Hanbel

"Seni şüpheye düşürecek şeyi, sana şüphe veremeyecek şeye terket!"⁶⁹

67. Cennet kimin? Cehennem kimin?

حُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ

"Cennet dünyada nefsin sevmediği şeylerdir. Cehennem de nefsin arzu ettikleriyle bezenip örtülmüştür."⁷⁰

Mekârih'ten murad, yapması nefse güç gelen şeylerdir. Hayırlara cehd etmek, şehvetlerden kaçmakta sebat eylemek gibi. Cennet bunu yapanların yeridir.

Şehvât'tan murad, içki, zinâ, kumar v.s. kâbilinden haram olan şeylerdir. Cehennem de bunlardan kaçınmayanların yeridir.

Şerîatta mubah sayılanlar hakkında da îtidale riâyet gerektir. Çünkü böyle olmazsa insanın kalbi kararır. İbâdetlere karşı tembellik artır.

68. Altın ve ipek:

أَحِلَّ الذَّهَبُ وَالْحَرِيرُ لِأَنَافِئِ أُمَّتِي وَحُرِّمَ عَلَى ذُكُورِهَا

"Altın (takmak) ve ipek (giymek) ümmetimin kadınları için helal, erkekleri üzerine haram kılındı."

"Erkeklerle haram olan ipek ve altın, karışksız ve

69. Ahmed bin Hanbel

70. Buhârî, Müslim

sâfî olan yahut altın ve ipek diğer mahlutlarından (karışım-
larından) fazla bulunanıdır."71

69. Orta yol:

خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا

"İşlerin hayırlısı ortalarındır. Yani ifrat ve tefritten
âzâde mûtedil olanlarıdır."72

70. İktisat ve tevâzu:

مَنْ اقْتَصَطَ اَعْنَاهُ اللَّهُ. وَمَنْ بَذَرَ اَفْقَرَهُ اللَّهُ. وَمَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ
اللَّهُ وَمَنْ تَجَبَّرَ قَصَمَهُ اللَّهُ

"Kim, harcamada iktisada riâyet ederse Allah onu
zengin yapar. Kim de saçar savurursa, israf ederse Al-
lah onu fakirliğe düşürür. Kim tevâzu yani alçak gönül-
lülük gösterirse Allah onun kadrini, şerefini yükseltir.
Kim zorbalık yaparsa Allah onu hor ve hakir kılar, yahut
helâk eder."73

71. Maişette iktisat:

الْاِقْتِصَادُ فِي التَّقَةِ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ وَالتَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ
الْعَقْلِ، وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ.

71. Ahmed bin Hanbel

72. Beyhakî

73. Bezzâz

"Masrafta iktisat, geçimin yarısıdır. İnsanlara dostluk ve muhabbet aklın yarısıdır. İlmî soruda naziklik, samimîlik ve güzellik bilginin yarısıdır."⁷⁴

Arapça'da "infak" Türkçe'de kullandığımız "beslemek, doyurmak..." demek değildir. "Pazarda bolluk ve ucuzluk, malı harc ve sarfedip tüketmek v.s." mânâlarına gelir. Bu hadîs-i şerîfte geçen "nafaka" da bu mânâlaradır. "Masraf" kelimesini ise sarf etmek, harcamak mânâsına kullanıyoruz. Sûre-i Furkan'daki:

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

"Onlar ki, harcadıkları vakit ne israf ne de sıkılık yapmazlar. Harcamaları ikisi arası ortalama olur." âyet-i kerîmesinin mânâsı da bu istikâmettedir.

72. İsraftan sakınmalı:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَأَلْبَسُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَحِيلَةٍ

"İsraf etmemek ve böbürlenmemek şartıyla yiyeceğinizi, içtiğinizi sadaka verin ve giyin."⁷⁵

73. Yemede israf:

إِنَّ مِنَ السَّرَفِ أَنْ تَأْكُلَ مَا اشْتَهَيْتَ

"Canın her istediğini yemek de israf cümlesindendir."⁷⁶

74. Taberânî, Beyhakî

75. Ahmed bin Hanbel

76. Ebû Dâvud

74. Yemede itidal ölçüsü:

مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنِهِ حَسْبُ ابْنِ آدَمَ أَكَلَاتِ
يُتِمِّنْ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتُلْتُ لِبَطْنِهِ وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ
وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ.

"Ademoğlu kendi karnından daha kötü bir kabı doldurmamıştır. Ademoğluna belini doğrultacak hayat ve sıhhatini muhafaza edecek miktarda lokmalar yeter. Eğer mutlaka fazla yemesi lâzımsa o halde karnının üçte birini yiyeceğine, üçte birini içeceğine, üçte birini de nefes almaya tahsis etsin."⁷⁷

75. Şöhretin iki çeşidi:

نَهَى عَنِ الشُّهْرَتَيْنِ؛ دِقَّةَ الثِّيَابِ وَغِلْظَهَا وَلِينَهَا وَطَوِيلَهَا وَ
خُسُوفَتَهَا وَقَصَرَهَا. وَلَكِنْ سَدَادٌ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَاقْتِصَادُهَا.

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şu iki nevi şöhretten nehyetmiştir: Elbisenin çok ince ve çok kalın olmasından; çok yumuşak veya çok sert ve katı olmasından; çok kısa veya çok uzun olmasından. Fakat O, bunlar arasında itidali (orta yolu) ve iktisadı tavsiye buyurdu."

İki nevi şöhretten maksat kişinin kendini yalan yere varlıklı ve refahlı göstermesi yahud, takvâ sâhibidir, dervîştir, olgun adamdır, desinler diye kıyâfetini kalenderâne mutasavvifâne kılıklara sokmasıdır.

77. Ahmed bin Hanbel

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- ince, yumuşak ve uzun elbiseleri bir nevi şöhretten, kalın, katı, kısa elbiseleri de ikinci nevi şöhret gösterileri ve misâlleri olarak beyan buyurmuştur.

TEMİZLİK VE NAMAZ

76. Temizlik îmânın yarısıdır:

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَ
الْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ (أَوْ تَمَلُّا) مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ
نُورٌ وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ. وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ. وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ وَ
عَلَيْكَ. كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمَعْتِقُهَا أَوْ مُوْبِقُهَا

"Temizlik sevapça îmân sevabının yarısıdır. Elhamdulillah diyenin yani Allah'a hamd edenin sevabı mîzanı doldurur. "Sübhaneallah, Elhamdulillah" demek Cenâb-ı Hakk'ı noksan sıfatlardan tenzîh ile beraber ona hamd etmenin sevabı daha çok olmak üzere göklerle yerin arasını doldururlar. Namaz kabirde ve onun ötesinde sâhibi için nûrdur. Sadaka kabirde ve onun öte-

sinde sâhibine vesîka olacak bir burhandır. Sabır ziyâdır. Kur'ân hükmünce amel edersen senin lehine; etmezsen aleyhine bir huccettir. Çalışma sahasına atılmak üzere sabahleyin herkes nefsinin yani kendisinin satıcısıdır, binâenaleyh o ya bunu, yani nefsini cehen-nemden azad edendir; yahut onu helâke götürendir.”⁷⁸

Nitekim Kur'an'da:

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ
بُشْرَىٰ كُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“O gün erkek mü'minlerle kadın mü'minleri nûrları önlerinden ve sağlarından koşar bir halde görürsün melekler onlara, “Bugün sizin müjdeniz hepimizin içlerinde ebedî kalacağınız altlarından ırmaklar akan cennetlerdir.” diyecekler. İşte bu büyük murada ermenin ta kendisidir.”⁷⁹ buyurulmuştur.

77. Allah temizleri sever:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ يُحِبُّ النَّاسَكَ النَّظِيفَ

“Şüphesiz ki, Allah teâlâ, temiz olan ibâdet ehlini sever.”⁸⁰

Bu temizlik beden, elbise, ev, dükkan, kalb, ahlâk

78. Müslim

79. Hadîd Sûresi / 12

80. El-Hatîb

vazîfe vesâire gibi maddî ve mânevî, ferdî ve ma'şerî bütûn temizliklere şâmindir.

78. Elbiseniz güzel ve temiz olsun:

أَحْسِنُوا لِبَاسِكُمْ وَأَصْلِحُوا رِحَالَكُمْ حَتَّىٰ تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ
شَامَةٌ لِلنَّاسِ

"Elbisenizi güzel ve temiz yapın, ve öyle giyin. Binnek ve yük hayvanlarınızın cinsini ıslah edin; ta ki, insanlar için mümtaz ve şerefli birer örnek olasınız."⁸¹

79. Kur'ân'a ancak temizler el sürebilir:

لَا تَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا وَأَنْتَ طَاهِرٌ

"Sen ancak tâhir iken yani cünüp değilsen, abdestli olarak Kur'ân'a el sürebilirsin. Böyle olmadıkça Kur'ân'a değme, dokunma!"

Nitekim Kur'ân'da (لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ) "Ona ancak temiz olanlar dokunabilir."⁸² buyurulmuştur.

80. Haftada bir yıkanmak:

حَقُّ اللَّهِ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا،
يَغْتَسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ

81. Hakîm

82. Vakıa Sûresi / 79

"Her müslümanın haftada bir gün başını ve bütün bedenini yıkamak sûretiyle gusletmesi yani boy abdesti alması onun uhdesinde Allah'ın hakkıdır." ⁸³

81. Cuma günü gusletmek:

إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ

"Sizden herhangi biriniz Cuma namazına geleceği zaman gusletsin." ⁸⁴

82. İstibrâya dikkat:

عَامَّةُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ

"Kabir azabının çoğu sidikten temizlenmeye ehemmiyet vermemektendir." ⁸⁵

Müslümanlığın en kısa târifi temizliktir. Temizlik de beden, kalb, ahlâk, dil, ev, mağaza, dükkan, elbise, kitap, defter, sokak, avlu, bahçe vesâireye şâmilidir. Hepsinin temizliği buna dâhildir.

İslâmın dış temizliğine ve ala'l-umûm sıhhat ve âfiyete verdiği ehemmiyet ne büyüktür. Bu, diğer dinlerin hiçbirinde yoktur. Bu günkü medenî âlem dün 17. asra kadar yıkanmak nedir, bilmezdi. Halbuki müslümanlık, abdesti, guslü ve diğer bütün temizlikleri bundan on

83. Beyhakî

84. Buhârî, Müslim

85. Hakîm

dört asır evvel teşrî etmiştir. İslâmın bu teşrii bile müstesna bir imtiyazdır.

Amerika'nın ve medenî dünyanın yasak etmeğe yeltendiği halde muvaffak olamadığı içki belâsını, müslümanlık Allah kelâmıyla Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mübârek hadîsleriyle yine on dört asır evvel nehyetmiştir."

İslâm'da tedâviye ehemmiyet vermek aynı zamanda bir din borcudur, bir ibâdettir.

Bütün bu kat'î hakîkatlere rağmen bugünkü müslümanların her sahada geri kalmalarının sebebi müslüman olmaları değil, gerçek müslüman olmamalarıdır.

اسلام بذات خود هیچ عیبی ندارد
هر عیبی که هست در مسلمانی ماست

"Müslümanlığın hadd-i zâtında hiçbir ayıbı ve kusuru yoktur. Mevcud olan her ayıp (ve kusur) bizim kendimizde kendi müslümanlığımızdadır."

83. İslâm ve insan fitratından on şey:

عَشْرَةٌ مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَ إِعْقَاءُ اللَّحْيَةِ وَ السِّوَاكُ
وَ اسْتِشْقَاءُ الْمَاءِ وَ قَصُّ الْأَظْفَارِ. وَ غَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَ تَتْفُ الْأَيْظِ
وَ حَلْقُ الْعَانَةِ وَ انْتِقَاصُ الْمَاءِ (أَيِ الْإِسْتِجَاءِ) قَالَ مُصْعَبٌ: وَ
نَسِيتُ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنَّ تَكُونَ الْمُضْمَضَةَ

"Şu on şey islâm fitratındandır."⁸⁶

1. Bıyığı sünnet vechile kısaltmak.
2. Sakal bırakmak.
3. Dişleri misvak ile temizlemek.
4. Burnu su ile temizlemek.
5. Tırnakları (uzatmayıp) kesmek.
6. Parmak boğumlarını iyice yıkamak.
7. Koltuk kıllarını gidermek.
8. Kasık kıllarını temizlemek.
9. İstinca etmek. Yani büyük ve küçük def-i hâcetin-de su ile temizlenmek."

10. Hadîs-i şerîfin senedlerinden olan **Mus'ab** "Onuncusunu unuttum. Bunun mazmaza (ağız su ile temizlemek) olması muhtemeldir." diyor.

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ- da; bu onuncusunun hıtan yani erkek çocukların sünnet edilmesi olduğu ihtimalini, beyan buyurmuştur.

84. Çevre temizliği:

طَيِّبُوا سَاحَاتِكُمْ فَإِنَّ أَتْنَ السَّاحَاتِ سَاحَاتُ الْيَهُودِ

"Sahalarınızı (bulunduğumuz ve barındığınız yerlerin içini dışını, arkasını, önünü, avlusunu, sokağını) temiz tutun; zîra sahaların en kokmuşu yahudilerin sahalarıdır."⁸⁷

86. Buhârî, Müslim

87. Taberânî

85. Yolların temizliği:

مَنْ أَدَّى الْمُسْلِمِينَ فِي طَرِيقِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ لَعْنَتُهُمْ

"Kim müslümanları yollarında (rahatsız edecek şeyler bırakmak ve yaymak sûretiyle) cezâlandırırsa kendisine karşı onların yani müslümanların lânet etmesi pek yerinde olur."⁸⁸

Evinin, dükkanının ve diğer yerlerinin çöpünü, gübrelerin pisliğini yollara atan, herkesin geçeceği yerlerde enkazını ve harcını tutan, açtığı çukurların yerlerini geceleyin fenerlerle belli etmeyen; hulâsa gelip geçenlere engel olacak, ezâ ve zarar verecek şeyler karşısında kalan insanlara ne güzel öğüt ve ne çetin tehdiddir.

86. Her namaz vakti dişleri misvaklamak:

لَوْ لَا أَنَا أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِاسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ

"Ümmetime güçlük verecek olmasaydım onlara her namaz vakti mutlaka misvaklanmalarını emrederdim (farz ederdim)."⁸⁹

Diş fırçası olarak kullanılan "misvak"ın diş macunlarında mevcut "teaffun" yani mikropları öldürme hasasına mâlik olduğu bunu kullananların ayrıca diş macununa muhtaç olmayacağı bittahhîl sâbit olmuştur.

Bu bâbda Merhum Bakteriolog Doktor Osman

88. Taberânî

89. Müslim

Oğuz'un fennî raporu vardır. Merhum boğaz nezlesine reçete dercetmek sûretiyle **misvak gargarası** tavsiye ederdi.

İmam Nevevî, diyor ki: Misvak kullanmak namaz ve kıraat vakitlerinden gayri zamanlarda da -eğer açlıktan, uykudan yahut fena kokulu şeyler yemekten ağız kokarsa- müstehaptır.

Misvaktan başka şeylerle diş temizlemek de misvaklanmanın yerini tutabilir. Ancak fırçanın temiz maddeden mamul olmasına dikkat edilmelidir.

87. Misvakla diş temizlemek:

السَّيَّوَاكُ وَاجِبٌ وَغُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"Her müslümana misvak ile dişleri temizlemek vâcib olduğu gibi cumâ günü gusletmek de vâcibdir."⁹⁰

Burada vâcib ile murad hüküm îtibariyle vâcib olmayıp vazîfe mânâsındır.

88.

السَّيَّوَاكُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامُ أَوَّ السَّامُ الْمَوْتُ

"Dişleri misvak ile temizlemek, fırçalamak ölümden başka bütün hastalıkların mühim bir kısmına şifâdır."⁹¹

90. Ebû Nâîm

91. Deylemî

Birçok hastalıkların çürük ve hasta dişlerden neş'et ettiği ve bunun da diş temizliğine dikkat edilmemesinden ileri geldiği mâlumdur. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu husûsta birçok hadisleriyle ısrar buyurmuştur.

89.

السَّوَّاکُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاءٌ لِلرَّبِّ وَمَجَلَّةٌ لِلْبَصَرِ

"Misvak ile dişleri fırçalamak ağzın temizliğine, Rabb'in hoşnutluğuna ve gözün cilalanmasına sebep olur."⁹²

90.

فَضْلُ الصَّلَاةِ بِسَوَّاکٍ عَلَى الصَّلَاةِ بِغَيْرِ السَّوَّاکِ سَبْعُونَ ضِعْفًا

"Misvak ile dişler temizlenerek kılınan namazın fazîleti misvaklanmadan kılınan namazdan yetmiş kat fazladır."⁹³

91.

حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ السَّوَّاکُ وَغُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَأَنْ يَمْسَ مِنْ طِيبٍ أَهْلِهِ إِنْ كَانَ

"Misvak ile dişleri temizlemek ve cuma günü gus-

92. Taberâni

93. Ahmed bin Hanbel

letmek ve varsa âilesinin güzel kokusundan sürünmek her müslüman üzerinde borçtur."⁹⁴

92. Hataları silecek ameller:

أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟
قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ إِقَالَ: اسْبِغْ الْوُضُوءَ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ
الْخَطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتَظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ كُرْبَاتُ

"Hazret-i Peygamber:

- Hataları silecek, afva medâr olacak, dereceleri yükseltecek bir şey üzerine size delâlette bulunayım mı? Ashâb-ı kirâm:

- Evet yâ Rasûlallah, dediler. Buyurdu ki:

- Nefsin hoşlanmadığı şeylere rağmen tam abdest almak, mescidlere adımları çoğaltmak, namazdan sonra öbür namaza da intizar etmektir. İşte bunlar hudud boyunda düşmana karşı nöbet beklemek kadar sevaplıdır."⁹⁵

93. Abdestin fazîletleri:

إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ (أَوْ الْمُؤْمِنُ) فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ
وَجْهِهِ كُلِّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنِهِ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ)

94. Bezzâz

95. Müslim

فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ
مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ
خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) حَتَّى يَخْرُجَ
نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ

"**Müslim** yahut mü'min kul abdestte yüzünü yıkadığı zaman gözü ile baktığı her hatâsı su ile beraber yahut suyun son damlasıyla yüzünden sıyrılıp çıkar. Ellerini yıkadığı zaman işlediği her hatâ su ile beraber yahut suyun son damlasıyla beraber iki elinden çıkıp gider. İki ayağını yıkadığı zaman da o ayaklarıyla yürüyerek yapmış olduğu her hatâ su ile beraber yahut suyun son damlasıyla beraber çıkar. Nihâyet o kul günahlardan çıkıp kurtulup tertemiz olur."⁹⁶

Hata ve günahlardan maksat küçük günahlardır.

94. Abdest üstüne abdest:

مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طَهْرٍ كُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ

"Kim abdestliyen tekrar abdest alırsa, abdestini tazelerse, onun için on abdest sevabı yazılır."⁹⁷

95. Abdest, âzâları nûrlandırır:

إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ أثارِ الوُضُوءِ

96. Müslim, Tirmizî

97. Ebû Dâvud

فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ

"Ümmetimin kıyâmet gününde dünyada aldıkları abdest eserlerinden yüzleri, elleri ve ayakları nûrlu yani parlak insanlar olarak çağırılırlar. O halde içinizden bu parlaklığı daha ziyâde uzatmağa kimin gücü yeterse yapsın."⁹⁸

96. Abdestte parmakları hilâlleme:

حَبِّدَا الْمُتَحَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي فِي الْوُضُوءِ وَالطَّعَامِ

"Ümmetimden gerek abdestinde gerek yemekte ağzını ve ellerini yıkarken dişlerinin veya parmaklarının arasını iyice temizleyenler ne güzel kimselerdir."⁹⁹

97. Abdestlinin zineti:

تَبْلُغُ الْحَلِيَّةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ

"Mü'minin âhirette bezeneyeceği zînet dünyada aldığı abdest suyunun ulaştığı yerlere, uzuvlara kadar erişir."¹⁰⁰

99. Uykudan uyanınca eller yıkanmalı:

إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يُدْخِلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى

98. Buhârî, Müslim

99. Ahmed bin Hanbel

100. Müslim, Nesâî

يَغْسِلُهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ (أَوْ
أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ)

"Sizden biriniz uykusundan uyandığı zaman elini üç defâ yıkayıncaya kadar kabın içerisine sokmasın. Çünkü hiç biriniz eline geceleyin nerede geçirdiğini ya-hut elinin nerede dolaştığını bilmez."¹⁰¹

100. Abdestte besmele:

لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ

"Abdesti olmayan kişinin namazı yoktur. Allah'ın adını anmadan (besmelesiz abdest alan) kimsenin de abdesti yoktur."¹⁰²

101. Abdestte sağ uzuvdan başlamak:

إِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَأَبْدِ عَضْوَ بِيَمِينِكُمْ

"Abdest aldığınız zaman sağ uzuvlarınızla başlayın."¹⁰³

102. Abdestten sonra şehâdet getirmek:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَفْرَغُ

101. Buhârî, Müslim

102. Ebû Dâvud, Tirmizî

103. İbn-i Mâce

مِنْ وَصُوءِهِ: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ
أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» إِلَّا فَتُحِتَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ
الْثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ

"Sizden abdest alan hiçbir kimse yoktur ki, abdesti güzel alıp sonra abdestini bitirince de: "Eşhedü en lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîkeleh. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh." Yani şu hakîkati gözümle görür gibi bilirim ki, bir olan şerîki olmayan Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur. Muhammed -salallahu aleyhi ve sellem-'in O'nun kulu ve rasûlü olduğunu da gözümle görür gibi bilirim, dese muhakkak onun için cennetin sekiz kapısı birden açılır. O hangisinden dilerse içeri girer."¹⁰⁴

103. İslâmın beş temel esası:

بُئِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا
عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَ
صَوْمِ رَمَضَانَ

"Müslümanlık şu beş temel üzerine bina edilmiştir. Hakîkat, Allah'tan başka hiçbir tanrı olmadığına inanmak ve Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şüphesiz O'nun kulu ve peygamberi olduğunu gözümüzle görür gibi bilmek kalbimizle tasdik ve dilimizle ikrar etmek, namazı kılmak hakkıyla edâ etmek, zekât vermek,

Kâbe'yi ziyâret, yani hacc etmek. Ramazan orucunu tutmak."¹⁰⁵

Metindeki "şehâdet" mahzûf mübtedânın haberidir. "Bedel" olarak mecrûr da yapılabilir. O takdirde mâtufları da mecrûr olur.

104. Şehâdet, namaz ve zekât:

أَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ
أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ
فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ
افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ
عَلَى فُقَرَائِهِمْ

Bu hadîs-i şerîfin muhatabı **Muaz bin Cebel** -radı-yallahu anh'-dır. Yemen'e vâli ve hâkim olarak gönderildiği zaman beyan buyurulmuştur.

"Onları Allah'tan başka hiçbir tanrı bulunmadığına, benim de O'nun hakk peygamberi olduğuma gözleri ile görür gibi bilerek îmân etmeğe, îmânlarını dilleri ile de söylemeğe dâvet et! Eğer bu iki şehâdeti kabûl ve itaat ederlerse o halde Allah'ın onların üzerine her gün ve gecede beş vakit namazı farz kılmış olduğunu bildir. Eğer bunu kabûl ve itaat ederlerse kendilerine bildir ki, Allah onların zenginlerinden alınıp fakirlerine redd ve îâde etmek üzere uhdelerine sadakayı yani zekâtı farz kılmıştır."

Bu hadîs-i şerîfte vârid olan (تُرَدُّ) kelimesi zekâtın fakirler için zenginler üzerinde bir hak bir alacak olduğun ifâde etmektedir.

105. Beş vakit namaz günah kirlerini artırır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقَى مِنْ دَرَنِهِ؟ قَالُوا لَا يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا. قَالَ: فَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُوا اللَّهُ الْأَخْطَايَا بِهَا

“Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittiği rivâyet edilmiştir:

- Söyleyin birinizin kapısı yanında bir ırmak bulunsada da her gün beş defâ içinde yıkansa bu onun kirinden bir şey bırakır mı? Ne dersiniz?

Ashâb-ı kirâm:

- Hayır! Kirinden hiçbir şey bırakmaz, dediler.

Bunun üzerine Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- İşte beş vakit namaz, bunun misâlidir. Allah onlarla hatâları (küçük günahları) silip götürür.”¹⁰⁶

106. İhtiyarın bereketlisi:

طُوبَى لِمَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَ حَسُنَ عَمَلُهُ

"Ömrü uzun ve ameli, hareketi, iş ve ibâdeti güzel olan kimseye ne mutlu!"¹⁰⁷

107. Nefislerinizi zora koşmayın:

لَا تُشَدِّدُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَيُشَدِّدَ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ قَوْمًا شَدَّدُوا عَلَى
أَنْفُسِهِمْ فَشَدَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فَتِلْكَ بَقَايَاهُمْ فِي الصَّوَامِعِ وَ الدِّيَارِ
رَهْبَانِيَّةٍ يَتَدَعَوْهَا مَا كَتَبْنَاَهَا عَلَيْهِمْ

"Nefislerinize karşı çetin amellerle zorluk yapmayın. Sonra üzerinize hakkından gelemeyeceğiniz şiddetli vecibeler, mükellefiyetler yüklenir. Hakikat kitaplarından bir zümre nefislerine zorluk yaptılar da Allah da bu zorlukları uhdelelerinde bırakıverdi. İşte onların savmealarda, manastırlarda artakalanları! Kendilerinin yeni bir âdet olmak üzere ihdas ettikleri ruhbanlığı uhdelelerine biz farz kılmadık."¹⁰⁸

Nitekim Hadîd Sûresi Âyet: 26-27 de:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَ جَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَ
الْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ. ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ
بِرُسُلِنَا وَ قَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ آتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَ جَعَلْنَا فِي

107. Taberânî

108. Ebû Dâvud

قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ
آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

“Andolsun Biz, Nuh ve İbrahim’i peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği de kitabı da onların nesillerine verdik. Bin-netice içlerinden doğru yolu bulanlar var (ise de) bir çoğu da fâsık kimse-lerdi. Sonra bunların izleri üzerinde ardı ardınca peygamberlerimizi yolladık. Arkalarından da Merye-moğlu İsa’yı gönderdik. Ona İncil’i verdik. Kendisi-ne tâbî olanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Kendilerinin (yeni bir âdet olmak üzere) ih-das ettikleri ruhbanlığa gelince onu üzerlerine Biz farz etmedik. Ancak onlar bunu sırf Allah’ın rızâsını aramak için yaptılar. Fakat buna hakkıyla riâyet de etmediler. Biz de içlerinden gerçek î mân edenlere mükâfatlarını verdik. Onlardan birçoğu ise doğru yoldan çıkanlardır.”

108. Ölüden melekler ne getirdiğini sorar:

إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ تَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: مَا قَدَّمَ؟ وَتَقُولُ النَّاسُ مَا آخَرُ

“Ölü can verince melekler ondan “(Âhirete) ne gö-türdü?” der. İnsanlar da “Geriye (miras) ne bıraktı?” der.”¹⁰⁹

109. Kulun temizlenmesi sâlih amel ile dir:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا طَهَّرَهُ قَبْلَ مَوْتِهِ. قَالُوا وَمَا طَهُورُ الْعَبْدِ؟
قَالَ: عَمَلٌ صَالِحٌ يُلْهِمُهُ إِيَّاهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ عَلَيْهِ

"Allah bir kuluna hayır dilediği zaman onu ölümünden evvel temiz yapar. Ashâb-ı kirâm dediler ki:

- Kulun temizlenmesinden maksadınız nedir?

Söyle buyurdu:

- Allah'ın kendisine ilham edeceği sâlih ameldir ki, nihâyet onun rûhunu o sâlih amel üzerindeyken alır."¹¹⁰

110. Ölüyü üç şey tâkib eder:

يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ: أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ. فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ
يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ

"Ölüyü üç şey tâkib eder. Âilesi, malı, ameli, Bunlardan ikisi geri gelir, biri kalır. Âilesi ve malı geri gelir. Ameli yanında kalır."¹¹¹

111. İbâdetlerin hayırlısı:

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ

110. Taberânî

111. Buhârî, Müstim

"Amellerin Allah'a en sevgilisi, az da olsa devamlı, sebatlı olanıdır."¹¹²

112. Namaz hakkında Allah'tan korkun:

إِتَّقُوا اللَّهَ فِي الصَّلَاةِ إِنَّقُوا اللَّهَ فِي الصَّلَاةِ إِتَّقُوا اللَّهَ فِي
الصَّلَاةِ إِتَّقُوا اللَّهَ فِي مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفِينَ
الْمَرْأَةَ الْأَرْمَلَةَ وَالصَّبِيَّ الْيَتِيمَ

"Namaz hakkında Allah'tan korkun! Namaz hakkında Allah'tan korkun! Namaz hakkında Allah'tan korkun! Sağ elinizin mâlik olduğu şeyler yani köleler, cariyeler, hizmetçiler vesâire hakkında Allah'tan korkun! Şu iki zayıf hakkında da Allah'tan korkun! Kimsesiz, fakir, dul kadınlar ve yetim çocuklar."¹¹³

113. Safların düzgünlüğüne dikkat:

أَحْسِنُوا إِقَامَةَ الصُّفُوفِ فِي الصَّلَاتِ

"Namazda safları iyi doğrultunuz; yani bir hizada, bir seviyede ve muntazam tutunuz."¹¹⁴

114. Cemaate vakarlı adımlarla gelmek:

إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَأْتُوهَا وَ أَنْتُمْ تَسْعَوْنَ وَ أَتُوهَا وَ أَنْتُمْ تَمْشُونَ

112. Beyhakî, Buhârî, Müslim

113. Buhârî

114. Ahmed bin Hanbel

وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُم فَاتَمُّوا

"Namazın ikâmetine başlanır yahut vakti yaklaşırsa siz ona koşarak gelmeyin, ona yürüyerek gelin. Sekîneti (vakarı) iltizam edin de (imama) yetiştiğiniz rek'atları onunla kılın, yetişemediklerinizi de imamın selâm vermesinden sonra tamamlayın."

Nitekim Kur'ân'da şöyle buyurulmuştur.

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

"Ey Ademoğulları! Her mescid huzûrunda yani her namaz ve tavaf zamanında zînetinizi alın; giyin. Yiyin, için; fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."¹¹⁵

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَ لِبَاسَ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Ey Ademoğulları! Size şeytanın açmak isteği çirkin yerlerinizi örtecek bir libas bir de giyip süsle- neceğiniz bir libas indirdik. Takvâ libası ise daha hayırlıdır. Bu libasların indirilmesi Allah'ın fazl ve rahmetine delâlet eden âyetlerdendir. Tâ ki, insanlar iyice düşünsünler. Nîmetlerinin kadrini bilsin- ler."¹¹⁶

Câmiler en kudsî ibâdet yerleridir. Allah'ın huzûru-

115. Âraf Sûresi / 31

116. Âraf Sûresi / 26

na girişte laubalilik göstermek hakîkî ve temiz mü'minlerden başka melekleri de incitir. Müslümanlığın bir ke-lime ile târifi temizliktir.

115. Cemaate temiz gelinir:

إِذَا صَلَّيْتُمْ خَلْفَ إِمَّتِكُمْ فَاحْسِنُوا طُهُورَكُمْ فَإِنَّمَا يُرْجَى عَلَى
الْقَارِئِ قِرَائَتُهُ بِسُوءِ طَهْرِ الْمُصَلِّي خَلْفَهُ

*"İmamlarınızın ardında namaz kılacağınız zaman temizliğinizi güzel yapın. İmamın arkasında namaz kılmanın temizliğinin kötü olması okuyan (o adam)'ın okuyuşunu yanıltır, güçleştirir."*¹¹⁷

116. Câmiye girince salât ü selâm:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ وَلْيَقُلْ: «اللَّهُمَّ
افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ». وَإِذَا خَرَجَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ
وَلْيَقُلْ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»

"Sizden biriniz mescide (câmiye) girince peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e salât ü selâm etsin ve

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

Yâ Allah! Bana rahmetinin kapılarını aç, desin. Mescidden çıkınca da:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

Yâ Allah! Ben senin fazl u kereminden ihsân buyurmanı istiyorum, desin"¹¹⁸

Alkamî diyor ki:

Bu hadîs-i şerîfe göre mescide girerken ve çıkarırken bu emr-i Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ittibâ mendubdur. Girerken rahmetin, çıkarken fazlın tahsis buyurulması şundandır. Zîra Mescide giren kimse Cenâb-ı Hakk'ın rızasına yaklaştıran ona vesîle olan ibâdetle iştigal ediyor. Ona münasip olan rahmeti zikretmektir, çıktığı zaman ise yeryüzünde Allah'ın rızkını arayacaktır. O halde ona münasip olan da Cenâb-ı Hakk'ın fazlını zikretmektir.

117. Tahiyetü'l- Mescid:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ

*"Sizden biriniz mescide girdiği zaman iki rek'at namaz kılincaya kadar yani kılmadıkça oturmasın."*¹¹⁹

Tahiyetü'l-mescid denilen bu namazı kılmak mendubdur. Zahirîye mezhebinde bulunan bazılarına göre de vâcibdir. Mescide farz namazı kılmak veya cemaatle imama iktidâ etmek niyetiyle girenler bu namazı -vakit müsâit olsa bile- kılmayabilirler. Kılarlarsa ecre nâil olmaları me'mûldur.

118. Ebû Dâvud, İbn-i Mâce

119. Buhârî, Müslim

118. Cehrî kılınan namazda âmîn:

إِذَا آمَنَ الْإِمَامُ فَأَمِّتُوا فَإِنَّهُ مَنْ وَاَفَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ
لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"İmam -cehrî namazlarda Fatiha'dan sonra- âmîn diyeceği zaman siz de onunla beraber âmîn deyin. Zîra hakikat şudur ki, kimin âmîn demesi meleklerin söylediği âmîne muvafakat ederse yani zamanı denk gelirse onun geçmiş günahından bir kısmı yarlıgandır."

119. Nâfile ve sünnet namazları evde kılmak:

اجْعَلُوا مِنْ صَلَاتِكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا

"Namazın bir kısmını yani nâfileleri evlerinizde kılın. Onları yani evlerinizi kabirler gibi namazdan mehcur edinmeyin yani mahrum bırakmayın."¹²⁰

120. İmam namazı çok uzatmamalı:

إِذَا أَمَّ أَحَدُكُمْ (النَّاسَ) فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الصَّغِيرَ وَالْكَبِيرَ
وَالْمَرِيضَ (وَذَا الْحَاجَةِ) وَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ (نَفْسَهُ) فَلْيُصَلِّ
(فَلْيُطَوِّلْ) كَيْفَ شَاءَ (مَا شَاءَ)

"Sizden biriniz (cemaata) imam olduğu zaman namazını hafif kıldırın, uzatmasın. Çünkü onların içinde çocuk vardır, ihtiyar vardır, hasta vardır, iş sâhibi vardır.

Yalnız başına kıldığı zaman ise dilediği gibi kılsın yani uzatsın.”¹²¹

İmam Birgivi, imamın namazı uzatmasını ve halk ile çapraşık ve anlaşılmaz dil ile konuşmasını fitne saymıştır.

121. Cenâze namazı mağfirete vesiledir:

أَوَّلَ مُحَقَّةِ الْمُؤْمِنِ أَنْ يُغْفَرَ لِمَنْ صَلَّى عَلَيْهِ

“Mü’minin öldükten sonra verilmesine sebep olduğu ilk hediyesi, cenâze namazını kılan kimsenin Allah katından mağfiret edilmesidir.”

122. Meyyit defnedilmeden oturulmaz:

إِذَا تَبِعْتُمُ الْجَنَازَةَ فَلَا تَجْلِسُوا حَتَّى تُوَضَّعَ

“Cenâzeye tâbî olarak gittiğiniz zaman yerine, yahut kabrine konuluncaya kadar oturmayınız.”¹²²

121. Buhârî

122. Müslim

ORUÇ

123. Ramazan hilâli:

إِذَا رَأَيْتُمُ الْهِلَالَ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَافْطَرُوا فَإِنَّ غَمَّ عَلَيْكُمْ
فَصُومُوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا (فَعُدُّوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا)

"Ramazan hilâlini gördüğümüz zaman oruç tutun; müteakip hilâli gördüğünüz vakit de iftar edin, bayram yapın. Eğer gökyüzü bulutlu olmaktan veya başka sebepten hilâli göremezseniz otuz gün oruç tutun, yani otuz gününü hesap edip öyle bayram yapın."¹²³

124. Orucun üstün faziletleri:

كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ (وَقَالَ
فِي آخِرِهِ) لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرُحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ وَإِذَا لَقِيَ

123. Ahmed bin Hanbel

رَبُّهُ فَحَرِّحَ بِصَوْمِهِ

"Ademoğlunun her amel ve hareketi kendisine âittir, oruç böyle değil. Şüphesiz ki, o benimdir. (Çünkü ben yemem, içmem, beşerî bütün sıfatlardan münezze-him. Hem oruçta riyâ da yoktur.) Binâenaleyh ben onun mükâfatını bol bol vereceğim."¹²⁴

Bu hadîs-i şerîf, hadîs-i kudsîdir. Yani mânâsı Cenâb-ı Hakk -azze ve celle- hazretlerinden lafzı da Pey-gamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimiz ta-rafindan buyurulmuştur. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu kudsî hadîsi beyan ettikten sonra şöyle bu-yurdu:

"Oruçlunun sevineceği iki ferah vardır:

1- İftar ettiği zaman (Cenâb-ı Hakk'ın nîmetlerine kavuştuğu için) sevinir.

2- Rabbine ulaştığı zaman da orucu berekâtıyla yüksek dereceye nâil olduğu için sevinir."

125.

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، الصَّيَّامُ جُنَّةٌ يَسْتَجِنُّ بِهَا الْعَبْدُ مِنَ النَّارِ وَ
هُوَ لِي وَ أَنَا أَجْزَى بِهِ

"Aziz ve celîl olan Allah şöyle buyurdu:

- Oruç kulun cehennem ateşinden korunacağı bir

kalkan, bir siperdir. O Benimdir ve Ben, onun mükâfatını bol bol vereceğim.”¹²⁵

126.

الصَّيَامُ جُئْتُ فَلَا يَرِفْتُ وَلَا يَجْهَلُ وَإِنْ امْرُءٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ
فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ الْخُلُوفُ قَمِ الصَّائِمِ
أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ. يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ
مِنْ أَجْلِ الصَّيَامِ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا

“Oruç cehenneme karşı bir siper mâsiyetlere yani günahlara karşı bir kalkandır. O halde oruçlu kötü söz söylemesin câhilliğe kapılmasın. Eğer bir kimse kendisiyle döğüşür yahut ona söverse derhal iki defâ “Gerçek ben oruçluyum!” desin. Rûhum kudreti elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki, oruçlunun ağzının açlıktan kokması Allah indinde misk kokusundan daha hoş ve temizdir.

Cenâb-ı Hakk şöyle buyurdu: Oruçlu kimse sırf Ben'im için yemesini içmesini, şehvetini terk etmiştir. Oruç, Ben'imdir ve onun sayıya gelmeyen mükâfatını Ben vereceğim. Halbuki diğer ibâdetlerin sevabı on misliyle ödenir.”¹²⁶

Ramazan orucuna sabır orucu denilmiştir. Sabrın ecrı ise Kur’ân-ı Kerîm’in Zümer Sûresi 10. âyetine göre hesapsız olarak verilecektir:

125. Ahmed bin Hanbel

126. Buhârî

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

“Ancak sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir.”

Sabır lügatte, bir kimseyi bir şeyden alıkoymak, nefsi darlık altında iken zabtettir.

Örftte ise, nefsi aklın ve şer'atın iktizâ ettiği vechile yahut onların habs ve zabtını istediği şeylerden tutmaktır. Umûmî bir lafızdır. Bulunduğu mevkilere göre isim alır. Mesela nefsi bir gûnahtan alıkoymaya sabır denilir. Zıddı cezâ, mihmetlere, zorluklara tahammül etmemek, şikâyet etmektir. Muhârebede sebat etmeye şecaat derler. Zıddı korkaklıktır.

127. Oruç şefa'at edecektir:

الصَّيَّامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. يَقُولُ الصَّيَّامُ: أَيْ رَبِّ إِنِّي مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ. وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: رَبِّ مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ فَيَشْفَعَانِ

“Oruç da, Kur’ân da kula yani kendilerine devam edenlere kıyâmet günü şefa'at edeceklerdir. Oruç der ki: “Ey Rabbim, hakikat ben onu yani oruçluyu gündüzleri yemekten ve şehvetlerden men ettim. Onun hakkında beni şefa'atçı kıl!” Kur’ân da der ki: “Ey Rabbim, ben onu yani Kur’ân okuyanı geceleri uykudan alıkoydum. Hakkında şefa'at etmeme izin ver!” Onların bu niyazları kabûl edilerek şefa'at ederler.”¹²⁷

128. Oruç küçük günahlara keffarettir:

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"Kim Ramazan orucunu farz olduğuna inanarak ve sevabını Allah'tan isteyerek gönül hoşluğu ve tam bir ihlâs ile tutarsa geçmiş küçük günahları bağışlanır."¹²⁸

129.

إِذَا جَاءَ (شَهْرُ) رَمَضَانَ فَتِخَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ (السَّمَاءِ) وَ غُلِّقَتْ
أَبْوَابُ النَّارِ (أَبْوَابُ جَهَنَّمَ) وَ صُفِّدَتْ (سُلْسِلَتِ) الشَّيَاطِينُ

"Ramazan ayı geldiği zaman cennetin yahut semâ-nın kapıları açılır, cehennemın kapıları kapatılır. Şeytanlar da zincire vurulup bağlanılır."¹²⁹

130.

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ «أَيْنَ الصَّائِمُونَ» فَيَقُومُونَ
فَيَدْخُلُونَ مِنْهُ فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ

"Hakikat cennette Reyyan denilen bir kapı vardır ki, kıyâmet günü oradan yalnız oruç tutanlar girer. Onlardan başkası oradan giremez. "Oruç tutanlar nerededir?" denilir, onlar kalkarlar oradan girerler. Onlar gi-

128. Buhârî, Müslim

129. Buhârî, Müslim

rince artık o kapı kapanır da kimse oradan giremez."¹³⁰

131.

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ فَعَرَفَ حُدُودَهُ وَتَحَفَّظَ بِمَا يَنْبَغِي أَنْ يَتَحَفَّظَ مِنْهُ كُفِّرَ مَا قَبْلَهُ

"Kim Ramazan'da oruç tutar, onun hududunu tanır, korunması lâzım gelen şeylerden tamamıyla korunursa ondan evvelki küçük günahları örtülmüş yani bağışlanmış olur."¹³¹

132. Oruçlunun dikkat edeceği husûslar:

لَيْسَ الصِّيَامُ مِنْ أَكْلِ وَالشَّرْبِ إِنَّمَا الصِّيَامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ، فَإِنْ سَابَكَ أَحَدٌ أَوْ جَهِلَ عَلَيْكَ فَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ، إِنِّي صَائِمٌ

"Oruç sadece yemekten içmekten vesâireden kesilmek değildir. Kâmil ve sevaplı oruç ancak faydasız laftan, boş vakit geçirmekten kötü söylemekten nefsi emmârenin bütün temayüllerinden de vaz geçmektir. Şayed biri sana söver, yahut sana karşı câhilce herhangi bir harekette bulunursa kendi kendine "Gerçek ben oruçluyum, gerçek ben oruçluyum!" de, sabret!"¹³²

130. Ahmed bin Hanbel

131. Ahmed bin Hanbel

132. Hakîm, Beyhakî

133.

رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَرُبَّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ
مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ

"Bazı oruçlular vardır ki, kendisine âit olanı açlıktan başkası değildir. Nice kâimler yani gece ibâdet eden, teravih namazı kılan kimseler vardır ki, kıyâmından kendisinin olanı uykusuzluktan başkası değildir."¹³³

"Kim yalan söylemeyi onunla (yani yalanla) amel ve hareket etmeyi ve câhilliği bırakmazsa onun oruç tutarak yemesini içmesini terk etmesinde Allah için kabûl edilecek bir hareketi yoktur."

134. Oruç bedeninin zekâtıdır:

لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ

"Her şeyin bir zekâtı vardır. Cesedin zekâtı da oruçtur."¹³⁴

Zekât dış bakımından malda bir azalmazdır. Fakat hakikat ve mânâ itibarıyla berekettir, artıştır. Oruç da böyledir. Zekât lügat bakımından temizlemek mânâsına-dır. Nasıl zekât, elde kalacak malı tasfiye ediyor, temiz yapıyorsa oruç da bünyeyi takviye ediyor sağlamlaştırıyor. Oruç Nesâî'nin, Hâkim'in, Ebû Uname -radiyalla-hu anh-'ten rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfe göre hiçbir benzeri bulunmayan en faydalı ve en büyük bir ibâdetir.

133. Ahmed bin Hanbel

134. İbn-i Mâce

Oruç bünyeye sıhhat verir. Nefsânî ve kötü temayülleri kırar. Kalbe safâ bahşeder. Nihâyet mü'mini Allah'ına yaklaştırır.

135. Oruç sıhhattir:

صُومُوا تَصِحُّوا

"Oruç tutun, sıhhat bulursunuz."¹³⁵

İbâdetler Allah'ın emri ve sevgili peygamberimizin tebliği ile yapılır ki, buna "taabbüdî emir" denilir. Şüphesiz her ibâdetle bizim tam ve eksik anlayabileceğimiz nice dünyevî faydalar da vardır. Fakat bu nokta ikinci derecede kalır. Eğer bir mü'min mesela şişmanlığı gidermek veya tansiyonu düşürmek için açlığa katlanırsa o açlık örfî mânâda oruç sayılmaz.

Ameller ancak niyetlere bağlıdır. Mesela namaz bir idmandır, denemez. Zîra o doğrudan taabbüdî bir emirdir. Bununla beraber bu emrin îfâsı zımnında elbette dünyevî faydalar da vardır. Hele, aylık âidat ve giriş ücreti gibi külfetlere ve merâsime tâbî olmayan ve tam eşitliğin timsalini teşkil eden cemaatin içtimâî faydaları ne kadar açıktır. Fakat biz bunlarda birinci derecede taabbüdî emri düşüneceğiz, bunları Allah'ın emri diye yapacağız.

Bu hadîs-i şerifte orucun sağlık üzerindeki müsbet tesirine işâret buyurulması, ikinci derecede böyle dün-

135. Taberânî

veyî ve bünyevî bir faydası da bulunduğunu açıklamaktadır. Bugün bu durum tıp ilminde de isbat ve itiraf edilmiştir.

Orucun daha nice faydaları vardır ki, nefis hâkimiyeti, açlığa ve zorluğa tahammül, açların haline vukuf ve merhamet v.s. bunlardandır.

136. İftarın ta'cili sahurun tehiri:

ثَلَاثٌ مِنْ أَحْلَاقِ النُّبُوَّةِ: تَعْجِيلُ الْإِفْطَارِ وَتَأْخِيرُ السَّحُورِ، وَضَعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ

“Üç şey peygamberlik ahlâkindandır:

1- İftarda acele etmek yani orucu tam vaktinde bozmak.

2- Sahuru geç yemek.

3- Namazda sağ eli, sol el üzerine koymak.”¹³⁶

137. Sahur ile ezan arası vakit:

عَنْ زَيْدِ ابْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: تَسَحَّرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قُلْتُ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسَّحُورِ؟ قَالَ: قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً

Zeyd bin Sâbit -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

- Biz Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in

maiyyetinde sahur yedik, sonra o sabah namazına kalktı.

Enes -radiyallahu anh- soruyor:

- Ezan ile sahur arasındaki müddet ne kadardı?

Zeyd bin Sâbit -radiyallahu anh- cevaben:

- Elli âyet okunacak kadar bir zamandır.¹³⁷

Bu okuyuş ortalama bir okuyuştur. Mesela bir el-Mürselat Sûresi elli iki ayettir. İşte bu sureyi vasatî kıraatle okuyacak kadar bir zamanın geçmesi kâfidir.

İmsakten 20 dakika sonra fecr-i sâdık başlar. Bununla beraber sabah namazını daha geç kılmak daha fazîletlidir.

138. Sahurda bereket vardır:

تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَةً

"Sahur yani temcid yemeği yiyin. Çünkü sahurda feyiz ve bereket vardır."¹³⁸

139. Sahurun Fazîleti:

السَّحُورُ أَكْلُهُ بَرَكَةٌ فَلَا تَدْعُوهُ وَلَوْ أَنَّ يَجْرَعَ أَحَدُكُمْ جُرْعَةً مِنْ

137. Buhârî, Müslim

138. Buhârî, Müslim

مَاءٍ. فَإِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ

"Sahur yemeği yemek, berekettir. O halde onu - herhangi biriniz bir yudum su içmekle bile olsa- terk etmeyin. Zîra Cenâb-ı Hakk sahura devam edenlere rahmet eder, melekler de onların mağfiret olunmasını isterler."¹³⁹

140. Önce iftar, sonra namaz:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَلَاةِ الْمَغْرِبِ حَتَّى يُفْطِرَ وَلَوْ عَلَى شَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ

Enes -radiyallahu anh-'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir.

- Ben Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i velev ki bir içim su ile iftar etmeden akşam namazı kılar-ken görmedim.¹⁴⁰

141. Peygamberimiz'in iftar duâsı:

عَنْ مُعَاذِ بْنِ زُهْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ: اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ
فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Muaz bin Zühre -radiyallahu anh-'den:

139. Ahmed bin Hanbel

140. Ebû Yâla

Peygamberimizi -sallallahu aleyhi ve sellem- iftar ettiği zaman:

"Ey Allah'ım! Sen'in rızay-ı şerifin için oruç tuttum ve Sen'in rızkınla iftar ettim." derdi.

Taberânî ve İbnü's Sinnî de şu ziyâde vardır:

"Benden olan şu ibâdeti kabûl et! Şüphesiz Sen, hakkıyla işiten, kemâliyle bilensin."¹⁴¹

142. İftar Ziyâfeti:

مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلَ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنْ لَا يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ
الصَّائِمِ شَيْئًا

"Kim bir oruçluya iftar ettirirse yani iftar ziyâfeti verirse o oruçlunun sevabından hiçbir şey eksilmemek üzere buna, yani ziyâfeti verene de öbürünün sevabı kadar verilir."¹⁴²

Metindeki (أَنْ لَا يَنْقُصَ) lafzı (شَيْئًا) fiilinin mef'ûlüdür.

143.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُبَيْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَفْطَرَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَقَالَ: أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ

141. Ebû Dâvud

142. Ahmed bin Hanbel

الْصَّائِمُونَ وَ أَكَلِ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَ صَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ

Abdullah bin Zübeyr -radiyallahu anhumâ- şöyle demiştir.

- Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- **Sa'd ibn Muaz** -radiyallahu anh-'ın evinde iftar etti de şöyle buyurdu: "*Oruçlular yanınızda iftar etti, yemeğinizi eb-rar yani iyiler yedi, melekler de sizin mağfiret olunmanızı istedi.*"¹⁴³

İftar ziyâfetlerinde şöhret gösterişleri ve hadden fazla israfa girdiği görülüyor ki, doğru değildir. Bir de dâvetliler arasında fakirlerden ziyâde zenginler ekseri-yeti teşkil etmektedir.

144. Şevval'den altı gün orucu:

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَ اتَّبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ

"*Kim Ramazan orucunu tutup da Şevval'den altı günü, onun ardından oruçlu geçirirse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur.*"¹⁴⁴

Bütün yıldan maksat, Ramazan Bayramı'nın birinci günü ile Kurban Bayramı'nın ilk dört gününden hali senedir. Çünkü o beş günde oruç tutmak haramdır.

Şevval'in altı günü Ramazan Bayramı'nın birinci gününden sonraki günlerdir. O günlerde birbiri ardınca

143. İbn-i Mâce

144. Müslim

altı gün oruç tutmak sevaptır. Şevval ayı içinde fasıllı da tutulabilir.

Bu altı gün orucunun bütün yıl oruç tutmaya muâdil olması ibâdetlere en az bire on ecir vaad buyurulmasındandır. Ramazan'ın otuz günü asgarî 300 güne, Şevval'in altı günü de yine asgarî 60 güne muâdil sayılmıştır. Bununla beraber metindeki "ed-dehr" kelimesinin salı ve lugavî mânâsına göre ömür boyunca demek olduğunu söyleyenler de vardır. Hatta İmam-ı Âzam ile İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf da bu mânâyâ kâildirler.

(كَصُومَ) yerine (كَصِيَامَ) de rivâyet edilmiştir. Aralarında fark yoktur.

145.

صِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ بِعَشْرَةِ أَشْهُرٍ وَصِيَامُ سِتَّةِ أَيَّامٍ بَعْدَهُ بِشَهْرَيْنِ
فَذَلِكَ صِيَامُ السَّنَةِ

"Ramazan ayının orucu, on ay oruç tutmaya, ondan sonraki altı gün orucu da iki ay oruç tutmaya bedeldir. İşte bu senelik oruç gibidir."¹⁴⁵

146. Unutarak yiyip içmek:

إِذَا أَكَلَ الصَّائِمُ نَاسِيًا أَوْ شَرِبَ نَاسِيًا فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقُ سَاقَةِ اللَّهِ
وَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ

"Oruçlu unutarak yer, yahut unutarak içerse, o Ce-

*nâb-ı Hakk'ın kendisine sevk ettiği bir rızıktır. Bundan dolayı ona kaza da gerekmez."*¹⁴⁶

147. Unutan orucunu tamamlar:

مَنْ نَسِيَ هُوَ صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطَعَمَهُ
اللَّهُ وَسَقَاهُ

"Kim oruçluyken unutup yer yahut içerse orucunu bozmayıp tamamlasın. Çünkü Allah ona yedirmiş ve içirmiştir."¹⁴⁷

148. Teravih namazı:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ صِيَامَ رَمَضَانَ وَسَنَنْتُ لَكُمْ قِيَامَهُ فَمَنْ
صَامَهُ وَقَامَهُ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

"Şüphesiz ki, Allah teâlâ, Ramazan orucunu farz kılmıştır. Ben de onun kıyâmını yani Ramazan gecelerinde teravih kılmayı sizin için sünnet yaptım. O halde kim, orucun farz ve teravihin sünnet olduğuna inanarak ve bunların sevabına rağbet ederek ve bunları ağır sanmayarak ve gönül hoşluğundan ayrılmayarak tam bir ihlâs ile Ramazan orucunu tutar, geceleri de kıyâm ile ihyâ ederse anasından doğduğu günde olduğu gibi günahlardan arınmış olur."¹⁴⁸

146. Dârekutnî

147. Buhârî, Müslim

148. Ahmed bin Hanbel, Nesâî

149.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ. ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ فَكَثُرَ النَّاسُ ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ الثَّالِثَةِ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ. فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: قَدْ رَأَيْتُ الَّذِي صَنَعْتُمْ فَلَمْ يَتَّعِنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ إِلَّا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفَرِّضَ عَلَيْكُمْ

Hazret-i Âîşe -radiyallahu anhâ- şöyle demiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mescid-i şerîfte bir akşam teravih namazını kılmış halk da ona uyarak cemaatle edâ etmişti. Sonra ertesi gece de bu vechile imam olarak kıldırmıştı. Artık halk yani cemaat çoğalmıştı, Üçüncü gece ashâb yine toplandıysa da bu sefer Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onların yanına çıkmadı. Vatkâ ki sabah oldu, buyurdu ki:

- *Hakîkat ne yaptığınızı yani sizin cemaatle ardım-da bu namazı kılmak husûsundaki iştiyâkınızı gördüm. Fakat beni yanınıza çıkmadan men eden bu namazın üzerinize farz olmasından korkmaktan başka birşey değildir.*¹⁴⁹

Kuhistanî'ye göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- teravih namazını ashâbıyla birlikte ve cemaatle dört gece kılmıştır. **Buhârî**'de de bu rivâyet vardır. Teravih müekked sünnettir. Ömer, Osman, Ali -radiyallahu anhum- bu namazı devamlı sûrette cemaatle kılmışlar,

kıldırılmışlar, bugüne kadar da bütün İslâm diyarında bu suretle edâ edilmiştir ve edilmektedir.

150. Seferde oruç:

إِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَإِنْ شِئْتَ فَافْطِرْ

"Dilersen oruç tut, dilersen iftar et!"¹⁵⁰

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ-'nın rivâyetine göre **Amr Eslemî** -radiyallahu anh- çok oruç tutan bir zât idi. "Seferde oruç tutayım mı?" diye Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e sormuştu. Bunun üzerine bu hadîs-i şerîf vârid olmuştur.

151.

لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصَّوْمُ (الصِّيَامُ) فِي السَّفَرِ

"Seferde oruç birr ve takvâ değildir."¹⁵¹

Cabir -radiyallahu anh- diyor ki, Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bir seferdeydi. Halkın zahmet çekmekte ve güneş çarpan birinin de gölgelendirilmekte olduğunu görerek "*Bu nedir?*" buyurmuştu. As-hâb-ı kirâm da: "Oruçludur." demişlerdi. Bunun üzerine bu hadîs-i şerîfi îrad buyurdular.

150. Buhârî

151. Buhârî, Müslim

152. Aşure günü oruç:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ تَصُومُهُ
قُرَيْشٌ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَصُومُهُ. فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ صَامَهُ وَآمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ
رَمَضَانَ تَرَكَ عَاشُورَاءَ، فَمَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ- şöyle demiştir:

Câhiliyet devrinde Kureyş kavmi, Aşure günü oruç tutardı. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- de tutardı. Hicretle Medîne'ye gelince yine orucu tuttu. As-hâbına da tutmalarını emretti. Şu kadar ki, Ramazan orucu farz kılınınca Aşure günü orucu bıraktı. Artık dileyen o orucu tuttu, dileyen onu terk etti.”¹⁵²

153.

صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا وَ
بَعْدَهُ يَوْمًا

“Muharrem’in onuncu günü yani Aşure günü oruç tutun; fakat yahudilere muhalefet edin. O orucu ya bir gün evvelinden başlayarak yahut bir gün sonrasını da ekleyerek tutun.”¹⁵³

152. Buhârî

153. Ahmed bin Hanbel, Beyhâkî

154. Tatavvû oruç:

مَنْ صَامَ يَوْمًا تَطَوُّعًا لَمْ يَطَّلِعْ عَلَيْهِ أَحَدٌ لَمْ يَرْضَ اللَّهُ لَهُ بِثَوَابِ
دُونِ الْجَنَّةِ

"Kim farz olmayan bir orucu -Allah rızası için ve kimse ona muttalî olmamak üzere- tutarsa Cenâb-ı Hakk onun için cennetten başka bir sevaba râzı olmaz. Yani onun mükâfatı doğrudan doğruya cennettir."

155. Terviye ve arefe günü oruç:

صَوْمُ يَوْمِ التَّرْوِيَةِ كَفَّارَةٌ سَنَةٍ وَ صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ كَفَّارَةٌ سَنَتَيْنِ

"Terviye yani Zilhicce'nin sekizinci günü oruç tutmak bir senelik küçük günahlara keffarettir. Arefe yani Zilhicce'nin dokuzuncu günü oruç tutmak da iki seneye keffarettir."¹⁵⁴

156. Eyyam-ı biyz orucu:

كَانَ لَا يَدْعُ صَوْمَ أَيَّامِ الْبَيْضِ فِي سَفَرٍ وَ حَضَرٍ

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- eyyam-ı biyz orucunu seferde de hizada da terketmezdi."¹⁵⁵

Eyyam-ı biyz, beyaz günler demektir ki kamerî ayların on üç, on dört ve on beşinci günleridir. O günlerin gecelerinde ayın aydınlığı olgunlaştığı için o ad verilmiştir.

154. İbnü'n-Neccâr

155. Taberânî

Bazı rivâyetlere göre Nuh -aleyhisselâm- haram olan bayram günleri müstesna olmak üzere- bütün yıl oruç tutardı. Dâvud -aleyhisselâm- bir gün tutar, bir gün bırakırdı. İbrahim -aleyhisselâm- da her ayın üç gününü oruçlu geçirirdi.

157. Ramazan ve diğer aylarda oruç:

صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرِ صَوْمُ الدَّهْرِ

"Sabır yani Ramazan ayının tamamında ve her ayın üç gününde oruç tutmak, sevapça bütün yıl oruç tutmak kadardır."¹⁵⁶

158. Savm-i Davud:

أَفْضَلُ الصَّوْمِ صَوْمُ أَخِي دَاوُدَ، كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا

"En fazîletli bir oruç da kardeşim Dâvud -aleyhisselâm-'ın tuttuğu oruçtur. O, bir gün tutar, bir gün bırakırdı."¹⁵⁷

159. Hiç fasılasız devamlı oruç:

لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ

"Ebedî yani bütün yıl hiç fasılasız oruç tutan kimse hiç oruç tutmamış gibidir."¹⁵⁸

156. Ahmed bin Hanbel

157. Tirmizî, Nesâî

158. Buhârî

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem, bu hadîs-i şerîfi iki defâ tekrar buyurmuştur.

Yıl orucu tutanların oruç tutmamış gibi sayılması-
nın hikmeti nefis mücâdelesi demek olan orucun o tak-
dirde alışkanlık husûle getireceğinden ve binâenaleyh
o mücâdelenin fevt olmuş olacağındandır.

160. Takat Dışına Çıkmamalı:

خُذُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا

*"Amelden ancak güçlerinizin yeteyeğini alın. Çünkü
nihâyet siz usanırsınız, Allah usanmaz."*¹⁵⁹

Mü'minlerin muhterem anaları ve bu hadîs-i şerîfin
râvîsi **Hazret-i Âişe** -radiyallahu anhâ- diyor ki:

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- öyle sü-
rekli oruç tutardı ki, biz artık o ay oruçsuz geçirmeyecek
derdik.

Öyle devamlı oruçsuz kalırdı ki, artık bu ay hiç oruç
tutmayacak derdik. Ben Rasûlullah -salallahu aleyhi ve
sellem-'in Ramazan'dan başka hiçbir ay orucunu tam
tuttuğunu görmedim. Diğer aylardan Şaban'dan fazla
oruç tuttuğunu da görmedim. O, *"Amelden gücünüzün
yetebileceğini alın; çünkü, nihâyetsiz usanırsınız Allah
usanmaz."* derdi.

161. İtikaf:

مَنْ اعْتَكَفَ عَشْرًا فِي رَمَضَانَ كَانَ كَحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ

"Kim Ramazan'ın son on gününde itikaf ederse bunun sevabı iki nâfile umre sevabı gibi olur."¹⁶⁰

İtikaf, Cenâb-ı Hakk'a tâat ve ibâdet kasdıyla beş vakit namaz kılınan câmide kalmaktır. Bu hadîs-i şerîfte beyan buyurulan itikaf sünnettir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Medîne-i Münevvere'ye geldikten ve Ramazan orucu farz kılındıktan sonra irtihâline kadar bu itikafa mülâzemet buyurmuştur.

İtikafın neveleri, şartları, sebebi, rûknü, hükmü, sıfatı, edebleri, mehâsini, müfsidâtı vesâiresi vardır.

162. Yemeğe dâvet edilen oruçlunun durumu:

إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ وَهُوَ صَائِمٌ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ

"Sizden biriniz oruçluyken bir yemeğe, bir ziyâfete dâvet edilirse "Ben oruçluyum." desin."¹⁶¹

Eğer dâvet eden bu mâzereti kabûl ederse icâbet edilmeyebilir; etmezse icâbet lâzımdır. Orucu icâbet etmemek husûsunda özür teşkil etmez.

Alkamî diyor ki: Bu hadîse göre nevâfilden olan ibâdetleri hâcet mess edince açıklamakta beis yoktur.

160. Beyhakî

161. Müslim, Tirmizî

ZEKÂT VE SADAKA

163. Hazret-i Peygamberde infak ve tasadduk:

مَا يَسْرَتْنِي أَنَّ لِي أَحَدًا ذَهَبًا يَبِيتُ عِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ إِلَّا دِينَارًا
أَرَصُدُهُ لِدِينِي

"Uhud -dağı, baştan başa- altun kesilip de benim olsa ondan bir altunun nezdimde kalıp gecelemesi bile hoşuma gitmez. Meğer ki, borcum için hazırlayacağım bir tek altın olsun. (O müstesnadır.)"¹⁶²

164. Malın zekâtı borçtur:

إِذَا أَدَيْتَ زَكَاةَ مَالِكَ فَقَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ

"Malının zekâtını ödediğin zaman artık üzerinde olan (zekât borcu)nu yerine getirmiş olursun."¹⁶³

162. Buhârî, Müslim

163. Tirmizî, İbn-i Mâce

Allah'ın emirlerini yerine getirmek, hele zekât farîzasını îfâ ve zavallı fakirleri tesrîr ve ihyâ etmek ne büyük bahtiyarlıktır. Bu sûretle mü'minler dünyada vicdân huzûruna kavuşacakları gibi âhirette de saâidler zümresine iltihak etmiş olurlar.

165. Zekât malın şerrini def eder:

إِذَا أَدَيْتَ زَكَاةَ مَالِكَ فَقَدْ أَذْهَبْتَ عَنْكَ شَرَّهُ

"Malının zekâtını ödersen muhakkak ki onun (o malın) şerrini kendinden -uzaklaştırıp- gidermiş olursun."¹⁶⁴

Zekât lügatte her şeyin hâlisi ve temizi mânâsındır. Şer'î ıtlâka göre kişinin kendi malından ayırıp müstehak olanlara verdiği muayyen miktar mal demektir. Bu sûretle mal temizlenmiş olduğu için zekât adı verilmiştir.

Zekât hükümleri fıkıh kitaplarında yazılıdır.¹⁶⁵

166. Sadaka cehennemden korur:

إِنْفُؤا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ

"Velev bir hurma parçasını sadaka olârak vermekle ateşten sakının. Eğer bunu da bulamazsanız güzel kelime tatlı dil ile o ateşten korunun."

164. Hakîm

165. Bu bâbda Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslâm İlimihâlî'ne müracaat edilmektedir.

167. Sadaka gadabı söndürür:

إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَتَدْفَعُ مِثَّةَ الشُّوْءِ

"Sadaka muhakkak Rabb'ın gazabını söndürür, kötüyü ölmeyi önler."¹⁶⁶

168. Nafaka da sadaka hükmündedir:

إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً

"Kişi sevabını umarak âilesinin nafakasının temin edince bu onun için sadaka olur. (Yani ona sadaka sevabı yazılır.)"¹⁶⁷

169. Sadakayı geciktirmemeli:

إِذَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضِهَا

"Sadaka vereceğin zaman geciktirme!"

170. Sadaka-i câriye:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ؛ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ
أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

"İnsan ölünce ameli kesilir. (Yani sevap ve günah-tan yapacağı bir şey kalmaz.) Ancak şu üç neviden olanlar müstesnadır:

166. Tirmizî

167. Buhârî, Müslim

1- Dâima akan (öldükten sonra da devam eden) sadaka,

2- Kendisinden fayda görülen (talebe yetiştirmek, hayırlı eser te'lif etmek gibi) ölünün arkasından da durmayıp feyzi devam eden ilim,

3- Kendisine -âhirete göçtükten sonra- duâ edecek hayırlı evlat.¹⁶⁸

171. Sadaka-i cariyeden su hayrı:

أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ سَقَى الْمَاءِ

"Sadakanın en fazîletlisi (üstün derecelisi) su içirmektir. (Su vermek, su hayrı yapmaktır.)"¹⁶⁹

172. Sağlıkta yapılan hayır:

لَا أَنْ يَتَصَدَّقَ الْمَرْءُ فِي حَيَاتِهِ بِدِرْهَمٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِمِائَةِ
عِنْدَ مَوْتِهِ

"Kişinin hayatında bir dirhem sadaka vermesi ölürken yüz dirhem sadaka vermesinden hayırlıdır."¹⁷⁰

173. Sadaka ömrü uzatır:

صَدَقَةُ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَتَمْنَعُ مِيتَةَ السُّوءِ

168. Buhârî, Müslim

169. Ahmed bin Hanbel

170. Ebû Dâvud

"Müslim kimsenin sadakası ömrü tezyide sebep olduğu gibi, sû-i hâtimeden de muhafaza eder."

174. Sadaka belâyı def eder:

الْصَّدَقَةُ تَمْنَعُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ أَهْوَتْهَا الْجُدَامُ وَالْبَرَصُ

"Sadaka yetmiş nevi belâyı men eder. Bunların en hafifi cüzzam ve baras illetidir."

175. Sadakayı ehline vermek:

أَلْعَتَدِي فِي الصَّدَقَةِ كَمَا نِعَهَا

"Sadaka husûsunda (müstehak olmayana vermek sûretiyle) haddi aşan ona mânî olan gibidir."¹⁷¹

Bu hadîs-i şerifte zikredilen sadakayı bazı şârihler zekât ile tefsîr etmişlerdir. Komşu hatırı, akrabalık gayretiyle müstehakkının gayriye sadaka, zekât diye verilene şeyler sâhibini borçtan kurtaramaz. Hatta kendini methettirmek düşüncesiyle muhtaçlara verilenler de -ihlâstan uzak olduğu için- indallah makbul değildir. Böyle yapanlar Hadd-i meşrûu aşmış, sadakayı men etmiş, yani vermemiş sayılırlar.

176. Dilencililiğin çirkinliği:

لَوْ تَعْلَمُونَ مَا فِي الْمَسْئَلَةِ مَا مَسَى أَحَدٌ إِلَى أَحَدٍ يَسْأَلُهُ شَيْئًا

171. Ahmed bin Hanbel

"Eğer dilencilikte olan (günah ve zilleti) bilmiş ol-
saydınız kimse kimseden hiçbir şey istemeye gitmezdi.
(Adımını atmazdı.)"¹⁷²

177. Veren al alandan üstündür:

الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

"Yüksek (yani sadaka ve hayır veren) el alçak (ya-
ni sadaka ve hayır alan) elden hayırlıdır."¹⁷³

178. Fıtra:

زَكَاةُ الْفِطْرِ طَهْرَةٌ لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةٌ لِلْمَسَاكِينِ،
مَنْ آدَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ. وَمَنْ آدَاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ
فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ

"Fitra, oruç tutanın faydasız konuşmaktan ve kötü
söz söylemekten mütevellid günahlarının afvına medâr
bir temizlik ve yoksullar için de bir iyidir. Kim onu
bayram namazından evvel öderse bu indallah kabûl
edilmiş bir zekât yani fıtradır. Kim onun namazdan son-
ra verirse bu da sadakalardan bir sadakadır."¹⁷⁴

Sadaka-i fıtrı Ramazan bayramının birinci gününün
tulû-i fecrinden itibaren vermek vâcibdir. Ondan evvel
ve sonra da verilebilir.

172 Nasâî

173. Ahmed bin Hanbel

174. Dârekutnî, Beyhakî

HACC

179. Şartlarına uygun hacc:

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفَثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

"Kim Allah için haccederse, ne refes ve ne de fıska sapmazsa (memleketine, evine) anasından doğduğu günde olduğu gibi tertemiz ve günahsız olarak döner."¹⁷⁵

Refes'in mânâsı cinsî münâsebette bulunmak, herhangi bir sûretle şehvete mağlup olmak ve ale'l-ıtlak kötü söz söylemektir. Fısk da gerek günah işlemek, gerek kavga etmek, mücâdele etmek gibi hal ve hareketlerde istikâmet haddinden çıkmaktır. Bunlar haccın kabûlüne mânî olan günahlardır.

180. Umre ziyâreti:

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَ الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

"Her umre ondan sonraki umreye kadar olan küçük günahlar için keffarettir. Mebrur haccın yani günahlardan sâlim ve sırf Allah için olan haccın cennetten başka mükâfatı yoktur."¹⁷⁶

Umre, haccın muayyen günleri dışında yapılan ziyârettir.

181. Hacc ve umrenin mükâfatı:

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَ الذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ وَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ. وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

"Birbiri ardınca hem hacc ve hem umre yapın. Zîra bunlar körüğün demir, altın ve gümüş pislüğünü giderdiği gibi fakirliği ve günahları giderir. Mebrur bir hacc için cennetten başka bir sevap yoktur. Yani onun mükâfatı ancak cennettir."¹⁷⁷

Dârekutnî ve Taberî'nin ibn Ömer -radiyallahu an-hümâ-'dan rivâyetine göre birbiri ardınca yapılan hacc ve umre; hem ömrü, hem rızkı artırır.

176. Buhârî, Müslim

177. Ahmed bin Hanbel, Tirmizî

182. Allah'ın elçileri:

وَقَدْ أَلَّهِ ثَلَاثَةً: الْغَارِي وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ

"Allah'ın elçisi üçtür:

1-Gaza eden. (Düşmanla savaşan.)

2-Hacceden.

3-Umre yapan."¹⁷⁸

183. Farz hacc ömürde bir defâdır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ الْحَجَّ فَحُجُّوا» فَقَالَ رَجُلٌ: «أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟» فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجِبَتْ وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ» ثُمَّ قَالَ: «دَرُونِي مَا تَرَكْتُمْ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ

Ebû Hureyre -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize hutbe îrad etti de buyurdu ki:

- Ey nas! Allah size hacı farz kılmıştır. O halde haccedin. Bunun üzerine bir adam:

- Her sene mi ya Rasûlullah, dedi. Hazret-i Peygamber efendimiz sükût buyurdu. Nihâyet o adam bu sözü üç defâ tekrarlayınca Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Eğer evet, deseydim muhakkak ki her sene için farz olurdu. Siz ise elbette buna güç yetiremezsiniz. Sonra şöyle dedi:

- Ben size emir ve nehyi terkettiğim müddetçe siz de bana lüzûmsuz sualler îrad etmekten vazgeçin. Sizden evvelki ümmetler peygamberlerine karşı hem böyle faydasız sualleri çoğaltmaları, hem ihtilafa düşmeleri sebebiyle helâk olmuştur. O halde ben size bir şey emredersem ondan gücünüz yettiği kadarını yerine getirin. Bir şeyden de nehyedersem onu bırakın.¹⁷⁹

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

“Şüphesiz âlemler için çok feyizli ve ayn-ı hidâyet olmak üzere konulan ilk ev yani Mâbed elbette Mekke’de olandır.”¹⁸⁰

Buhârî ve Müslim’in Ebû Zerr -radiyallahu anhten rivâyet ettikleri bir hadîste de açıklandığı üzere maksat Kâbe-i muazzamadır. O beyt, Mescid-i Ak-sâ’dan eskidir. Bütün dünyanın en kadim mabedidir.

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ

179. Ahmed bin Hanbel

180. Âl-i İmrân Sûresi / 96

غَنَى عَلَى الْعَالَمِينَ

"Orada apaçık alâmetler İbrahim'in de makamı vardır. Kim oraya girerse taarruzdan emîn olur. Ona bir yol bulanların yani gücü yetenlerin Beyt'i hacc ve ziyâret etmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim küfrederse Allah, âlemlerden müstağnidir."¹⁸¹

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ
خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ

"Hacc ayları¹⁸² bilinen aylardır. Kim o aylarda haccı kendisine farz eder, ihrama¹⁸³ girerse artık kadına yaklaşmak, günah yapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. Bir de hacc seferinize yetecek miktarda azıklarının. Muhakkak ki, azığın en hayırlısı dilenmekten, insanlara yük olmaktan kaçınmaktır.¹⁸⁴ Ey kâmil akıl sâhipleri benden korkun!"¹⁸⁵

181. Âl-i İmrân Sûresi / 97

182. Hacc ayları; Şevval, Zilkâde ile Zilhicce'nin on günüdür. İmam Şâfi'i'ye göre kurban gecesiyle beraber Zilhicce'nin dokuz günüdür. İmam Mâlik'e göre ise bütün Zilhicce ayıdır.

183. Niyet ile yahut telbiye ile yahut kurban göndermekle yahut kötü söz söylemekle.

184. Buhârî'nin ve Ebû Dâvud'un İbn-i Abbas -radiyallahû anhümâ-'dan rivâyetlerine göre, Yemenliler'den bazı kimseler azıksız hacc yoluna çıkmışlar. "Biz tevekkül ediyoruz!" demişler. Mekke'ye gelince dilencilik etmeye başlamışlardı. Bunun üzerine bu âyet-i ceîle nâzil oldu.

185. Bakara Sûresi / 197

184. Tatavvû hacc:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ الْأَقْرَعَ بْنَ حَاسِبٍ رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ سَنَةٍ أَوْ مَرَّةً وَاحِدَةً؟»
قَالَ بَلْ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ

Abdullah ibn Abbas -radiyallahu anhümâ-dan:

Akrâ bin Hâbis -radiyallahu anh- dedi ki:

-Yâ Rasûlallah! Hacc her sene için mi yoksa bir defâ için mi farz kılındı?

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Hayır, bir defâ için farz kılındı. Fakat kim birden ziyâde yaparsa o hacc tatavvûdur."¹⁸⁶

185. Farz hacc geciktirilmemeli:

مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَعْجِلْ

"Kim uhdesine farz olan hacı edâ etmek isterse acele etsin, geciktirmesin."¹⁸⁷

Ahmed bin Hanbel ile **ibn Mâce'nin Fazl ibn Abbas** -radiyallahu anhümâ-'dan rivâyetleri de meâlen şu ziyâde de vardır: "O adam belki hastalanır, bineği gâib olur. İhtiyaca düşer."

186. Ahmed bin Hanbel, Nesâî

187. Ahmed bin Hanbel

186. Hacıların mîkatları:

عَنْ إِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتْ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَلِأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ وَلِأَهْلِ تَحْدِ قَرْنِ الْمَنَازِلِ وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ

İbn Abbas -radiyallahu anhümâ-dan şöyle rivâyet olunmuştur:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Medîneliler için Zü'l-huleyfe'yi¹⁸⁸ Şamlılar için Huçfe'yi¹⁸⁹ Necidliler için karne'l-menâzil'i¹⁹⁰ Yemenliler için de Yelemlem'i¹⁹¹ hacca ve umreye mîkat tâyin buyurmuştur."¹⁹²

187.

وَعَنْهُ قَالَ: وَقَّتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَهْلِ الْمَشْرِقِ الْعَقِيقَ

188. Bir mekan adıdır. Bir kuyu vardır, adı Bî'r-i Ali'dir. Onunlar Medîne-i Münnevve arası altı mildir. Burası Medîne ve civârı halkının mikâtıdır. Oradan itibâren ihrâma girilir

189. Mekke-i Mükerreme'ye beş yahut altı mil mesâfede harap bir köydür. Burası Şam, Mısır ve Mağrib halkının mikâtıdır.

190. Bu mevkide çok tilki bulunduğu için Karnu's-sa'leb de denilir. Mekke-i Mükerreme'nin şarkında ve iki merhale mesâfesinde bir dağdır. Burası Necid ve civârı halkının mikâtıdır.

191. Bu mahallerden itibâren hacc namzedleri ihrâm kuşanırlar. Bahr-i Ahmer'e yani Şab denizine bizim gibi Süveyş'ten giren hacı namzedleri Râbi hizâsında ihrâma girerler. Râbi, Şamlılar'ın mikâtı olan Cuhfe ve Şab denizi yakınında bir vâdîdir. Orada bu isimde bir köy vardır.

192. Buhârî, Müslim

Yine şöyle demiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- maşrik ya-ni Irak halkı için Akik'i¹⁹³ mîkat tayin buyurmuştur."

188.

وَعَنْهُ قَالَ: وَقَّتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَهْلِ الْعِرَاقِ
ذَاتَ عَرَقٍ

Yine ondan rivâyet olunmuştur; dedi ki:

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Irak halkı için (ذَاتُ عَرَقٍ) Zât-ı Ark'ı¹⁹⁴ mîkat tayin buyurdu."¹⁹⁵

189. Vekâleten hacc:

وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَثْعَمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ
فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكْتُ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَنْبُتُ
عَلَى الرَّاحِلَةِ أَفَّا حُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوُدَّاعِ

193. Akik, Mekke-i Mükerreme'ye iki merhaledir.

194. Zât-ı Ark da Mekke-i Mükerreme'ye iki merhaledir. Fakat Akik, da-ha beridedir. Buhârî'nin İbn-i Ömer -radiyallahu anhumâ-'dan rivâ-yeti göre Kûfe ve Basra fethedilince halkı Hazret-i Ömer -radiyal-lahu anh-'a geldiler dediler ki "Ey mü'minlerin emîri! Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Necdîler için Karn'ı sınır yaptı. Bu ise bizim yolumuza uzaktır. Oraya gitmek istersek bize pek meşakkat-li olacaktır!" dediler. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-: "Yolunuz-dan onun hangi hizâyâ geldiğine bak!" ve onlara da Zât'ı Ark'ı hu-dut gösterdi. Necd'in mîkâtı Tâif yakınında bir köydür.

195. Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud

Yine ondan rivâyet olunmuştur, şöyle dedi:

Has'am kabilesinden bir kadın geldi de dedi ki:

- Yâ Rasûlallah! Allah'ın kulları üzerindeki hacc farızası babama binekte durmayacak kadar yaşlı bir ihtiyar olduğu zaman gelip yetişti. Ben onun nâmına hacc edeyim mi?

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem:

- *Evet*, buyurdu. Bu hadîse vedâ haccında cereyan etmiş, hadîs-i şerîf de orada vârid olmuştu.¹⁹⁶

190.

وَعَنْهُ قَالَ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَقُولُ :
«لَيْتَكَ عَنْ شُبْرُمَةَ» قَالَ : «مَنْ شُبْرُمَةُ؟» قَالَ : «أَخٌ لِي» أَوْ «قَرِيبٌ
لِي» قَالَ : «حَجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟» قَالَ : «لَا» قَالَ : «حُجَّ عَنْ
نَفْسِكَ، ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةَ»

Yine ondan yani **ibn Abbas** -radiyallahu anhümâ'dan. Şöyle demiştir:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bir adamın Şübrüme adında birinin nâmına "Lebbeyk" demekte olduğunu işitti, dedi ki:

- *Şübrüme kimdir?*

¹⁹⁶. Buhârî, Müslim

- O birâderim yahut yakınımıdır, dedi.

Buyurdu ki:

- *Sen kendi nâmına hacc etmedin mi?* Adam:

- Hayır, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-buyurdu ki;

- *Evvela kendi nâmına haccet,¹⁹⁷ sonra Şübrüme adına haccet.¹⁹⁸*

191. Kadının mahremsiz haccetmesi:

وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَقُولُ: لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَةً وَإِنِّي أَكْتَتَيْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا قَالَ: ائْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ

Yine ondan, şöyle dedi:

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hutbe îrad ederken şöyle buyurduğunu işittim.

- *Yanında mahremi bulunmayan bir kadınla erkek*

197. Niyâbeten bir kimsenin yerine hacc yapacak olan zâtın daha önce kendi nâmına haccetmiş olması, Şafilere göre şart ise de Hanefîlerce şart değildir. Ancak bu hilaftan kurtulmak için evvelce kendi nâmına haccetmiş, haccın menâsikini bilen bir zâtın bedel gönderilmesi efdaldır.

198. Ebû Dâvud, İbn-i Mâce

kat'iyyen halvet olmasın. Kadın beraberinde mahremi olmadan sefere çıkmasın." Bir adam ayağa kalkıp dedi ki:

- Yâ Rasûlallah! Benim karım hacca niyet ederek çıktı. Ben de şu ve şu gazveye düşmanla savaş vazîfesine yazıldım.

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Git, karın ile beraber haccet!¹⁹⁹

192. Ölenin yerine hacc:

عَنْ إِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ أَبِي مَاتَ وَعَلَيْهِ حَجَّةُ الْأِسْلَامِ أَفَأَحْجُّ عَنْهُ؟ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ أَبَاكَ تَرَكَ دَيْنًا عَلَيْهِ أَتَقْضِيهِ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَاحْجُجْ عَنْ أَبِيكَ

İbn Abbas -radiyallahu anhümâ-'dan rivâyet edilmiştir. Bir adam Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelip dedi ki:

- Babam, üzerinde, islâmın farz kıldığı hacc borcu varken vefat etti. Ben onun yerine hacc edivereyim mi?

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Baban üzerinde borç bıraksaydı sen onun yerine öder miydin? Söyle bana.

Adam:

- Evet, dedi. Bunun üzerine Efendimiz buyurdu ki:

- Öyleyse baban adına haccet!²⁰⁰

193. Çocuğun haccı:

وَعَنْهُ قَالَ: رَفَعَتْ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَيْهَا
حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكَ أَجْرٌ.

Yine ondan rivâyet edilmiştir. Bir adam küçük çocuğunu kaldırarak dedi ki:

- Yâ Rasûlallah bunun için de hacc var mı?

Buyurdu ki:

- Evet, senin için de ecir var.²⁰¹

Hac farîzasının şartları sekizdir.

1- İslâm.

2- Akıl.

3- Buluğ.

4- Hürriyet.

5- Vakit.

6- Mâlî kudret.

200. Nesâî

201. Müslim, Tirmizî

7- Bedenî kudret.

8- Haccın farzîyetini bilmek.

Çocuklar hacc ile mükellef değildir. Hacc etmeleriy-le farîza vâkî değildir. Bâliğ olunca muktedir olursa yine hacc etmeleri lâzım gelir. Çocuğun hacca iştirak ettirilmesi teberrük ve mânevî bir terbiye içindir. Bu bilhassa Arap âleminde bugün de cârî olan bir âdettir. Kucaklarında mini mini yavrularıyla haccın en çetin fiillerini yapanların lutf-i Hakk ile ecre nâil olacaklarında şüphes yoktur.

194.

قَالَ السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ: حُجَّ بِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَجَّةِ الْوَدَاعِ وَأَنَا ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ

"Saib ibn Yezid -radiyallahu anh- şöyle dedi:

- Ben yedi yaşındayken Vedâ Haccı'nda Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde hacca iştirak ettirildim."²⁰²

195. İhramlı iken alış-veriş:

عَنْ إِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِنَّ النَّاسَ فِي أَوَّلِ الْحَجِّ كَانُوا يَتَبَايَعُونَ بَيْنَهُمْ وَ عَرَفَةَ وَ سُوقَ ذِي الْحِجَا وَ مَوَاسِمَ الْحَجِّ فَخَافُوا الْبَيْعَ وَ هُمْ حُرْمٌ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى «لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ

أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلاً مِنْ رَبِّكُمْ» فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ

İbn Abbas -radiyallahu anhümâ şöyle demiştir:

Halk haccın ilk demlerinde Mina'da, Arafat'ta, Zü'l-mecaz çarşısında ve huccâcın toplandığı yerlerde alış-veriş ederlerdi. Sonra ihramlı iken alış veriş etmekten korktuılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk, şu meâldeki âyeti inzâl buyurdu: **"Rabbınızdan rızık istediğiniz zaman size bir günah yoktur."**²⁰³

196. Hacıların ticareti:

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ التَّيْمِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا أَكْرِى فِي هَذَا الْوَجْهِ وَكَانَ نَاسٌ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَيْسَ لَكَ حَجٌّ فَلَقِيتُ ابْنَ عُمَرَ فَسَأَلْتُهُ. فَقَالَ «الَيْسَ مُحْرِمٌ وَتَلَبَّى وَتَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَتُفَيْضُ مِنْ عَرَفَاتٍ وَتَرْمِي الْجِمَارَ؟ قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَإِنْ لَكَ حَجًّا. وَسَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَسَكَتَ عَنْهُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ «لَيْسَ عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ أَنْ يَبْتَغُوا فَضْلاً مِنْ رَبِّكُمْ» فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَقَرَأَهَا عَلَيْهِ وَقَالَ: «لَكَ حَجٌّ»

Ebü Umame et-Teymî -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

Ben bu semtte deve kiralayan bir adamdım. İnsanlar derlerdi ki: "Hakikat senin haccın yoktur." **İbn Ömer** -radiyallahu anhümâ-'ya rast gelip bunu sordum. Dedi ki:

- Sen ihram giymiyor musun? Lebbeyk demiyor musun? Kâbe'yi tavaf etmiyor musun? Arafat ziyâretinden dönmüyor musun? Cemreleri atmıyor musun?

Dedim ki:

- Evet hepsini yapıyorum. Bunun üzerine şöyle dedi:
- O halde senin haccın vardır, yani haccın haccdır.

Bir adam bu meseleyi Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e sormuştu. Fakat o, sükût buyurmuştu. Nihâyet şu meâldeki âyet nâzil oldu: **"Hacc mevsiminde ticaretle Rabbinizden rızık istemenizde bir günah yoktur."** Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- o zâta haber gönderdi. Kendisine bu âyeti okudu ve *"Senin haccın vardır, mûteberdir."*²⁰⁴

197. İhram elbisesi:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَلْبَسُ الْحَرَمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ: لَا يَلْبَسُ الْقُمُصَّ وَلَا الْعَمَائِمَ وَلَا السَّرَاوِيلَ وَلَا الْبُرَانِيسَ وَلَا الْخِفَافَ إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ (وَعَلَى رِوَايَةٍ) مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ

İbn Ömer -radiyallahu anhümâ-'dan:

Bir adam:

- Yâ Rasûlullah! İhramlı kimsenin giyeceği elbise nedir, dedi.

Efendimiz buyurdu ki:

- Ten gömlekleri, sarıkları, iç donları, ayakkabılar giyemez. Şu kadar ki, nalin yanı üstü açık ayakkabı bulamayan biri olursa mest giysin. İki topuktan aşağısını (ayağının üstüne gelen tarafını) kessin. Za'feranla ya-huñ vers ile boyanmış elbise giymesin.

Bir rivâyette de şöyle vârid olmuştur:

- Kim nalin bulamazsa mest giysin; kim izar bulamazsa iç donu giysin.²⁰⁵

Vers, Yemen'de çıkarılan güzel kokulu bir nebattır. Onunla elbise boyanır. İzar, ihramın belden aşağı giyilen parçasıdır.

198. Zemzem suyu:

مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شَرِبَ لَهُ

"Zemzem suyu içildiği niyet içindir."²⁰⁶

Yani hangi niyetle içilirse o niyete uyan faydayı sağlar.

205. Buhârî, Müslim

206. Ahmed bin Hanbel, İbn-i Mâce

Diğer bazı hadîslere göre mesela şifâ için içene Allah şifâ verir. Bir korkudan selâmet için içeni Allah korur. Doymak için içenin karnı doyar.

199. Hücre-i saâdet:

مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ

"Benim evimle minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."²⁰⁷

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem-'in evi, içerisinde vefat ettiği hücre-i saâdetidir ki, halen kabri şerîfleri oradadır. O hücre mü'minlerin muhterem vâlidesi **Hazret-i Âişe** -radiyallahu anhâ-'ya tahsis edilmiş olan hâne idi. O kabri mübârekin bir cennet bahçesine benzetilmesi ilâhî rahmet ve saâdetin ve şefaati seniyyenin husûlüne vesîle olması bakımındandır. Cenâb-ı Hakk, bütûn din kardeşlerimizi o rahmete, o saâdete, o şefaate, mazhar buyursun.

اللهم صلِّ وسلِّم وبارك على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا

محمد بعدد عملك

CİHAD

200. Hak yolunda uyumayan gözler:

حُرِّمَتْ عَيْنٌ عَلَى النَّارِ سَهَرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

"Allah yolunda nöbet beklemekte vesâir din ve vatan hizmetlerinde uyumayan göze cehennem haram kılınmıştır."²⁰⁸

201. En yüce amel cihad:

ذُرُوءُ سَنَامِ الْإِسْلَامِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَنَالُهُ إِلَّا أَفْضَلُهُمْ

"Müslümanlığın en yüce amel ve ibâdeti Allah yolunda muhârebe etmektir. Buna müslümanların çok fazîletli olanlarından başkası nâil olamaz."

202. Mücâhidin kılıcıyla kıldığı namaz:

صَلَاةُ الرَّجُلِ مُتَقَلِّدًا سَيْفَهُ تَفْضُلُ عَلَى صَلَاتِهِ غَيْرِ مُتَقَلِّدٍ
سَبْعَمِائَةٍ ضِعْفٍ

"Kişinin savaş halinde kılıcını yani silahını kuşanarak kıldığı namazın sevabı kılıcı kuşanmadan kıldığı namazın sevabından yedi yüz kattan fazladır."

203. Serhad hizmeti:

لَأَنَّ أَحْرُسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ مُرَابِطًا مِنْ وَرَاءِ بَيْضَةِ الْمُسْلِمِينَ أَحَبُّ
إِلَيَّ مِنْ أَنْ تُصِيبَنِي لَيْلَةٌ الْقَدَرِ فِي أَحَدِ الْمَسْجِدَيْنِ الْمَدِينَةِ أَوْ
بَيْتِ الْمَقْدَسِ

"Gerideki müslümanların topluluğunu üç gece nöbetçi olarak muhafaza etmekliğim bana göre iki mes-cidden birinde yani Medîne veya Beyt-i Mukaddes mes-cidlerinin birinde kadir gecesinin bana nasîb olmasın-dan daha sevgilidir."²⁰⁹

204. Mücâhide muâvenet:

مَنْ أَعَانَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ غَارِمًا أَوْ مُكَاتِبًا فِي رَقَبَتِهِ
أَظَلَّهُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ

"Kim, Allah yolunda savaşan bir mücâhide yahut sıkıntıda bulunan bir borçluya yahut hürriyete kavuşması

hususunda bir mükâteb köleye yardım ederse, hiçbir gölge bulunmayan kıyâmet gününde Allah, onu Arş'ının gölgesi altında gölgelendirir."²¹⁰

205. Savaşta yol kesme ve mü'mine ezâ:

مَنْ ضَيَّقَ مَنَزِلًا أَوْ قَطَعَ طَرِيقًا أَوْ أَدَّى مُؤْمِنًا فَلَا جِهَادَ لَهُ

"Kim savaşta bir menzili tazyik ederse; yahut yol keserse yahut bir mü'mine ezâ verirse onun için hiçbir cihad sevabı yoktur."

206.

الْبَرَكَهَةُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ

"Yümn ü bereket atların perçemlerindedir."

207.

الْخَيْرُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

"Kıyâmet gününe kadar hayır atların perçemlerine bağlıdır."²¹¹

208.

مَنْ احْتَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِيْمَانًا بِاللَّهِ وَتَصَدِيقًا بِوَعْدِهِ

210. Ahmed bin Hanbel

211. Buhârî, Müslim

فَإِنَّ شَبْعَهُ وَرَيْثَهُ وَرَوْتَهُ وَبَوْلَهُ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Kim, Allah'a îmân ederek, onun vaadine inanarak Allah yolunda bir at, kısarak beslerse o hayvanın yiyeceği, içeceği, tersi, bevli, kıyâmet günü mîzanındır. Yani bunlar kadar sevap kazanır."²¹²

209. At, kısarak üç çeşittir:

الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ وَعَلَى رَجُلٍ وَزْرٌ. فَأَمَّا الَّذِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ، فَرَجُلٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ أَطَالَ لَهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ، فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيلِهَا مِنَ الْمَرْجِ أَوْ الرَّوْضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٍ. وَلَوْ أَنَّهَا قَطَعَتْ طِيلَهَا فَاسْتَتَتْ شَرْقًا أَوْ شَرْقَيْنِ كَانَتْ أَثَارُهَا وَأَرْوَاتُهَا حَسَنَاتٍ لَهُ، وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ وَلَمْ يُرِدْ أَنْ يَسْقِيَهَا كَانَ ذَلِكَ لَهُ حَسَنَاتٍ. وَ رَجُلٌ رَبَطَهَا تَغْنِيًا وَسِتْرًا وَ تَعَقُّقًا ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي رِقَابِهَا وَ ظُهُورِهَا فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ. وَ رَجُلٌ رَبَطَهَا فَخْرًا وَ رِيَاءًا وَ نَوَائًا لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهُوَ لَهُ وَزْرٌ.

1- Kişi için ecirdir, yani sevabı mûciptir.

2- Kişi için perdedir, siperdir.

3- Kişinin üzerinde günahdır, yani günahı mûciptir.

Atın kendisine sevap kazandırdığı adam, onu Allah yolunda bağlamış, onun ipini bir çayıra yahut bir bahçe-

ye uzatmıştır. İşte o at, bağlı olduğu ipin içinde o çayı-
rın, yahut o bahçenin neresine deşip geçerse o kısım
onun için sevabı mûcip olur. Eğer o ipini koparır da bir
veya iki kere koşup çayırı veya bahçeyi çiğnerse onun
izleri, tersleri sâhibine sevabı mûcip olur. Eğer o, bir
nehre uğrar da sâhibi sulamak istemediği halde su içerse
bu da sâhibi için sevabı mûcip olur.

Atın kendisine siper olduğu adam onu insanlara
muhtaç olmamak ve perde olmak için yani fakirliğini
gizlemek ve de teaffûf yani evlad ü iyâlini nâmuskâra-
ne geçindirmek için bağlamıştır. Ne ona iyi bakmak; ne
de ona hoş binmek ve yük yüklemek husûslarında Al-
lah'ın hakkını unutmamaktadır. İşte o hayvan kendisi
için siperdir.

Diğer adam ise atı sırf müslûmanlara böbürlen-
mek, gösteriş ve düşmanlık için bağlamıştır. Bu da ken-
disi için günahı mûciptir."²¹³

210. Peygamberimizin ata biniciliği:

أَجْرَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا صُمِرَ مِنَ الْخَيْلِ مِنْ
الْخَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ. وَ أَجْرَى مَا لَمْ يُصْمَرَ مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى
الْمَسْجِدِ بَنَى زُرَيْقٌ قَالَ إِنَّ عُمَرَ؛ وَ كُنْتُ فِيهِ أَجْرَى

İbn Ömer -radiyallahu anhümâ-'dan şöyle rivâyet
edilmiştir:

213. Buhârî, Müslim, Tirmizî

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- idmana çekilen bir atı Hayfa mevkiinden Seniyyetü'l-vedâ mevkiine kadar koşturdu. İdman edilmemiş bir atı da Seniyyetü'l-vedâ'dan Benî Zurayk mescidine kadar koşturdu. Ben de orada koşturmuştum.²¹⁴

211. Süvârlilik ve yürüyüş:

لَا سَبَقَ إِلَّا فِي خَفٍّ أَوْ حَافِرٍ نَضَلٍ

"Tabanlı deve (ve insan) koşusundan yahut tırnaklı hayvan koşusundan, yahut ok, mızrak, kılıç, bıçak müsabakalarından yani bunlarda kazananlardan başkası hakkında mükâfat yoktur."²¹⁵

212. Hayırlı insan Allah yolunda cihad edendir:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ وَشَرِّ النَّاسِ إِنَّ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ رَجُلًا
عَمِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى ظَهْرِ فَرَسِهِ أَوْ عَلَى بَعِيرِهِ
أَوْ عَلَى قَدَمَيْهِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ وَإِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ رَجُلًا
فَاجِرًا جَرِيئًا يَقْرَأُ كِتَابَ اللَّهِ وَلَا يُرْعَى إِلَى شَيْءٍ مِنْهُ

"İnsanların en hayırlısı ile en şerlisini size haber vereyim mi? İnsanların en hayırlılarından biri atının sırtında yahut devesinin sırtında yahut iki ayağının arasında kendisine ecel gelinceye kadar Aziz ve Celîl olan Allah'ın yolunda amel eden çalışkan adamdır.

214. Buhârî

215. Ahmed bin Hanbel

*İnsanların şerir olanlarından biri de Kur'ân'ı okuduğu halde ondan hiçbir şeye itaat etmeyen, emir ve nehiyelerine kulak asmayan kötü ve cür'etli adamdır."*²¹⁶

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Şam ümerâsına gönderdiği bir tamimde askerî yürüyüşlere ve atışlara çok ehemmiyet verilmesini emretmişti.

213. Atıcılık ve binicilik:

ارْمُوا وَارْكَبُوا وَأَنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا كُلَّ شَيْءٍ
يَلْهُو بِهِ الرَّجُلُ بِاطِلٍ إِلَّا رَمَى الرَّجُلُ بِقَوْسِهِ وَتَأْدِيئِهِ فَرَسَهُ وَ
مُلَاعَبَتُهُ امْرَأَتَهُ فَإِنَّهُنَّ مِنَ الْحَقِّ وَمَنْ تَرَكَ الرَّمْيَ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ
فَقَدْ كَفَرَ الَّذِي عَلَّمَهُ

"Atış yapın, binin, atmanız bana göre binmenizden daha sevimlidir. Kişinin faydasız yere oyalandığı her şey bâtıldır. Fakat kişinin kendi okuyla yani silahıyla atış yapması yahut atını terbiye etmesi veya zevcesiyle oynaması böyle değildir. Zîra bunlar hakktandır; yani şeriat nazarında müteber işlerdendir. Kim atıcılığı onu bildikten sonra terk ederse onu öğreten muallimine (yahut Allah'a) nankörlük etmiş olur."²¹⁷

214.

مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمْيَ ثُمَّ تَرَكَهُ فَقَدْ عَصَانِي

216. Ahmed bin Hanbel

217. Ahmed bin Hanbel

"Kim atıcılığı öğrendikten sonra onu terk ederse muhakkak bana isyân etmiş olur."²¹⁸

215.

عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَاحَةَ وَالرَّمَايَةَ وَنِعْمَ لَهُوَ الْمُؤْمِنَةُ فِي بَيْتِهَا
الْمَغْرَلِ وَإِذَا دَعَاكَ آبَاؤُكَ فَاجِبْ أُمَّكَ

"Evlatlarınıza yüzücülüğü ve atıcılığı öğretin. Bir müslüman kadının evinde ip eğirmesi ne güzel eğlen-
cedir. Seni baban ve ile annen aynı zamanda çağırırsa
evvelâ annene icâbet et."²¹⁹

216. Kuvvet, atmaktır:

أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ

"Gözünüzü açın ki kuvvet, atmaktır."²²⁰

Bu hadîs-i şerîfin râvîsi **Ukbe** -radiyallahu anh- di-
yor ki:

Ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in
minber üzerinde "Siz de onlara yanı düşmanlara kar-
şı gücünüzün yettiği kadar kuvvet -cihad için bağla-
nıp beslenen atlar- hazırlayın ki, bununla Allah'ın
düşmanını, kendi düşmanınızı ve bunlardan başka

218. İbn-i Mâce

219. Deylemî

220. Ahmed bin Hanbel, İbn-i Mâce

sizin bilemeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutabilirsiniz. Allah yolunda ne harcarsanız ecri size eksiksiz ödenir. Siz asla haksızlığa uğratılmazsınız."²²¹ meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuduktan sonra üç defâ: "Gözünüzü açın ki, kuvvet almaktır." buyurduğunu işittim.

Müfessirînin beyanına nazaran "Kuvvet" mefhûmu düşmana galebe teminine yarayan bütün esbâb ve vesâile şâmilidir.

Zırhlı torpido, denizaltı gemileri, tayyare, tank, makinelî vesâit, araba, hayvan, silah, top, demiryolu, şose, ordu, kışla, depo, istihkam, yiyecek, içecek, giyecek, harb fenni, fen, sanat, beden kuvveti, idmanlar, hulâsa her şey "kuvvet"e dâhildir. Bütün bunları tam bir sûrette ve olanca gücümüzü sarf etmek üzere vaktiyle hazırlamağa hepimiz şer'an mecburuz.

Âyet-i kerîmedeki "ribâtu'l hayl" Hakk yolunda muhârebe için bağlanan beslenen atlar demektir. Hakk teâlâ hazretleri kuvvetin ardından tahsîsan hemen atları zikretmiştir. Çünkü bu unsur çok esaslı bir harb ve ihtiyaç unsurudur.

217. Askerlikte itaat:

اسْمَعُوا وَاطِيعُوا وَإِنْ اسْتَعْمَلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ
رَأْسَهُ رَيْبَةً

"Dinleyin, itaat edin, velev başı kuru üzüm gibi küçük Habeşli bir köle size kumandan olsa da."²²²

218. Emîre isyânın durumu:

مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَا اللَّهَ وَمَنْ
أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ عَصَا أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي

"Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim de bana isyân ederse Allah'a âsî olmuş olur. Kim emîrime yani kumandanıma itaat ederse bana itaat etmiş olur. Kim emîrime yani kumandanıma isyân ederse bana isyân etmiş olur."²²³

219. Ganîmet

مَا مِنْ غَازِيَةٍ تَغْزُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُصِيبُونَ الْغَنِيمَةَ إِلَّا تَعَجَّلُوا
ثُلْثَى أَجْرِهِمْ مِنَ الْآخِرَةِ وَيَبْقَى لَهُمُ الثُّلُثُ وَإِنْ لَمْ يُصِيبُوا
غَنِيمَةً تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ

"Allah yolunda muhârebe edip de ganîmete ulaşan hiç bir topluluk yoktur ki, onlar âhiretten olan sevaplarının muhakkak üçte ikisini dünyada elde etmekte acele etmişlerdir. Onlara yalnız üçte bir kalmıştır. Eğer ganîmete kavuşmazlarsa onların ecirleri eksiksiz olur. Âhirette alacakları üç mükâfata karşı dünyada acele elde

222. Buhârî, Müslim

223. Müslim

ettikleri iki şey harbden selâmetle çıkmaları ve ganîmette kavuşmalarıdır.”²²⁴

220. Şehîdliği talep:

مَنْ طَلَبَ الشَّهَادَةَ صَادِقًا أُعْطِيَهَا وَلَوْ لَمْ تُصِبْهُ

“Kim talebinde sâdık, ve samîmî olarak Allah’tan şehîdlik isterse onun yüksek derecesi kendisine verilir. Velev ki, ona bilfiil şehîdlik isâbet etmiş olmasın. Velev ki, yatağında ölmüş olsun.”²²⁵

221. Kimler şehîddir?

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا تَعُدُّونَ الشَّهِيدَ فِيكُمْ؟ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ. قَالَ: إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذَا لَقِيتُ قَالُوا فَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ. وَمَنْ مَاتَ فِي الطَّاعُونَ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ مَاتَ فِي الْبُطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ (وَمَنْ غَرِقَ فَهُوَ شَهِيدٌ)

Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'ten. Şöyle rivâyet etti: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- dedi ki:

224. Müslim

225. Müslim

- İçinizde kimleri şehîd addediyorsunuz?

Ashâb-ı kirâm:

- Yâ Rasûlullah! Kim Allah yolunda öldürülürse o şehîddir.

Rasûlullah -sallallahu âleyhi ve sellem buyurdu ki:

- O takdirde ümmetimin şehîdleri azdır.

Ashâb dediler:

- Yâ onlar kimlerdir ya Rasûlullah!

Buyurdu ki:

- Kim, Allah yolunda öldürülürse o şehîddir. Kim Allah yolunda ölürse o şehîddir. Kim taun hastalığından ölürse o şehîddir. Kim karın hastalığından ölürse o şehîddir. Kim suda boğulursa o şehîddir."226

222. Harbde Hâinlik:

أَعِزُّوا بِسْمِ اللَّهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لَا تَغْلُوا وَلَا تَعْدُوا وَلَا تَمْتَلُوا
وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا وَلِلْمُسَافِرِ ثَلَاثُ مَسَجٍ عَلَى الْخَفِيِّنَ وَلِلْمَقِيمِ
يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ

"Allah yolunda Allah'ın adıyla gazâ edin! Ganîmet-ten veya millet malından hırsızlık yapmayın! Sözünüzden caymayın! Düşmana işkence etmeyin! Çocuğu öl-

dürmeyin! Mestler üzerine meshetmek misâfir için üç gün, misâfir olmayan için bir gündür."²²⁷

223. En fazîletli amel: Cihad:

أَقْرَبُ الْعَمَلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا
يُقَارِيهِ شَيْءٌ

"Amel ve ibâdetin azîz ve celîl olan Allah'a en yakîni Allah yolunda cihaddır. Ona, fazîlette hiçbir şey yaklaşılamaz."²²⁸

224.

لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عَصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ
حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ

"Bu din, kıyâmet kopuncaya kadar ayakta duracak ve müslümanlardan bir cemaat onun uğrunda savaşılarak devam edecektir."²²⁹

225. Emîre itaat ve nezdinde savaşa iştirak:

الْجِهَادُ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ كَانَ أَوْ فَاجِرًا وَ إِنْ هُوَ
عَمِلَ الْكِبَائِرَ

227. Ahmed bin Hanbel

228. Buhârî, Müslim

229. Bezzâz

"Her emîrin yani kumandanın maiyyetinde o emîr, iyi olsun, kötü olsun -velev büyük günahlardan işlemiş bulunsun- cihad yani Hak uğrunda savaşa iştirak etmek üzerinize borçtur."²³⁰

226. Mal, can ve lisan ile cihad:

جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالسِّنَّتِكُمْ

"Allah'a eş koşan düşmanlarla mallarınızla, canlarınızla, dillerinizle savaşın!"²³¹

227. Harb istemeyin mülâkî olduğunuzda sabredin:

لَا تَتَمَتَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ إِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا

"Muhârebede düşmana kavuşmayı yani durup dururken sebepsiz muhârebe açmayı arzu etmeyin. Fakat onlarla karşılaştığınız zaman artık sebat edin, yani yüz çevirmeyin!"²³²

228. Esir kurtarmanın fazîleti:

مَنْ فَدَى أَسِيرًا مِنْ أَيْدِي الْعَدُوِّ فَأَنَا ذَلِكَ الْأَسِيرُ

"Kim esiri düşman ellerinden kurtarırsa işte kurtu-

230. Ebû Dâvud, Taberânî, Beyhakî

231. Ahmed bin Hanbel

232. Buhârî

lan o esir, benimdir. Yani o beni kurtarmış gibi sevap kazanır.”²³³

229. Cihadı terkin cezası:

إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمْ
الْجِهَادَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ

“Yalnız “lyne” ile alış-veriş ettiğiniz, yalnız öküzün kuyruğuna yapıştığınız, ziraata rızâ gösterdiğiniz ve bu sûretle düşmanla savaşı terk ve ihmal eylediğiniz zaman Allah, siz dîninize ihtimam etmeğe dönünceye kadar üstünüze söküp atmayacağı bir horluk musallat eder.”²³⁴

lyne, bir malı belli bir bedel ile birine veresiye satıp yine o mecliste o şahsın elinden o malı evvelki bedelinden noksanıyla peşin olarak satın almaktır. Mesela birine 400 lira kıymetinde bir malı üç ay vâde ile altı yüz liraya satar da derhal 500 liraya ondan aynı malı satın alır. Bu ribânın bir nevidir.

230. Gâzînin âilesine hizmet:

مَنْ لَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُجْهَزْ غَارِيًّا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ أَصَابَهُ اللَّهُ بِقَارِعَةٍ قَبْلَ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Kim düşmanla savaş etmez, bir gâzîyi donatmaz

233. Taberânî

234. Ebû Dâvud

yahut bir gâzînin âilesine hayır ve hizmetle bakmazsa Allah onu kıyâmet gününden evvel büyük bir belâ ile musîbetlendirir.”²³⁵

231. Cihadı arzulamak:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِغَزْوٍ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ
مِنَ النِّفَاقِ

“Kim gazâ ve cihad etmeksizin cihadı arzu edip de kendi kendine “Keşke ben de mücâhidlerden olsaydım.” demeksizin vefat ederse münâfıklık huyundan bir şube üzerine ölmüş olur.”²³⁶

232. Cennet, kılıçların gölgesindedir:

الْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ

“Cennet gâzîlerin kullandığı kılıçların gölgeleri altındadır.”²³⁷

233. Ya şehîd ya gâzî:

الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَضْمُونٌ عَلَى اللَّهِ إِمَّا أَنْ يَكْفِيَهُ إِلَى
مَغْفِرَتِهِ وَرَحْمَتِهِ وَإِمَّا يُرْجِعَهُ بِأَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ وَمَثَلُ الْمُجَاهِدِ

235. İbn-i Mâce

236. Müslim

237. Hâkim, Beyhakî

فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الَّذِي لَا يَقْتَرُ حَتَّى يَرْجِعَ

"Allah yolunda savaşılan kimse Allah'ın temînatı altında ki, onu ya şehîd olarak sür'atle mağfiret ve rahmetine kavuşturur; yahut gâzî olarak sevap ve ganîmetle memleketine döndürür. Allah yolunda harb eden kimse savaştan dönünceye kadar usanmadan gündüzleri oruç tutan geceleri durmayıp ibâdet eden gibidir."²³⁸

234. Dirilip tekrar şehîd olmayı istemek:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْلَا أَنَّ رِجَالًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَا تُطِيبُ
أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا وَلَا أَجِدُوا مَا أَحْمِلُهُمْ عَلَيْهِ مَا تَخَلَّفْتُ عَنْ
سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنْ أَقْتَلَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أُحْيَى ثُمَّ أُقْتَلَ ثُمَّ أُحْيَى ثُمَّ أُقْتَلَ

"Rûhum kudreti elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, mü'minlerden arkamda kalmaları nefislerine hoş gelmediği halde kendilerini üzerine bindirecek hayvan bulamadığım küçük insanlar olmasaydı Allah yolunda düşmanla harb eden hiçbir kıt'anın ardında kalmazdım. Mutlaka gider cihad ederdim. Rûhum kudreti elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Allah yolunda öldürülüp şehîd olup yine dirilmeyi yine şehîd olup tekrar dirilmeyi yine şehîd olup tekrar dirilmeyi cidden çok arzu ederdim."²³⁹

238. İbn-i Mâce

239. Buhârî, Müslim

235.

لَعْدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

"Allah yolunda geçen bir sabah veya bir akşam dünyadan da onda olan şeylerden de muhakkak hayırlıdır."²⁴⁰

236.

أَفْضَلُ أَعْمَالِ الْمُؤْمِنِينَ جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

"Mü'minlerin amellerinin en fazîletlisi Allah yolunda savaşımdır."²⁴¹

237. İnsanların en fazîletlisi:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ
أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ

Ebü Said el-Hudrî -radiyallahu anh-'den:

- Yâ Rasûlallah, insanların en fazîletlisi kimdir, denilmiştir. Buyurdu ki:

- Allah yolunda canıyla, malıyla, cihad eden mü'mindir.²⁴²

240. Buhârî, Müslim

241. Taberânî

242. Buhârî

238. Allah'a îmândan sonra cihad:

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ ثُمَّ الْجِهَادُ ثُمَّ حَجَّةُ بَرَّةٍ تَفْضُلُ
سَائِرَ الْأَعْمَالِ كَمَا بَيَّنَّ مَطْلَعُ الشَّمْسِ إِلَى مَغْرِبِهَا

"Amellerin en fazîletlisi Allah'ın birliğine îmân etmektir. Sonra cihaddır. Sonra makbul haccdır ki, bunlar diğer amellerden üstün gelir. (O derecede ki) güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar."²⁴³

239. Allah yolunda cihad:

يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا
وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ. فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا
رَسُولَ اللَّهِ فَفَعَلَ ثُمَّ قَالَ وَآخَرُى يَرْفَعُ الْعَبْدَ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ
مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ: وَمَا هِيَ يَا
رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ،
الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

- Ey Ebû Said! Kim, Allah'ı Rabb, müslümanlığı din, Muhammed'i yani beni Peygamber tanımağa râzı olursa onun için cennet vâcib olur.

Bu Ebû Said'in hoşuna gitti de:

- Yâ Rasûlallah! Bu sözü bana tekrar buyur, dedi. Ondan sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Diğer bir şey daha vardır ki, o sayede Allah kulu-
nu cennette yüz derece yükseltir. Her iki derecenin ara-
sı yerle gök arası kadardır.

Ebû Said el-Hudrî dedi ki:

- Yâ Rasûlâllah! O nedir?

Cenâb-ı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-
buyurdu ki:

- Allah yolunda cihad, Allah yolunda cihad, Allah
yolunda cihad."²⁴⁴

240. Özürlünün cihada iştirak edememesi:

إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلَفْنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا هُمْ مَعَنَا
فِيهِ حَبَسَهُمُ الْعُدَّةُ

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gazâda
(Tebuk) şöyle buyurmuştur:

"Gerçek, bazı zümreler Medîne'de arkamızda kal-
dı, yani harbe iştirak etmedi. Fakat biz gerek bir dağ yo-
luna gerek bir vadiye girmedik ki; illa onlar da oraya bi-
zimle beraber girmiş olmasınlar. Onları özürleri alıkoy-
muştur."²⁴⁵

İmam Kurtubî diyor ki, bu hadîs-i şerîf gerçekten
mâzereti olanlara da gâzînin ecri kadar sevap verilece-

244. Müslim

245. Buhârî

ğini gösteriyor. Fakat niyetin tam mânâsıyla temiz ve mâzeretin meşrû olması şarttır.

241. Yatağında ölse de şehîd:

مَنْ سَالَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشَّهَدَاءِ وَإِنْ
مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ

"Kim sıdk ve ihlâs ile sağlam ve temiz bir niyet ile Allah'tan şehîdlik mertebesini isterse Allah onu yatağında ölmüş bile olsa şehîdlerin yüksek menzillerine derecelerine ulaştırır."²⁴⁶

242. Cihad ehline nâr haram olur:

مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُوقَ نَاقَةِ حَرَمٍ اللَّهِ وَجْهَهُ عَلَى النَّارِ

"Kim Allah yolunda -velev bir devenin sağımı esnasındaki zaman kadar olsun- cenk ederse Allah ateşi yani cehennemi onun yüzüne yani zâtına haram kılar."²⁴⁷

243. Şeytan Ademoğlu'nun yolunu tutar:

إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ بِأَطْرَفِهِ فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْأَسْلَامِ،
فَقَالَ: تُسَلِّمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ؟ فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ. ثُمَّ قَعَدَ
لَهُ بِطَرِيقِ الْهَجْرَةِ فَقَالَ: تُهَاجِرُ وَتَدْعُ أَرْضَكَ وَسَمَائِكَ وَإِنَّمَا

246. Müslim

247. Ahmed bin Hanbel

مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي الطَّوْلِ فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ. ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: مُحَاهِدٌ وَهُوَ جُهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ. فَتَقَاتِلُ فَتَقْتُلُ. فَتُنَكِّحُ الْمَرْأَةَ وَتُقَسِّمُ الْمَالَ فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ. فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ قُتِلَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ غَرِقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ. أَوْ وَقَعَتْهُ دَابَّتُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ

"Hakikat şeytan, Ademoğlunun yollarını tutup pusu kurup oturdu. Onun islâm yolu üzerine oturdu da: "Kendi dînini, babalarının dînini bırakarak müslüman mı oluyorsun?" dedi. Ademoğlu ona isyân etti. Müslüman oldu. Sonra onun hicret yolunu tutup oturdu da: "Kendi yerini ve kökünü terk ederek hicret mi ediyorsun? Muhacir yabancı memlekette ayağı kazığa bağlanmış kısarak gibidir!" dedi. Ademoğlu yine ona isyân etti. Sonra savaş yoluna oturdu da: "Cihada mı gidiyorsun? O hem mal, hem can sıkıntısına uğramaktır. Sen muhârebe edeceksin âmma öldürüleceksin. Karın başkasına nikah olunacak, mal da taksim edilecek." dedi, Ademoğlu yine ona isyân etti, muhârebe etti.

İşte kim böyle yapar, şeytanın ve müfsidlerin tavsiyesine kapılmaz; kalbini ve niyetini bozmazsa onu cennete sokmak azîz ve celîl olan Allah'ın üzerine hak olur. O'nun şanına layık olur. Kim öldürülür, şehîd edilirse onu cennete sokmak azîz ve celîl olan Allah'ın üzerine hak ve layık olur. Kim suda boğulursa onu cennete sokmak Allah'ın üzerine hak ve layık olur. Kim de hayvanı

üstünden atıp öldürürse onu da cennete sokmak Allah'ın üzerine hak ve layık olur."²⁴⁸

244. Gâzîyi teçhiz etmek:

مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا

"Kim Allah yolunda bir mücâhidi donatırsa kendisi de hakikaten gazâyâ iştirak etmiş yani muhârebenin sevabını kazanmış olur. Kim Allah yolunda savaşan bir adamın âilesine hayır ile vekâlet eder; yani onların ihtiyaçlarını temin eylerse o da gerçekten gazâyâ iştirak etmiş, muhârebenin ecrini kazanmış olur."²⁴⁹

Gâzî'yi teçhiz etmek, donatmak demek onun harbde lâzım olan bütün ihtiyaçlarını tedârik ve temin etmek demektir. Kendisi mükellef olduğu askerlik ve savaş vazîfelerini omzundan atarak sadece bir gâzî teçhiz ile hatta bin gâzîyi donatmakla bu tebşir-i nebevîden istifâde etmesi mümkün değildir. Bu donatmak işi herhangi meşrû sebeplerle savaş dışı bırakılmış insanlara âittir. Orduya yapılacak maddî ve mânevî îâneler, yardımlar bu tebşirin sınırı içindedir.

245.

مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا

248. Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud

249. Buhârî, Müslim

فِي سَبِيلِهِ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ وَ اتَّفَقَ لَهُ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ وَ مَنْ حَفِظَ
 أَهْلَ غَارٍ وَ أَوْلَادَهُ حَفِظَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَهْوَالِهَا وَ أَظْلَمُهَا
 تَحْتَ عَرْشِهِ وَ جَعَلَهُ جَارَ نَبِيِّهِ فِي الْجَنَّةِ

"Kim Allah yolunda savaşı bir gâzîyi teşhiz ederse kendisine de onun sevabı kadar verilir. Kim Allah yolunda muhârebe eden bir mücâhidin âilesine hayır ile vekâlet eder ve ona infakta bulunursa kendisine de onun ecri kadar vardır.

"Kim bir gâzînin âilesini ve evladını korur, himâye ederse Allah teâlâ da onu kıyâmet gününün korkularından muhafaza buyurur. Ve onu kıyâmette peygamberi-ne komşu yapar."²⁵⁰

246. Mücâhidi teşyî:

لَا نَ أَشِيْعُ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ أَكْفِيَهُ عَلَى رَحْلِهِ عُذْرَةً أَوْ
 رَوْحَةً أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا

"Allah yolunda savaşı giden bir mücâhidi teşyî etmem, bir de sabah veya akşam onun ağırlığının başında bulunuvermem bana göre dünyadan da dünya içinde olan şeylerden de sevgilidir."²⁵¹

Teşyî demek sefere giden kimseyi uğurlamak için geçirivermek demek olup sünnet-i seniyyedir.

250. Taberânî

251. Ahmed bin Hanbel

247. Allah yolunda ayakları tozlanan:

مَنْ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ

"Ayakları Allah yolunda tozlanan kimseye Allah; ateşi, yani cehennemi haram kılar."²⁵²

248. Allah yolunda yürümek:

رَبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا. وَمَوْضِعُ
سَوْطٍ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا. وَالرُّوحَةُ
يَرُوحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْغُدُوَّةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا
وَمَا عَلَيْهَا

"Allah yolunda bir gün nöbet beklemek dünyadan da dünya üzerindeki şeylerden de hayırlıdır. Herhangi birinizin cennette kamçısını koyduğu yer bile dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden hayırlıdır. Kulun Allah yolunda akşam veya sabah yürüyüş yapması dünya-
dan ve dünya üzerindeki şeylerden hayırlıdır."²⁵³

249. Allah yolunda bulaşan toz:

الْغَبَارُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِسْفَارُ الْوُجُوهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Allah yolunda çalışırken bulaşan toz bile kıyâmet gününde yüzleri ağartacak nûr olacaktır."²⁵⁴

252. Buhârî

253. Buhârî, Ahmed bin Hanbel

254. Ebû Nuaym

250. Oruçsuzların oruçlulara hizmeti:

ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ

Enes -radiyallahu anh- dedi ki:

Biz muhârebede Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyet-i seniyyesinde idik. İçimizde en çok gölgelenen ancak kendi elbisesiyle gölgelenebiliyordu. (Müslim'in rivâyetine göre elleriyle güneşin hararetinden yüzlerini koruyanlar da vardı.) Oruçlu olanlar o gün iş göremediler. Fakat oruçlarını bozanlar mücâhidleri sulamak için develeriyle su taşıdılar. Arkadaşlarına hizmet ettiler. Onların işlerine güçlerine baktılar.

Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

*"Bugün sevabı oruçsuzlar alıp-götürdü."*²⁵⁵

Seferde yani muhârebede orucu tutanların menfaati yalnız kendilerinedir. Fakat oruç tutmayıp da asker kardeşlerine hizmet edenler hem oruçlular kadar sevap kazandılar. Hem gördükleri hizmetlerin derecesine göre ayrıca ecir aldılar.

Bu hadîs-i şerîften istidlal olunur ki, mücâhidler arasında yapılan hizmetlerin sevabı orucun sevabından büyüktür. Cihadda yardımlaşmak hele ordunun hareketleri esnasında muâvenet ve gayret etmek bütün müslümanlar üzerine vâcibdir.

251. Savaşta hizmet eden sahâbî kadınlar:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَسْقِي وَنُدَاوِي الْجُرْحَى
وَنَرُدُّ الْمَدِينَةَ

Ashâb-ı kirâmın kadınlarından **Rubeyyi' bint-i Mu-avviz** -radiyallahu anha- diyor ki:

Biz muhârebelerde Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde giderdik. Mücâhidlere su taşır, yaralıları tedâvi eder, şehîdlerin cenâzelerini Medîne'ye götürürdük.²⁵⁶

Cihadda kadınların hizmeti hakkında pek çok hadîs vardır. Bunlardan ikisi meâlen şöyledir:

1- **Hazret-i Enes** -radiyallahu anha- diyor ki:

Uhud Gazvesi'nde ashâbın bir kısmı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den ayrılmışlardı. Ben **Ebû Bekir Sıddık** -radiyallahu anha-'ın kızı Rasûlullah -sallallahu aleyhi vessellem-'in zevcesi **Âişe** -radiyallahu anha- ile **Ümm-i Süleym** -radiyallahu anha-'yı gördüm ki, paçalarını sıvayarak olanca gayretleriyle çalışıyorlardı.

Buhârî, diyor ki, bu hadîsin senedindeki **Ebû Ma'mer**'den başkaları yine bu seneddeki **Abdulvâris**'den naklen:

"Onlar arkalarıyla su mataraları taşıyorlardı." diye rivâyet etmişlerdir. Ashâbın ağızlarına su döküyorlar,

tekrar dönerek mataraları dolduruyorlar, yine gidiyorlar, ashâbı suluyorlardı.

2- Sâlebe bin Ebû Mâlik -radiyallahu anh- demiştir ki:

Ömer bin Hattab -radiyallahu anh- Medîne kadınları arasında yünden mâmûl elbiseler taksim ediyordu. Elinde güzel bir libas kalmıştı. Yanındakilerden biri dedi ki:

- Yâ Emire'l- mü'minin! Bunu da Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in torunu **Ümm-i Gûlsüm**'e ver-seniz?" Bu **Ümm-i Gûlsüm**, **Hazret-i Ali** -radiyallahu anh ve kerremallahu vecheh-'in kızı, **Hazret-i Ömer**'in zevcesidir.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- dedi ki:

- Hayır, bu libasa **Ümm-i Süleym** daha layıktır. Çünkü o, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bey'at eden ensarın kadınlarından. Uhud Gazve-si'nde mataralarla bize su taşımıştır.

Buhârî, Enes ve Sa'lebe -radiyallahu anhüma-'dan, **Ümm-i Süleym**'in Hüneyn Muhârebesi'nde eline bir hançer alarak "Düşmandan biri bana yaklaşmak isterse bununla karnını deşeceğim." dediğini kaydediyor. **Ümm-i Süleym, Enes ibn Mâlik** -radiyallahu anh-'ın vâlidesidir.

252. Şehidde dünya tahassürü yoktur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا عَلَى

الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا الشَّهِيدُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ
عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ

"Cennete gireceklerden hiçbirisi yoktur ki, kendisi için yeryüzünde hiçbir şey küçük bir saâdet ümidi bile yok iken tekrar dünyaya dönmeyi arzu etsin. Fakat şehîd böyle değildir. Fakat o âhirette şehîdlik sayesinde nice kerâmetler ve nîmetler göreceği için tekrar dünyaya dönüp on defâ daha ölmeyi temennî eder."²⁵⁷

253. Kıyâmette şehîdin eşkali:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُكَلِّمُ أَحَدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَنْ فِي سَبِيلِهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللُّونُ لَوْنُ الدَّمِ وَالرَّيْحُ
رِيحُ الْمِسْكِ

"Rûhum kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, O'nun yolunda hakîkaten kimin yaralandığını o çok iyi bilir. Ancak o kimse, kıyâmet günû renk ve hey'etleri kan rengi, kokuları misk kokusu olarak gelir."²⁵⁸

254. Çapulculuk:

إِنَّ النُّهْبَةَ لَا تَحِلُّ

"Çapulculuk ile alınan mal helâl olmaz."²⁵⁹

257. Buhârî

258. Buhârî

259. İbn-i Mâce

Sa'lebe -radiyallahu anh- diyor ki:

Bir muhârebeye düşmanın koyununu yağma ettik, kestik, kaplarımıza koyduk. O sırada Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- üstümüze geliverdi. Bu hali görünce kaplarımızı döktürdü ve bu hadîsi îrad buyurdu.

255. Kılıçlar:

الْشُّيُوفُ أَرْذِيَةُ الْمُجَاهِدِينَ

"Kılıçlar mücâhidlerin şeref ridâları yani libaslarıdır."²⁶⁰

256. Şehîdin acısı:

الشَّهِيدُ لَيَجِدُ أَلَمَ الْقَتْلِ كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ أَلَمَ الْقُرْصَةِ

"Şehîd, öldürülmesinin elemi ni ancak herhangi birinizin çimdik acısı duyduğu kadar duyar."²⁶¹

257. Şehîdin şefaati:

الشَّهِيدُ يَشْفَعُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ

"Şehîd ahirette kendi âilesinden akrabasından yetmiş kişiye şefaati eder."²⁶²

260. Ebû Nuaym

261. Buhârî

262. İbn-i Hibbân

258. Ya cennet, ya ganîmet:

تَكْفَلُ اللَّهُ لِمَنْ جَاهَدَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا الْجِهَادَ
فِي سَبِيلِهِ وَتَصَدِّقُ كَلِمَاتِهِ بِأَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ يُرْجِعَهُ إِلَى
مَسْكِنِهِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ مَعَ مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ

"Allah kendi yolunda cihad edeni -ki onu Allah yolunda savaştıktan, onun kelimelerini, emir tasdik etmekten başka bir sebep evinden çıkarmamıştır- ya şehidlikle cennete sokmaya yahut çıktığı evine, nâil olduğu ecir ve sevap ile veya ganîmetle birlikte döndürmeğe bizzat kefil olmuştur."²⁶³

259. Mücâhidlerin âilelerinin hakları:

حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَائِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا
مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ
فَيَخُونُهُ فِيهِمْ إِلَّا وَقَفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ. فَقِيلَ لَهُ قَدْ خَلَفَكَ فِي
أَهْلِكَ فَخَذُّ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتَ فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ،
فَمَا ظَنُّكُمْ

"Mücâhidlerin hanımlarının memleketlerinde kalıp oturanlar üzerindeki hak ve hürmeti, kendi annelerinin hak ve hürmeti gibidir. Mücâhidlerden bir adamın âilesine ve işlerine nezâret ve vekâlet edip de ona hâinlikte bulunan hiçbir kimse yoktur ki, illa kıyâmet günü o mücâhid içih huzûrda durdurularak ona: "Bu adam, se-

263. Buhârî, Müslim

nin âilene hakîkaten hıyânet etmiştir. Haydi onun iyi amellerinden dilediğini al!" denilir. O da onun amellerinden dilediğini alır. Ya sizin zannınız nedir? Yani siz o cür'eti cezâsız kalacağını mı zannediyorsunuz?"²⁶⁴

260. Deniz seferi ve Ümm-i Haram:

نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عَرَضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَرْكَبُونَ نَجَجَ
هَذَا الْبَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الْأَسِيرَةِ أَوْ مِثْلَ الْمُلُوكِ عَلَى الْأَسِيرَةِ أَنْتَ
مِنَ الْأَوَّلِينَ

Enes ibn Mâlik -radiyallahu anh- diyor ki:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- arasında **Yelhan kızı ümm-i Haram**'ın evine gider o da kendisine yemek çıkarırdı. Ümm-i Haram, **Ubâde bin Sâmit**, radiyallahu anh'ın zevcesi ve Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sût teyzesidir.

Yine bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- muşârun ileyhânın evine gitti. O, Efendimiz'e yemek yedirdi ve mübârek başını taradı. Sallallahu aleyhi ve sellem uyudu. Bir zaman sonra gülerek uyandı. Ümm-i Haram -radiyallahu anhâ- sordu:

- Yâ Rasûlallah niçin güldünüz?

Buyurdu ki:

- Bana ümmetimden Allah yolunda gâzîler olarak

öyle insanlar gösterildi ki, onlar sarayların üst katındaki padişahlar gibi şu denizin (yani Akdeniz'in) üstüne bineceklerdir.

Bunun üzerine Ümm-i Haram şöyle dedi:

- Yâ Rasûlallah! Beni de onlardan kılması için Allah'a duâ et.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- duâ buyurdu, sonra yine başını koydu ve uyudu. Bir müddet sonra yine gülererek uyandı. Ümm-i Haram, tekrar sordu:

- Yâ Rasûlallah niçin gülüyorsunuz?

- *Evvəlki gibi bana ümmetimden gâzîler olarak öyle insanlar gösterildi ki...* buyurdu.

Ümm-i Haram:

- Yâ Rasûlallah duâ et, Allah beni de o zümreden kılsın! deyince Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- *Sen de o denizin sırtına bineceklerin ilk kafilesinden olacaksın.*²⁶⁵

Filhakîka o kadın, **Hazret-i Osman** -radiyallahu anh- zamanında gemiye binmiş, denizden karaya çıkınca hayvandan düşerek şehîd olmuştu.

Ümm-i Haram'ın gemiye binmesi Kıbrıs seferindeydi. Bu sefer, müslümanların Akdeniz muhârebelerinin il-

kidir. Gemide Ümm-i Haram'dan başka kocası **Ubâde bin Sâmit**, **Ebû Zerr**, **Şeddad bin Evs**, **Ebu'd-Derdâ** - radiyallahu anhüm- gibi ashâb-ı kirâm da vardı.

Kıbrıs önlerinde Rum donanmasıyla şiddetli bir muhârebe yapılmış; düşman donanması mağlub edilmiş Kıbrıs fetholunmuştu. (Hicrî: 28)

Ümm-i Haram -radiyallahu anhâ- işte böyle şanlı bir deniz muhârebesinde bulundu. Fakat harbin sonunda adaya ayak bastığı zaman kendisine takdim edilen bir katırdan kazâen düşerek şehîd oldu. Muşarun ileyhâ Kıbrıs'ta medfundur.

261. Harb hîledir:

الْحَرْبُ خُدْعَةٌ.

"Harb bir hud'adır."

1- **Uhud** Muhârebesi bozgunluğundan sonra müşrikler Medîne-i Münevvere'ye karşı büyük hücum hazırlıklarında idiler. **Ma'bed** isminde biri Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in izniyle dönüp Kureyş Ordusu içerisine girmişti. Kureyş uluları:

- Muhammedîler'den ne haber, diye sordukları zaman Ma'bed:

- Ardamdan geliyorlardı. Öyle muntazam orduları var ki, şimdiye kadar böylesini hiç görmedim, dedi. Reisleri:

- Ne diyorsun Ma'bed? Müslümanların kımıldamağa takatleri kaldı mı ya, dediler. Ma'bed cevap verdi:

- **Evs ile Hazrec'in** dünkü muhabereye çıkmayanları da bugün iltihak etmişler, intikam almak için dış bileyip geliyorlar. Siz burada savsaklanırken yarın sabah atlarının alınlarını göreceksiniz.

Ümeyye'nin oğlu Safvan:

- İşte dediğim çıktı! Korktuğumuz başımıza geldi. Haydi yolumuza, dedi.

Müşrikler büyük bir telaş içinde kaçmağa başladılar. Ma'bed'in bu hud'ası ile müslümanlar büyük bir belâdan kurtulmuşlardır.

2- **Hendek Muhârebesi'nde** yahudi Kureyzaoğulları andlaşmayı bozarak müslümanlar aleyhine müşriklerle birleşmiş Medîne-i Münevvere'yi Kureyş, Katafanoğulları, Nadiroğulları kuvvetleriyle sımsıkı muhasara altına almışlardı. Bu hareket müslümanlar için büyük bir tehlike teşkil ediyordu.

Nuaym bin Mes'ud, bu sırada gizlice şeref-i islâm ile müşerref olarak geceleyin islâm kara kollarının yanına sokuldu ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in müsaadeleriyle beri tarafa geçti. Uzun ve gizli müşâvere ve muhâverelerden sonra:

- Yâ Rasûlallah! Ne kureyşîler ve ne de öbür kabileler benim müslüman olduğumu henüz işitmediler. Müsaade ederseniz bir hizmette bulunayım, dedi.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- yukarıdaki hadîs-i şerîfi îrad buyurdu ve Nuaym'ı karşı tarafa gönderdi.

Nuaym doğruca Kureyzaoğulları'nın yanına gitti. Konuştular.

- Benim neye geldiğimi biliyor musunuz?

- Hayır.

- Sizi ne kadar sevdiğimi takdir edersiniz zannedirim?!

- Elbette.

- Emîn olunuz birkaç gündür hep sizi düşünüyorum, fakat...

- Söyleyiniz söyleyiniz, size her vechile îtimadımız var.

- Vakıa yeryüzünden müslümanları kaldırmaya çalışıyorsunuz. Fakat onların da mukâbeleden, müdafaadan geri kaldıkları yok. Biliyorsunuz ki, Mekkelilerin canı sıkılmağa başladı. Harbden usanç getirdiler. Yarın bırakıp memleketlerine gidecekler. Siz ise müslümanların elinde kalacaksınız. Ahdinizi bozdunuz, onların gazabını tahrik ettiniz. Acaba haliniz ne olacak? Eğer aklınız varsa Kureyşliler'den rehin olarak müteber bir kaç adam alınız. Ta ki harbi bitirmeden gidesinler.

Bu teklif pek uygun görüldü, hepsi kabûl ettiler.

Nuaym, Ebû Süfyan'ın yanına gitti. Şöyle konuştular:

- İşittiniz mi?
- Neyi?
- Aaa. Demek hala duymanız öyle mi?
- Canım ne var? Ne Olmuş?

- Daha ne olacak? Kureyzaoğulları müslümanlarla anlaşmayı bozduklarına pişman olmuşlar, kabahatlerini afvettirmek için sizden rehin olarak birkaç adam isteyecekler. Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e teslim edeceklermiş. Sakın budalalık etmeyin ha!...Eşrafınıza yazık olur.

O gün Cumâ idi. Akşam üstü Ebû Süfyan Kureyzaoğullarını tecrübe için bir adam yolladı ve "Burası durulacak yer değil, siz ise muhârebeyi gevşek tutuyorsunuz. Yarın el-birlik hücum edelim, artık işe son verelim, çünkü askerimiz açlıktan şikâyet ediyor. Hayvanlarımız da telef oluyor." dedirtti.

Kureyzaoğulları:

- Yarın cumartesi, biz harbedemeyiz. Öbür güne kalırsa belki... Fakat bir şartımız var. Eşrafınızdan rehin olarak yetmiş kişi istiyoruz. Çünkü, size itimadımız yok, cevabını verdiler.

Kureyşliler:

- Ayy... Nuaym ne kadar doğru söylemiş.

Kureyzaoğulları da:

- Nuaym'ın dedikleri bık nasıl çıkıyor, diyorlardı.

Kureyzaoğulları muhârebe yerinden çekildiler. Kalelerine gidip kapandılar, seyre bakmağa başladılar. Artık harb tamamıyla tavsamıştı. Kureyşliler'le Kureyza-oğulları arası da iyice açıldı. Nihâyet Kureyşliler usanıp çekildiler, gittiler. Kureyzaoğulları da müslümanların eline düştü, kaleleri fetholundu.

262. Mücâhedeye gayret:

عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ رَجُلٍ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَانْهَزَمَ أَصْحَابُهُ فَعَلِمَ
مَا عَلَيْهِ فَرَجَعَ حَتَّى أَهْرَبَ دَمُهُ. فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَايِكَتِهِ
انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى
أَهْرَبَ دَمُهُ.

"Allah yolunda gazâ ederken arkadaşları bozulan fakat o anda üzerinde olan şeyi yani uhdesine düşen vazîfeyi bilip takdir eden, -bu yüzden tekrar düşmana dönen ve kahramanca döğüşen- ve nihâyet kanı dökülüp şehîd olan adamı Rabbimiz beğendi, ondan râzî oldu. İşte azîz ve celîl olan Allah o zaman meleklerine der ki: "Bakın kuluma! Nezdimde olan şeyi yani şehîdlik derecesini ve rızâmı severek, benim indimde olan şeyden yani ikabımdan korkarak tekrar döndü -arslanca döğüş-tü ve- nihâyet kanı akıtıldı -şehîd edildi-."266

Alkamî diyor ki:

Muhârebede arkadaşları bozulmuş olan bir gâzî

eğer sebat etmekle düşman hakkında mühim bir zarar ve müslümanlar lehinde büyük bir fayda hâsıl olacağını yakînen bilirse sebat etmeli, çekinmemeli; o dakikada uhdesine düşen vazîfeyi yapmalıdır.

263. Müşriklerden yardım talebi:

إِنَّا لَا نَسْتَعِينُ بِالْمُشْرِكِينَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ

"Biz müşrikler aleyhine müşriklerden yardım istemeyiz."²⁶⁷

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Uhud Gazvesi'ne giderken Seniyyetü'l-vedâ mevkiinde kalabalık bir zümre ile karşılaştı. Bunlar müşrikler idi. Gûyâ Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e düşmanları aleyhinde yardım etmek üzere gelmişlerdi. Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- kabûl etmeyerek bu hadis-i şerîfi îrad buyurdu.

264. İstanbul'un fethi müjdesi:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ وَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ
ذَلِكَ الْجَيْشُ.

"Kostantınıyye yani İstanbul mutlaka fetholunacaktır. Onun emîri, fatih ve kumandanı şüphesiz ne güzel emîr, o ordu elbette ne güzel ordudur!"²⁶⁸

267. Buhârî

268. Ahmed bin Hanbel

Bişr isminde **Üsdü'l-ğabe** adlı eserde birçok şahâ-bî mezkûrdur. Bunlardan biri **Bişr el-Anevî** olup İstan-bul'un mutlaka fetholunacağına dair olan bu hadîs-i şe-rîfin râvîsidir.

Müslime bin Abdülmelik, bu zâtın oğlu **Ubeydul-lah bin Bişr**'den bu hadîs-i şerîfi sorup öğrenerek ga-zâ maksadıyla İstanbul'a gelmiş uzun müddet Galata cihetinde oturmuş oradaki **Arap Câmîi**'ni bina edip fet-he muvaffak olamadan Şam'a dönmüştür.

İslâm kuvvetlerinin bu hadîs-i şerîfteki medih ve tebşire mazhar olmak için müteaddid defâlar vâkî olan seferlerinde mümkün olmayan fetih şerefini büyük Türk padişahı **II. Mehmed Fatih** Hazretleri kazanmıştır. -Ce-nâb-ı Allah cümlesinden râzı olsun.-

265. Helâke götüren yedi şey:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ:
الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفِ
الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

- Helâke, ferdlerin ve cemiyetlerin mahvına sebep olan yedi şeyden sakınınız!

Ashâb-ı kirâm dediler ki:

- Onlar nelerdir ya Rasûlallah?

Şöyle buyurdu:

- 1- Allah'a eş koşmak.
- 2- Büyücülük etmek.
- 3- Hakk'a uygun öldürmeler müstesna, Allah'ın haram kıldığı cana kıymak.
- 4- Faizcilik, yani tefecilik etmek.
- 5- Yetim malı yemek.
- 6- Muhârebe günü düşmandan yüz çevirmek, kaçmak.
- 7- Evli, mü'mine ve nâmuslu hiçbir şeyden habersiz kadınlara zinâ isnadıyla iftira etmek."²⁶⁹

EVİLİĞE DÂİR

266. Saâdet alâmetleri:

سَعَادَةُ لِإِبْنِ آدَمَ ثَلَاثٌ: وَشَقَاوَةٌ لِإِبْنِ آدَمَ ثَلَاثٌ فَمِنْ سَعَادَةٍ
ابْنِ آدَمَ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ. وَالْمَرْكَبُ الصَّالِحُ وَالْمَسْكَنُ
الْوَاسِعُ. وَشَقَاوَةٌ لِإِبْنِ آدَمَ ثَلَاثٌ وَالْمَسْكَنُ الشَّوْءُ وَالْمَرْأَةُ
الشَّوْءُ وَالْمَرْكَبُ الشَّوْءُ

"Ademoğlunun bahtıyarlığına medâr olan şeyler üçtür. Ademoğlunun bahtsızlığına sebep olanlar da üçtür. Bahtıyarlığına sebep olanlar: İyi, mü'mine ve iffetli (sâliha) bir zevce; iyi, sühûletli ve sür'atli binek; geniş ve rahat evdir. Bahtsızlığına sebep olanlar: Kötü, dar ve sıkıntılı ev; fena kadın, kötü binektir."²⁷⁰

Binek denilince üzerine binilen her türlü hayvan ve vasıtaya şâmindir. Bir evin kötü, dar ve sıkıntılı olmadığı keyfiyeti şahısların halleriyle takdir edilmek lâzımdır.

Öyle dar evler vardır ki, bazı kimseler için geniş ve diğerleri için sıkıntılı sayılır.

267. Evlenin, çoğalın:

تَزَوَّجُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَمَ

"Evlenin, çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin (çoğalmanız)la iftihar edeceğim."²⁷¹

268. Evlenin, boşanmayın:

تَزَوَّجُوا وَلَا تَطْلُقُوا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الذَّوَاقِينَ وَلَا الذَّوَاقَاتِ

"Evlenin, boşanmayın; çünkü Allah, ne zevkine -ve keyfine- düşkün erkekleri, ne de zevkine -ve keyfine- düşkün kadınları sever."

269. Bekârlık, şerliliktir:

شِرَارُكُمْ عَزَابُكُمْ

"Sizin kötüleriniz -mâzeretleri olmadığı halde- bekâr (yaşayan)larınızdır."²⁷²

270. Âilevî baskıdan sakınmalı:

شَرُّ النَّاسِ الْمُضَيِّقُ أَهْلَهُ

271. Taberânî

272. Ebû Yâlä, Taberânî

"İnsanların en kötüsü ehli (âilesi) üzerinde çok bas-kı yapandır."²⁷³

Menâvî diyor ki, bu hadîsin tamamı meâlen şöyledir:

Ashâb dediler:

- Yâ Rasûlallah! Kişi ehli üzerinde nasıl tazyik yapar?

Buyurdu ki:

- Adam evine girince karısı korkusundan titrer, ev-ladı kaçır, evden çıkınca ise karısını yüzü güler. Âilesi ferahlığa ve sevgiye kavuşur.

271. Evlilik iffetin kalesidir:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ
لِلْبَصَرِ وَأَوْحَشُنُ لِلْفَرْجِ. وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ. فَإِنَّهُ
لَهُ وَجَاءٌ

"Ey gençler topluluğu! İçinizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Zîra bu, gözü -haramdan- pek çok men eden, nâmusa kale olan bir -çare-dir. Kim evlenmeye muktedir olmazsa -farz oruçlardan başka nafi-le- orucuna sarılsın. Çünkü o -oruç-, kendisi için koruyucu mahfazadır. Nefsi kıran, şehveti kesen bir ameliye gibidir."²⁷⁴

273. Taberânî

274. Buhârî, Müslim

272. Kadının bereketlisi:

أَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكََةً أَيْسَرُهُنَّ مَوْتَةً

"Kadının bereketçe en büyüğü yükü diğerlerinden daha hafif olandır."²⁷⁵

Gerek düğünlerde ve gerekse evlendikten sonra türlü türlü fuzûlî masraf kapıları açan, bu yüzden hem kendi âilesini hem de cemiyetini iktisâden yıpratın ve bu sebeple geçimsizliklere, ayrılıklara ve hatta boşanmalara sebep olan kadınlarımız eğer müslümanlıkta sâdık iseler sevgili Peygamberimiz - sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu mübârek hadîsinden ibret almalıdırlar.

273. Zevce namzedini görmek:

إِذَا أَلْقَى اللَّهُ فِي قَلْبِ امْرِءٍ خِطْبَةً امْرَأَةً فَلَا بَأْسَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا

"Allah, bir kimsenin kalbinde bir kızı veya kadını nikah ile istemek temayülünü uyandırırsa onun o -kızı, yahut kadını- görmesinde bir beis yoktur."²⁷⁶

Nikah ile istemek kaydı, şehvet şevkiyle bakmaya mânî olduğu gibi "küfv"ü (dengi) olmayana bakmayı da men eder. Bu hadîsin şerhlerinden anlaşıldığına göre nikah ile istenecek kız veya kadının yalnız yüzüne ve ellerine bakmakla iktifâ edilir. Bu bakmayı bir kaç defâ tekrarlamak da câizdir.

275. Ahmed bin Hanbel

276. Ahmed bin Hanbel, İbn-i Mâce

274. Evlenmeler külfetsiz olmalı:

خَيْرُ النِّكَاحِ أَيْسَرُهَا

"Nikahın (evlenmenin) hayırlısı kolay -ve külfetsiz- olanıdır."²⁷⁷

275. Nikah dâvetine icâbet:

إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيْمَةٍ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ

"Sizden biriniz evlenme yemeğine (ziyâfetine) dâvet edilirse icâbet etsin."²⁷⁸

Eğer şartlar mevcut ise icâbet vâcibdir. Şartlar -kısmen- şunlardır:

- 1- Dâvet eden de edilen de müslüman olmalı.
- 2- Dâvet yalnız zenginlere, sırf zengin oldukları için tahsis edilmemeli.
- 3- Eğer ziyâfet verenin bütün akrabası, komşuları, kabilesi ve meslektaşları hep zengin insanlar ise icâbet vâcibdir.
- 4- Ziyâfette haram olan şeyler (içki v.s.) bulunmamalı.²⁷⁹

276. Evlenme ziyâfesinde fakirlerin hakkı:

يُسَّ طَعَامُ طَعَامُ الْوَلِيْمَةِ يُدْعَى إِلَيْهِ الْأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ،

²⁷⁷. Ebû Dâvud

²⁷⁸. Müslim, Ebû Dâvud

²⁷⁹. Şir'âtü'l-münir, Şir'âtü'l-islâm

وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

"Ne kötüdür o evlenme ziyâfeti (yemeği) ki, ona zenginler çağrılır, fakirler ihmal edilir. Kim de dâveti terk eder yani dâvete icâbet etmezse muhakkak Allah'a ve Rasûlüne isyân etmiş olur."²⁸⁰ (Meşrû mâzeret müstesnadır.)

277. Kocasından başkasına kokulanan kadın:

إِذَا تَطَيَّبَتِ الْمَرْأَةُ لِغَيْرِ زَوْجِهَا فَإِنَّهَا هُوَ نَارٌ وَشَنَاءٌ

"Kadın, sırf kocasından başkasının (faydalanması ve zevk alması) için kokulanır, güzel koku sürünürse o fiili ancak bir ateş ve bir âr olur."²⁸¹

278. Ana-baba hakkı

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ

"Anasına-babasına lânet edene, Allah lânet eder. Allah'tan başkası nâmına kurban kesene de Allah lânet eder."²⁸²

279. Baba dostluğunu muhafaza:

إِحْفَظْ وَدَّ أَبِيكَ لَا تَقْطَعُهُ فَيُطْفِئَ اللَّهُ نُورَكَ

280. Buhârî, Müslim

281. Taberânî

282. Ahmed bin Hanbel

"Babanın sevgisini yahut sadâkatini yani onun dostuna karşı bağlılığını sen de muhafaza ve idâme et! Onu kesme, terk ve ihlal etme! Sonra Allah senin îmân nûrunu söndürür."²⁸³

280. Babanın evladına en büyük armağanı:

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

"Hiçbir baba evladına güzel edep ve terbiyeden daha değerli ve üstün bir şey vermemiştir (bağışlamamıştır)."²⁸⁴

281. Evlatlar arasında eşit muamele:

إِتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْدِلُوا فِي أَوْلَادِكُمْ

"Allah'tan korkun. Evlatlarınız hakkında adâlete - eşitliğe- riâyet edin."²⁸⁵

282.

إِتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يَبْرُؤَكُمْ

"Allah'tan -en büyük bir saygı korkusuyla- korkun, kendinize insanların iyilik etmeleri nasıl hoş geliyorsa siz de evlatlarınız arasında adâlete riâyet edin."²⁸⁶

283. Buhârî

284. Tirmizî, Hâkim

285. Buhârî, Müslim

286. Taberânî

283. Akrabalık arştaştır:

الرَّحِيمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُولُ مَنْ وَصَلَنِي وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَنِي
قَطَعَهُ اللَّهُ

“Akrabalık arşta asılıdır. (Ve insanlara) der ki, kim benimle münâsebetini devam ettirirse -akrabalık haklarına riâyet ederse- Allah da ona -ihsân etmekte- devam eder. Kim benden alâkasını ve münâsebetini keserse Allah da ondan yüz çevirir.”²⁸⁷

287. Müslim

İCTİMÂİ HAYAT VE SİHHAT

284. Yetimi himâye:

أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا

"Yetimi himâye eden cennette şöylece benimle beraberdir."²⁸⁸

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (هَكَذَا) derken şahâdet parmağıyla orta parmağını aralıklı açarak göstermiştir.

285. Yetimin malını işletmek:

اتَّجَرُوا فِي أَمْوَالِ الْيَتَامَىٰ لَا تَأْكُلْهُ الرِّكَاءُ

"Yetimlerin mallarından ticaret yapınız ki onu zekât yiyip bitirmesin."²⁸⁹

288. Buhârî

289. Taberânî

286. Yetimleri sevindirenler:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ دَارًا يُقَالُ لَهَا دَارُ الْفَرَحِ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا مَنْ فَرَحَ
يَتَامَى الْمُسْلِمِينَ

"Hakikat cennette bir yurt vardır ki, ona ferah yurdu denilir. Oraya müslüman yetimleri sevindirenlerden başkası giremez."²⁹⁰

287. Âmâya delâlet ve yardım:

مَنْ قَادَ أَعْمَى أَرْبَعِينَ خَطْوَةً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ

"Kim âmâyı velev kırk adım yederse (elinden tutup götürürürse) ona lütf-i Hakk ile cennet vâcib olur."²⁹¹

288. Komşuya ve misâfire ikrâm:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنِ إِلَى جَارِهِ. وَمَنْ
كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لَيْسَكَتْ.

"Kim Allah'a ve âhiret gününe î mân ediyorsa komşusuna iyilik etsin. Kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa misâfirine ikrâm etsin. Kim Allah'a ve âhiret gününe î mân ediyorsa -ya- hayır söylesin, yahut sükût etsin."²⁹²

290. İbn-i Neccâr

291. Taberânî, Ebû Yâla

292. Buhârî, Müslim

289. Komşusunun şerefının korumak:

وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ
 (لِيَسْكُتْ) وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ
 (فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ) مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ

"Kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa :ya hayır söylesin, yahut sussun (sükût etsin). Kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa komşusunun şerefini korusun (komşusuna iyilik etsin). Kim de Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa misâfirine ikrâm etsin."²⁹³

290. Alışverişte komşunun rüchâniyeti:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَبِيعَ عَقَارَهُ فَلْيُعْرِضْهُ عَلَى جَارِهِ

"Sizden biriniz akarını (ev, bostan, bahçe gibi sâbit mülkünü) satmak isterse onu (evvelâ komşusuna arz etsin. (Çünkü ona komşusu ya tâlip olur, yahut iyi bir komşuluk edecek hayırlı bir müşteri bulur.)"²⁹⁴

291. Keffareti olmayan beş günah:

خَمْسٌ لَيْسَ لَهُنَّ كَفَّارَةٌ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ بَعِيرِ حَقٍّ،
 وَبُهْتُ الْمُؤْمِنِ وَالْفِرَارُ يَوْمَ الرَّحْفِ، وَبِمَيْنُ صَابِرَةٌ يَفْتَطِعُ بِهَا

293. Buhârî, Müslim

294. Ebû Yâla

مَالًا يَغَيِّرُ حَقَّ

“Şu beş günahın keffareti yoktur; yani bunlar keffaretle de ödenmezler:

- 1- Cenâb-ı Allah’a eş koşmak.
- 2- Haksız ve hükümsüz cana kıymak.
- 3- Mü'mine iftira etmek.
- 4- Muhârebe günü kaçmak.
- 5- Bir malı haksız olarak kesecek (ve hakkı iptal ve) hapsedecek yemin (ile andetmek).²⁹⁵

Hadîs-i şerîfin metninde geçen (صَابِرًا) sabır, lügatte hapsetmek demektir. Yemin ile ilzam ve hükmedilen ve bundan dolayı gerek oluyorsa hapsolunan adamın adına da örfte “yemîn-i sabr” denilir.

292. Hakîkî hayat:

اللَّهُمَّ إِنَّ الْعَيْشَ عَيْشُ الْآخِرَةِ فَاعْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

“Yâ Allah! Hakîkî hayat âhiret hayatıdır. Artık sen ensarı da muhacirleri de mağfiret et! Yarlığa!”²⁹⁶

Enes -radiyallahu anh- rivâyet ediyor:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Medîne-i Münnevve're'nin müdafaası için hazırlanmakta olan hendeğin yanına doğru çıkmıştı. Gördü ki muhacirlerle ensar sabahın soğuşunda hendeği kazıp duruyorlar. Bu

295. Ahmed bin Hanbel

296. Buhârî, Müslim

işlerini yapacak köleleri de yok. Onların bu hizmetini ve (buna munzam olan) açlığı görünce bu hadîs-i şerîf îrad buyurdu. Bunun üzerine ensar ve muhacirler şu recez²⁹⁷ ile cevap verdiler:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا عَلَى الْجِهَادِ مَا بَاقَيْنَا أَبَدًا

"Biz sağ oldukça (düşmanlara) cihad (etmek, savaşmak) üzere Hazret-i Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bey'at ettik, kat'i söz verdik."

Bu hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre müslümanlar, her amel ve hareketinde Allah'ın rızâsını kazanmağa niyet etmeli ve hareketleri de o niyete uymalıdır.

293. Kabirlere kurban:

لَا عَقْرَ فِي الْإِسْلَامِ

"Müslümanlıkta kabirlere kurban kesmek yoktur (haramdır)."²⁹⁸

294. Kurbanın tüyleri ve derisi:

إِذَا دَخَلَ الْعُشْرُ وَارَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَصْحِيَ فَلَا يَمَسُّ مِنْ شَعْرِهِ
وَلَا مِنْ بَشَرَتِهِ شَيْئًا

"Sizden biriniz (Zilhicce'nin) ilk on günü girip de

297. Recez, arûz bahirlerinden birinin adıdır. Muhtelif nevileri vardır.

İmam Halil'e göre recez şüirden sayılmaz.

298. Ebû Dâvud

kurban kesmek isterse onun ne tûyünden ne de derisinden birine dokunmasın."²⁹⁹

Zilhiccenin ilk on gününde kurbanlık hayvanın boğazlanmazdan evvel tûyünü kesmek, yahut derisine bi-tişik tırnağını vesâiresini koparmak **İmam Şafî'**ye göre tenzîhen, **İmam Ahmed**'e göre tahrimen mekrûhtur. **İmam Ebû Hanîfe**, mekrûh olmadığını söylemiştir. **İmam Mâlik**'ten bu bâbda üç kavil rivâyet edilmiştir. Birincisine göre mekrûh değildir. İkincisine göre mektuhtur. Üçüncüsüne göre ise tataavvu kurbanında haram, vâcibde değildir.

295. Beş şeyden evvel beş şeyin kıymeti:

اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَشَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ

"Beş şeyi şu beş şeyden evvel ganîmet (ve fırsat) bil!

- 1- Ölümden evvel hayatını.
- 2- Hastalığından evvel sıhhatini.
- 3- Meşguliyetten evvel boş (ve müsâit) vaktini.
- 4- İhtiyarlıktan evvel gençliğini.
- 5- Fakirlikten evvel zenginliğini."³⁰⁰

299. Müslim

300. Hâkim

296. Sıhhat, hesabı ilk sorulacak nîmettir:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ:
أَلَمْ نُصَحِّ لَكَ جِسْمَكَ وَتُرْوَيْكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ

"Kula kıyâmet gününde ilk sorulacak nîmet -suali- kendisine -şöyle- denilmesi olacaktır:

Senin bedenine sıhhat vermedik mi? Seni soğuk sudan içirip kandırmadık mı?"³⁰¹

297. Emniyet ve âfiyet (sıhhat):

الْأَمْنُ وَالْعَافِيَةُ نِعْمَتَانِ مَعْبُودُونَ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ

"Emînlik ve âfiyet insanlardan bir çocuğun aldandığı, kıymetini bilmediği iki nîmettir."³⁰²

298. Hasta ziyâretinin fazîleti:

مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ

"Kim bir hastayı ziyâret ederse oradan dönünceye kadar cennetin devşirilmiş meyveleri içinde kalmakta devam eder. (Yani cennetin nîmetlerine kavuşanların sevabına nâil olur.)"³⁰³

301. Tirmizî

302. Taberânî

303. Müslim

299. Hasta ziyâret adâbı:

إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَتَقَسُّوْا لَهُ فِي الْأَجَلِ. فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَهُوَ يُطِيبُ نَفْسَ الْمَرِيضِ

"Hastanın yanına girdiğiniz zaman ona ecel hakkında iyice soluk aldırın (yani ferahlık ve ümit verin). Bu gerçek bir şey gidermez -ecelin önüne geçemez âmma- o hastanın rûhuna sükûn ve emînlik verir. (Onu ferahlandırır.)"³⁰⁴

300.

اَكْرِمُوا الْخُبَيْرَ

"Ekmeği muhterem tutun! Horlamayın! Kıymetini bilin!"³⁰⁵

301. Nîmete şükür, kula teşekkür:

مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ

"Kim gördüğü iyilikten dolayı insanlara şükür (teşekkür) etmezse Allah'a da şükretmiş olmaz."³⁰⁶

302. Humma hastalığı ve su:

الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ

304. Tirmizî

305. Hâkîm

306. Tirmizî

"Humma, cehennemın ateşı harareti kâbilindendir. Binâenalâyih onu su ile soğuklatın."³⁰⁷

303. Tedâvî olun:

تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُنْزِلْ دَاءً إِلَّا وَ قَدْ أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً إِلَّا
السَّامَ وَالْهَرَمَ

"Hastalarınızı tedâvî edin. Çünkü Allah hiç bir hastalık indirmemiştir ki, onun şifâsını da muhakkak indirmiş olmasın. Ölüm ile ihtiyarlık öyle değil."³⁰⁸

304. Haramla tedâvî olmaz.

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْزَلَ الدَّاءَ وَ الدَّوَاءَ وَ جَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ وَ دَوَاءً
فَتَدَاوُوا وَلَا تَدَاوُوا بِحَرَامٍ

"Şüphesiz ki, hastalığı da devâ (ve şifâ)sını da Allah indirmiş ve her hastalık için bir devâ yaratmıştır. O halde tedâvî olun, haramla tedâvî yapmayın."³⁰⁹

Kat'i zarûret ve mecburiyet hali müstesnadır. Bunun tayini de hâzık ve müslüman tabibe âittir.

305. Hastayı yemek için zorlamamak:

لَا تُكْرِهُوا مَرَضَكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ فَإِنَّ اللَّهَ

307. Buhârî, Müslim

308. Ebû Dâvud, Taberânî

309. Ebû Dâvud

يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ

"Hastalarınızı yemeğe, içmeğe zorlamayın. Çünkü onlara Allah yedirir, içirir."³¹⁰

Bu hadîs-i şerîf doktorlarca perhize tâbî tutulan hastalara câhilce yedirip içirmek sûretiyle en büyük fenalığı yapan ehliyet ve ihtisasa ehemmiyet vermeyen gafillere ne güzel ihtaradır.

306. Tâûna karşı karantina:

إِذَا سَمِعْتُمُ الطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوا عَلَيْهَا. وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ
وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا

"Bir yerde tâûn (hastalığı) olduğunu işittiğiniz zaman oraya girmeyiniz. Sizin içinde bulunduğunuz bir yerde (tâûn) vukû bulduğu zaman da oradan kaçıp çıkmayınız."³¹¹

307. Bilgisiz doktorlar:

مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يُعْلَمْ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ ضَامِنٌ

"Kim hekimliği, hâzikliği mâlum ve mücerreb olmadığı halde (doktorluk taslarsa) ve bu yüzden kazaya ve zarara sebep olursa zararı tazmine mahkum olur."³¹²

310. Tirmizî, İbn-i Mâce

311. Buhârî, Ahmed bin Hanbel

312. Ebû Dâvud, Nesâî

Eğer hastaya bakan hâzik bir doktor ise olanca ihtimamına rağmen (vukûa gelen menfî neticeden ve içtî-hâd hatâsından dolayı cezâ gelmez.

308. Hasta ziyâreti:

إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ فَمُرَّهْ يَدْعُوكَ فَإِنْ دُعَاؤُهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ

"Bir hastanın yanına gidersen sana duâ etmesini ona emret (söyle)! Çünkü onun duâsı meleklerin duâsı gibidir. (Müstecaptır.)"³¹³

309. İçkiden sakının:

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ

"Hamr (içki)den sakının, (kaçının, uzaklaşın). Zîra o her şerrin (kötülüğün) anasıdır."³¹⁴

Hamrı içki ile terceme etmemizin sebebi şudur: Gerek kamusların gerek elfaz-ı Kur'âniyye'yi en salâhiyetle tefsîr eden Ragıb el-İsfahânî'nin beyanlarına göre lügatte hamr, setr, örtmek demektir. Şaraba ve diğer bütün içkilere hamr denilmesi aklı örttüklerinden akla zarar verdiklerindendir.

Cinnet getiren sarhoşlar, hatta türlü âfetlere uğrayan sarhoş nesilleri, bunun acıklı şahidleridir. Münkir ve câhillerden kimisi, "Kur'ân Kerîm'in yasak ettiği içki an-

313. İbn-i Mâce

314. Beyhakî, Hâkim

cak şaraptır.” diyor, diğer içkileri haramlıktan kurtarmaya çalışıyor.

İlim ve lisan bakımından bu en büyük hatâdır. Kamuslara vesâireye bilfarz bakmasak bile Kur’ân-ı Hakîm’in eşsiz ve yegâne müfessiri olan peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- “sekr veren her içkinin *hamr olduğunu*” beyan ve îzâh buyurmuştur.

310. Her müskir haramdır:

كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا وَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ

“Her sekr (sarhoşluk) veren hamrdır. Her sekr veren haramdır. Kim dünyada içki içer ve tevbe (ile terk) etmeden onda ısrar ederek ölürse o, âhirette (cennet şarabını) içmez.”³¹⁵

311.

كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَمَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ

“Her sekr (sarhoşluk) veren haramdır. Çoğu sekr verenin azı da haramdır.”

312.

إِنَّ مِنَ الْحِنْطَةِ خَمْرًا. وَمِنَ الشَّعِيرِ خَمْرًا. وَمِنَ الزُّبَيْبِ خَمْرًا

وَمِنَ التَّمْرِ خَمْرًا. وَمِنَ الْعَسَلِ خَمْرًا. وَأَنَا أَنْهَى عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ

"Şüphesiz buğdaydan da içki olur; arpadan da. Kuru üzümünden de içki olur; hurmadan da, baldan da. Ben her sekr (sarhoşluk) verenden nehyediyorum."³¹⁶

313.

نَهَى (رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُقْتِرٍ

"Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- hem sekr (sarhoşluk verici) hem uyuşturucu maddelerden ümmetini nehyetmiştir."³¹⁷

316. Ahmed bin Hanbel, Tirmizî

317. Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud

TİCARET HAKKINDA

314. Namuslu tüccarın mevkii:

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ يُحْشَرُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشَّهَدَاءِ

“Sözü ve muamelesi çok doğru olan, kendisine emniyet edilebilen tâcir, peygamberlerle, sıddıklarla şehîdlerle birlikte haşrolunacaktır.”³¹⁸

Namuslu ve şerefli tâcirliğin hâiz olduğu bu yüce mertebenin kadrini bilmeyip veya bilmezden gelip de ihtikârla, karaborsacılıkla hîle ve hud’alarla hareket edenlerin aklına gafletine şaşmamak elden gelmez. Nihâyet gireceği çukur, bir kara topraktır.

315. Korkak tâcir, müteşebbis tâcir:

التَّاجِرُ الْجَبَانُ مَحْرُومٌ وَالتَّاجِرُ الْجَسُورُ مَرْزُوقٌ

"Korkak tâcir (ticaretten ve kârdan) mahrum; cesur ve müteşebbis tâcir ise (bol) rızıklıdır."³¹⁹

316. Çarşıya gelen malı yolda karşılamak:

لَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ وَلَا تَلْقَوُا السِّلَعَ حَتَّى يُهْبَطَ
بِهَا إِلَى السُّوقِ

"Bir malı kiminiz kiminin satışı üzerine ona engel olmak sûretiyle satmasın, satılacak şeyleri ticaret mallarını pazara indirilinceye kadar da yolda karşılamayın."³²⁰

İmam Mâlik, henüz pazara gelmeyen satılık malı karşılamanın câiz olmadığını onda pazar halkının da alım hakkının bulunduğunu; İmam Şafiî, bu karşılamanın bir kötülük olduğunu; İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe, bu harekette memleket piyasasına zarar vermemek şartıyla bir beis olmayıp, aksi halde mekrûh olduğunu söylemişlerdir. -rahimehumullah-

Zâhiriyye'den ibn Hazm, bu karşılamanın haram olduğunu ifâde etmiştir.

317. Memlekete ihtiyaç olan malı getirmek:

الْجَالِبُ مَرْزُوقٌ وَالْمُحْتَكَرُ مَلْعُونٌ

"(Memlekete hizmet ve ticaret maksadıyla) dışarı-

319. Kuzâî

320. Buhârî, Müslim

dan mal getirenin rızkı bol olur. Muhtekir (karaborsacı) ise mel'undur."³²¹

318. Muhtekir (karaborsacı) tâcir:

بِئْسَ الْعَبْدُ الْمُحْتَكِرُ إِنَّ أَرْخَصَ اللَّهِ الْأَسْعَارَ حَزَنَ وَ إِنِّ
أَغْلَاهَا فَرَحَ

"Ne kötü o muhtekir (karaborsacı) kul ki, Allah fiat-lara (piyasada halkın muhtaç olduğu şeylere) ucuzluk verirse tasalanır. Onu pahalılaştırırsa sevinir."³²²

319. Hatalı malın kusuru söylenmeli:

مَنْ بَاعَ عَيْبًا لَمْ يُبَيِّنْهُ لَمْ يَزَلْ فِي مَقْتِ اللَّهِ وَ لَمْ تَزَلِ
الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُهُ

"Kim bir aybı (kusuru bulunan bir malını) onun kusurunu açıklamadan (açıkca söylemeden, göstermeden) satarsa Allah'ın dâimî gadabı içinde kalır, melekler de durmadan ona lânet eder."³²³

320. Müslümanı aldatmak haramdır:

لَيْسَ مِنَّا عَشَّ مُسْلِمًا أَوْ ضَرَّهُ أَوْ مَآكَرَهُ

"Bir müslümanı gerek (herhangi bir sûrette) alda-

321. İbn-i Mâce

322. Beyhaki

323. İbn-i Mâce

tan, gerek ona zarar veren yahut ona hilekârlık eden bizden değildir. (Yani kâmil mü'min değildir.)"³²⁴

321.

لَيْسَ مِنَّا مَنْ اتَّهَبَ أَوْ سَلَبَ أَوْ أَشَارَ بِالسَّلْبِ

"Çapulculuk veya soygunculuk eden yahut soygunculuğu emir ve işâret eyleyen bizden değildir. (Yani hakîkî mü'min değildir.)"

322.

إِذَا بَايَعْتَ فَقُلْ لَا خِلَابَةَ

"Alış-veriş ettiğin zaman de ki: İslâm'da aldatma yoktur."³²⁵

Bu hadîs-i şerîf, alış-verişte dâima aldatıldığını söyleyen bir sahâbîye karşı îrad buyurulmuştur.

323. Haklı haksız yemin edivermek

إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحِلْفِ فِي الْبَيْعِ فَإِنَّهُ يَنْفَقُ ثُمَّ يَمْحُوقُ

"Alış verişte çok yemin etmekten sakının zîra bu (muvakkaten) nafaka sağlarsa da sonunda (bereketi) silip götürür."³²⁶

324. Buhârî, Müslim

325. Buhârî

326. Ahmed bin Hanbel, Müslim

Bu hadîs-i şerîfte sakınılması emredilen yemin, doğru yemindir. Yalan yemin az da olsa esasen haramdır.

324. Borçlunun alacaklıya ikrâmına dikkat:

إِذَا أَقْرَضَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ قَرْضًا فَأَهْدِ إِلَى إِلَيْهِ طَبَقًا فَلَا يَقْبَلْهُ أَوْ حَمَلَةً عَلَى دَابَّتِهِ فَلَا يَرْكَبْهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَبْلَ ذَلِكَ

“Sizden biriniz din kardeşine bir tanrı ödöncü verip de onu alan kimse kendisine bir tabak bir şey hediye ederse onu kabûl etmesin. Yahut hayvanına bindirecek olursa ona binmesin. Meğer ki bu ikrâmlar ikisi arasında bundan yani bu ödöncüden evvel vâkî olmuş buluna.”³²⁷

325. Borçluya imkân tanınmalı:

مَنْ نَفَسَ عَنْ غَرِيمِهِ أَوْ مَحَا عَنْهُ كَانَ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

“Kim borçlusuna soluk aldırır, onun ödeyebilmesine vakit ve imkân bırakırsa yahut (alacağını) ondan büsbütün silerse o kıyâmet günü Arş’ın gölgesinde bulunur”.³²⁸

“Bakara Sûresinin 280. âyet-i kerîmesinde meâlen: “Eğer (borçlu) darlık içinde bulunuyorsa ona geniş bir zamana kadar (mühlet verin). Sadaka olarak bağışlamanız ise sizin için daha hayırlıdır.” buyurulmaktadır.

327. İbn-i Mâce

328. Müslim

326. Borçluya nazik davranmalı:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ سَمَحَ الْبَيْعِ سَمَحَ الشِّرَاءِ سَمَحَ الْقَضَاءِ

"Şüphesiz ki Allah satışta kolaylığı ve nazikliği, satın alışta kolaylığı ve nazikliği, borç ödemede kolaylığı ve nazikliği sever."³²⁹

327. Malın iyisini almak:

إِذَا اشْتَرَيْتَ نَعْلًا فَاسْتَجِدْهَا وَإِذَا اشْتَرَيْتَ ثَوْبًا فَاسْتَجِدْهُ

"Ayakkabı satın alacağın zaman iyisini al; elbise satın alacağın zaman da iyisini al!"³³⁰

328. Koyunda bereket vardır:

إِتَّخِذِي غَنَمًا فَإِنَّ فِيهَا بَرَكَةً

"(Ey Ümmühânî) koyun ve keçi edin. Çünkü onda bereket vardır."³³¹

"Hadîsin metnindeki (غَنَمٌ) koyuna da, keçiye de şâ-mildir. Ümmühânî -radiyallahu anhâ-'nın adı **Hind** yahut **Fâhite** yahut **Fâtîma**'dır. Oğlu **Hânî bin Hübeyre**'ye izâfetle künyelenmiştir. Cenâb-ı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcasının kızı ve **Hazret-i Ali** -radiyallahu anh-'ın ana-baba bir kızkardeşidir. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'den 46 hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir.

329. Tirmizî

330. Taberânî

331. İbn-i Mâce

329. Ağaç yetiştirmek:

مَنْ غَرَسَ غَرْسًا لَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ أَدَمِيٌّ وَلَا خَلْقٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ
إِلَّا كَانَ لَهُ صَدَقَةٌ

*"Kim ağaç ve fidan dikerse onun meyvesinden gerek bir insan ve gerek Allah'ın yaratığından bir mahluk yedikçe o kendisi için dâima bir sadaka olur."*³³²

Ağaç yetiştirenlerin, ağaçları titizlikle koruyanların ne büyük ecirlere nâil olacağı bu hadîs-i şerîfle ve daha birçok benzerleriyle meydandadır. Ya ormanlarımızı zâlîmâne ve câhilâne tahrip etmek sûretiyle hem bu dâimî ecirlere mânî olanlara, hem memleketin tabîî servetine ve bedîî, sıhîî varlığına sû-i kasdda bulunanlara ne diyelim? Onlar bilerek veya bilmeyerek vatana düşmanlık, Allah ile sevgili Peygamberi'ne isyân eden insanlardır. Ağaç sevgisini ve saygısını gönüllerde bir îmân gibi yerleştirmek kudsî vazîfelerimizden olmalıdır. Bu elbette büyük bir ibâdettir.

330. Ziraata teşvik:

أَحْرَثُوا فَإِنَّ الْحَرْثَ مُبَارَكٌ وَ أَكْثَرُوا فِيهِ الْجَمَاعِمَ

*"Ekiniz (biçiniz, ziraatle meşgul olunuz); çünkü ziraat mübârektir (Yümlü, bereketlidir.) Bir de orada (ektiğiniz yerde) bostan korkuluklarını çokca yapınız."*³³³

332. Ahmed bin Hanbel

333. Ebû Dâvud

331. Helâl kazanç:

طَلَبُ الْحَلَالِ جِهَادٌ

"Helâlinden istemek (kazanmak, hak uğrunda yapılan) bir muhârebe (kadar ecirli)dir."³³⁴

332.

إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلْتُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ وَإِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ

"Yediğiniz şeylerin en temizini kendi kazancınızdan (hâsıl) olandır. Şüphesiz çocuklarınız da sizin kazancınızdanır."³³⁵

333. Kendi kazancınız:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

"Hiçbir kimse kendi elinin işinden (kazancından) yediği kadar hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Hakikat Allah'ın Peygamberi Dâvud -aleyhisselâm- bile kendi elinin işinden (kazancından) yedi."³³⁶

Kur'ân-ı Kerîm'in Enbiyâ Sûresi'nin 80. Sebe Sûresi'nin 10. âyetlerine nazaran Dâvud -aleyhisselâm- demirciydi, zırh yapar ve bu sûretle kendi kazancı ile geçinirdi.

334. İbn-i Mâce

335. Buhârî

336. Buhârî

334. El emeği ile geçinmek:

أَطِيبُ الْكَسْبِ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ

"Kazancın en (temiz ve) güzeli kişinin kendi eliyle yaptığı iş ve hileden, hâinlikten âzâde meşrû alış veriş-tir."³³⁷

335. Meslekte sabır ve sebat:

مَنْ رَزَقَ فِي شَيْءٍ فَلْيَلْزِمَهُ

"Kim herhangi (meşrû) bir şeyde rızıklandıysa ona yapışsın. (Mesleğini sevsin ve ilerlesin)."³³⁸

336. İşçinin hakkını geciktirmeyin:

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْقُهُ

"Ecîr'in (yani ücretle hizmet edenin) ücretini henüz teri kurumudan verin (geciktirmeyin)."³³⁹

337. Hizmetçiye yediğinden ikrâm:

إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ بِطَعَامِهِ قَدْ كَفَاهُ عِلَاجَهُ وَ دُخَانَهُ
فَلْيَجْلِسْهُ مَعَهُ. فَإِنْ لَمْ يَجْلِسْهُ مَعَهُ فَلْيَتَنَاوَلْهُ أَكْلَهُ أَوْ أَكَلْتَيْنِ

"Sizden birine, hizmetçisi kendisinin yeter dere-

337. Ahmed bin Hanbel

338. Beyhakî

339. İbn-i Mâce

cede emeğini (ve ateş karşısında) dumanın sıkıntısını çektiği yemeğini getirdiği zaman onu da beraberinde yemek üzere sofraya oturtsun. Eğer (onu makbul bir mâzeretinden dolayı) beraberinde oturtmazsa (bâri) kendisine bir iki lokma (tattırmak üzere) sunsun."³⁴⁰

338. Millet malına tasallut:

إِنَّ رَجُلًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللَّهِ يَغَيِّرُ حَقَّ فَلَهُمُ النَّارُ

"Hakikat, öyle adamlar vardır ki, Allah'ın malı içine (milletin hazinesine) haksız yere daldıkça dalarlar. İşte kıyâmet günü cehennem onların hakkıdır."³⁴¹

339. Rüşvet veren ve alan:

الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ

"Rüşvet veren de alan da ateşte (cehenneme)dir."³⁴²

340. Müşterek işlerde ihânetin sonu:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا
صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَهُ خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِهِمَا

340. Buhârî, Müslim

341. Buhârî

342. Taberânî

“Allah teâlâ hazretleri buyuruyor ki, ortaklaşa çalışsan iki kişiden biri arkadaşına hâinlik etmedikçe, ben onların üçüncüsüyüm. Fakat biri diğerine hıyânette bulunursa (o vakit) aralarından çıkarım.”³⁴³

Üçüncüsüyüm demekten maksat, yardımcısıyım, bereket vericisiyim, demektir.

343. Ebû Dâvud

AKLI SELÎM VE ADÂLET

341. Nîmetin büyüğü akl-ı selîmdir.

أَفْلَحَ مَنْ رَزَقَ لُبًّا

"(Selîm) akıl ile merzuğ olan, ondan hissedar olan kişi umduğuna nâil ve onun muradı hâsıl olmuştur."³⁴⁴

342. Mü'minin feraseti:

إِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ

"Mü'minin ferasetinden sakının. Çünkü o, Allah'ın nûruyla bakar, görür."³⁴⁵

344. Buhârî

345. Buhârî

Feraset, bir şeyi dikkat ve teemmül ile, isâbetle idrak etmek mânâsına gelen "teferrüs"ten isimdir. Rey ve idrakte ince, derin ve isâbetli olmak demektir. Şu sûretle târif edilmiştir:

- 1- Kalbde olana muttalî olmak.
- 2- Yakînen keşfetmek, gaybı görmek.
- 3- Kalbinde mânâların idrakine yarayan ve parlayan nûrlar yükselmek.

Mü'minlerin ferasetinden sakınmak tavsiyesi günah yapmaktan ictinab etmek lüzûmuna işârettir. Çünkü öyle feraset erbabı vardır ki, mânevî müşahede ile günahkârın içini görür. Onu utandıracak sözler söyler ve utandırır. Bununla beraber bu hadîs-i şerîfde zeka ve ihtisas ehline karşı saygı göstermeğe de delâlet olsa gerektir.

343. Mü'min iki defâ aldanmaz:

لَا يُلدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ مَرَّتَيْنِ

"Mü'min, bir yuvadan iki defâ ısırılmaz (yani uyanık olan bir mü'min iki defâ aldanmaz, dikkatle gözünü açar)."

Müşrik şairlerden Ebû Gırre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i hicveden azılı düşmanlardandı. Bedir muhârebesinde esir olmuştu. "Kızlarım var, öksüz kalacaklar, fakirim..." diye yalvarınca Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bir daha müslümanlar aleyhinde hicivde bulunmamak şartıyla ve kendisinin de

kuvvetli temînâtı üzerine fidyersiz serbest bırakmıştı. Hatta bu müşrik bundan fevkalade memnun olarak irticâlen lehinde bir şiir de söylemişti.

Sonra tekrar küfriyâtına başladı. Uhud muhârebesinde müslümanların eline esir düşünce yine yalvarmağa başladıysa da Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu sefer afvetmedi ve bu hadîs-i şerîfi buyurdu.

344. Hakîkî bahtiyarlık:

السَّعِيدُ مَنْ وَعِظَ بِغَيْرِهِ، وَالشَّقِيُّ مَنْ وَعِظَ بِهِ غَيْرُهُ

"Bahtiyar adam, kendinden başkasıyla (yani başkasının halinden veya başkasının başına gelenden) ibret ve öğüt alandır. Bedbaht ise kendisiyle (yani kendisinin halinden) başkasının ibret ve öğüt aldığı insandır."³⁴⁶

345. Herkese halince muamele:

أَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ

"İnsanları layık oldukları yerlere koyun, herkese halince muamele edin."³⁴⁷

346.

أَمِيرُنَا أَنْ تَتَكَلَّمَ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ

346. Müslim

347. Müslim

"Biz insanlara akıllarının alacağı (tarzda ve o) miktarda söz söylemekle emrolunduk."³⁴⁸

347.

مَا أَنْتَ مُحَدِّثُ قَوْمًا لَا تَبْلُغُهُ عُقُولُهُمْ إِلَّا كَانَ عَلَىٰ بَعْضِهِمْ فِتْنَةٌ

"Sen akıllarının ermeyeceği bir söz ve herhangi bir zümreye (hakikatte) söyleyici değilsin. (Yani söylemiş, mârifet ve hizmet yapmış değilsin; çünkü,) o (söz) onlardan kimi üzerinde ancak fitne olmuştur."³⁴⁹

Menâvî diyor ki, "Akıllar takatları derecesinden fazlasını taşımaz, O takatların üstüne çıkılırsa her halde mevcut olan salah bile yerini fesada terkeder."

Bu yüzden âlim ve âriflerden bir çoğu anlaşılması güç ve te'vili müşkil olan bir kısım tasavvuf kitaplarını ehil olmayanlarca mütalaasını yasak etmişlerdir."³⁵⁰

348. İnsanlar Âdem'in evlatlarıdır:

النَّاسُ وَلَدُ آدَمَ وَ آدَمُ مِنْ تُرَابٍ

"(Bütün) insanlar Âdem'in evlatlarıdır. Âdem de topraktan yaratılmıştır."

348. Deylemî

349. İbn-i Asâkir

350. Nitekim Ziya Paşa da şöyle söylemiştir.

"İdrâk-i meâlî bu küçük akla gerekmez

Zîra bu terâzî bu kadar sıkleti çekmez." (Nâşir)

349. Kâtil de maktûl de müslüman olursa:

إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَقَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَالْقَاتِلُ
وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ
الْمَقْتُولِ؟ قَالَ إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ

"İki müslüman (ellerindeki) iki kılıncıyla (yahut silahıyla) karşılaşır da bunlardan biri arkadaşını öldürürse öldüren de öldürülen de ateşte (cehennemde)dir. Denildi ki:

- Yâ Rasûlallah! (Haydi) bu öldüren (cehenneme girecektir.) Ya öldürülenin suçu nedir?

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Çünkü o da arkadaşını öldürmeye hırslı idi (azmetmişti)."351

350. Zulüm, zulümâtır:

الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

"Zulüm kıyâmet gününde zulmetler (yani karanlıklar)dır."352

351. İnsanlardan azab yapanların akıbeti:

أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا لِلنَّاسِ فِي الدُّنْيَا أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ

351. Buhârî, Müslim

352. Buhârî

يَوْمَ الْقِيَمَةِ

"Dünyada insanlara şiddetle azab (ve işkence) eden, kıyâmet günü insanlar içinde ve Allah katında en çetin azab görecek olandır."³⁵³

352. Haksızın hakk iddiası:

مَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا وَ لِيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

"Kim kendisinin (hakkı) olmayan herhangi şeyi (benimdir diye) iddia ederse bizden, bizim yolumuza gidenlerden değildir. O (şimdiden) ateşten (cehennemden) oturacağı yeri edinedursun."³⁵⁴

353. Beyyine kime, yemin kime:

لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَا دَعَى رِجَالٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَ دِمَاءَهَا
لَكِنَّ الْبَيِّنَةَ عَلَى الْمُدَّعِي وَ الْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ

"Eğer insanlara (mücerred) davalar ile (her istedikleri şey) verilseydi muhakkak ki, (bazı) kimseler (şu veya bu) zümrenin mallarını ve kanlarını dava ederdi. Lakin beyyine yani iddiayı isbat külfeti, davacıya; yemin de inkâr edene âittir."³⁵⁵

353. Ahmed bîn Hanbel

354. İbn-i Mâce

355. Buhârî

354. İnsanlar eşittir:

النَّاسُ سَوَاءٌ كَأَسْنَانِ الْمُسْطِ وَ إِنَّمَا يَتَفَاضِلُونَ بِالْعِبَادَةِ وَلَا
تَصْحَبَنَّ أَحَدًا لَا يَرَى لَكَ مِنَ الْفَضْلِ مِثْلَ مَا تَرَى لَهُ

"Bütün insanlar tarak dişleri gibi müsâvîdir yani eşittir. Ancak ibâdetle birbirinden üstün olurlar. Kendisine layık gördüğün (meziyet ve) fazîletin benzerini senin için revâ görmeyen hiçbir kimse ile sakın arkadaşlık etme!"

İşte islâm demokrasisinin insan haklarının ve insan eşitliğinin kudsî kaynaklarından biri!

Üstünlüğü temin eden ibâdet mefhûmu gerek şahıs, gerek âilevî, gerek ma'serî ve millî, bütün insan vazifelerine şâmilidir. Çünkü bunların hepsi dînimizde ibâdettir. Bu hadîs-i şerifte arkadaşlığın karşılıklı hak ve zavifelerine de işâret buyurulmuştur.

355. Cezâ, suçu işleyen herkesedir:

إِنَّمَا أَهْلِكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ
تَرَكَوهُوَ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ. وَ آيُمُ اللَّهِ
لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا

"Sizden önceki (ümme)tlerin (mahv) helâk edilmesi ancak (şu sebepten idi ki) onlar, içlerinde şeref sâhibi hırsızlık ettiği zaman onu bırakıverirler (aldırış etmezler), aralarında zayıf kimse çalınca hakkında ağır cezâ tatbik ederlerdi. Allah'a andederim ki, Muhammed'in -

sallallahu aheyli ve sellem- kızı (yani benim kızım) Fâtîma hırsızlık etse muhakkak elini keserim."³⁵⁶

356. Hâkim isâbet etmezse de bir ecir alır:

إِذَا حَكَّمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَاصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ. وَإِذَا حَكَّمَ
فَاجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ وَاحِدٌ

"Hâkim hükmünü verirken bütün cehd ve gayretini sarf ederek (hakka ve doğruya) isâbet ederse ona iki ecir vardır. Hükmünde yine o sûretle cehd eylemesine rağmen hatâ ederse kendisine bir ecir vardır."³⁵⁷

357. Kul hakkı ateştir:

إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّهُ يَأْتِينِي الْخَصِمُ، فَلَعَلَّ بَعْضَهُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغُ
مِنْ بَعْضٍ، فَأَحْسَبُ أَنَّهُ صَادِقٌ فَأَقْضِي لَهُ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ مِنْ بَحْثٍ
مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَحْمِلْهَا أَوْ يَذَرْهَا

"Ben ancak bir beşerim. Hakîkat bana aralarında davalışan öyle hasımlar gelir ki onların kimi kiminden daha belîğ ve çenesi daha kuvvetli olur, delillerini güzel, açık ve süslü anlatabilir ve ben de onu doğru söyleyen bir adam sanıp lehine hükmederim. Binâenaleyh ben bir müslümanın hakkını (haksız olan herhangi) bir kimsenin lehinde hükmedersem (biliniz ki) o (hak) bir ateş parçasıdır. Artık onu dileyen sırtına) yüklensin. Yahud onu farkederek (hakka rücû) etsin."

356. Buhârî, Müslim

357. Buhârî, Müslim

Bu hadîs-i şerîfin sarahatine göre zâhirî delillerle lehine hüküm verilmiş ola kimseler eğer hakîkatte haksız iseler ilâhî ve mânevî mes'uliyetten asla kurtulamazlar. O haksızlığın cezâsını dünyada çekmeseler bile âhirette mutlaka çekerler.

358. Nasılsanız öyle idâre olunursunuz:

كَمَا تَكُونُوا يُؤْتَىٰ عَلَيْكُمْ

"Siz (ey millet!) Ne halde bulunursanız, başınıza da öyle idâre eden adamlar geçirilir."³⁵⁸

Hükûmetler ictimâî bünyelerden doğarlar. Bünye yani millet ne kadar iyi ve sağlam olursa onun hükûmeti de öyle olur. Bünyeyi ihmal edip de her işi hükûmetten beklemek hatâdır. Evvela ferd olarak kendimizi, sonra cemiyetimizi ıslah edelim, o vakit görürüz ki, her şey düzenine girmiştir.

359. Sâdık emîrin yardımcısı:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِأَمِيرٍ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ صِدْقٍ إِنَّ نَسِيَّ ذَكَرَهُ
وَإِنْ ذَكَرَ أَعَانَهُ وَإِنْ أَرَادَ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ سَوْءٍ إِنَّ
نَسِيَّ لَمْ يَذْكُرْهُ إِنَّ ذَكَرَهُ لَمْ يُعْنِهِ

"Allah (halkın işlerini gören) herhangi bir emîre hayır dilediği zaman ona sâdık (özü, sözü doğru) bir yar-

dımcı verir ki, (âmir bir şey) unutursa o, kendisine hatırlatır, (âmir) hatırlarsa ona yardım eder. (Allah ona hayırdan) başkasını murad buyurduğu vakit de kötü yardımcı verir de (âmiri) unutursa hatırlamaz, hatırlarsa kendisine yardım etmez."³⁵⁹

360. Herkes raiyyesinden mesuldür:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

"Hepiniz çobansınız (bekçisiniz, murakıpsınız) hepiniz sürüsünden (idâresini ve bekçiliğini deruhde ettiği ferd ve zümrelerden) sorumlusunuz."³⁶⁰

361. İşe göre adam aramak:

إِنَّا لَنَسْتَعْمِلَ عَلَىٰ عَمَلِنَا مَنْ أَرَادَهُ

"Gerçekten biz işimizin başında ona tâlip olanı asla kullanmayız. (Ehliyeti olanı kendimiz arar buluruz)."³⁶¹

362. Kiyâmet ne zaman kopacak?

إِذَا وَبِدَ الْأَمْرِ إِلَىٰ غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ

"İş ehli olmayana tevdi edilince kiyâmetin (kopmasını) gözetle."³⁶²

359. Ebû Dâvud

360. Buhârî

361. Buhârî, Müslim

362. Buhârî

363. Emînlik ve hâinlik:

أَلَا مَأْنَةٌ تَجْلِبُ (تَجْرُ) الرِّزْقَ وَالْخِيَانَةُ تَجْلِبُ (تَجْرُ) الْفَقْرَ

"Emînlik (ve îtimad) rızık getirir, hâinlik ise fakirlik getirir."³⁶³

364. Rızık talebinde îtidal ve teslimiyet:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَاللَّهِ مَا أَمَرُكُمْ إِلَّا مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ وَلَا أَنْهَأَكُمْ إِلَّا عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ. فَاجْمِعُوا فِي الطَّلَبِ قَوْلَ الَّذِي نَفْسُ أَبِي الْقَاسِمِ بِيَدِهِ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَطْلُبُهُ رِزْقُهُ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ فَإِنْ تَعَسَّرَ عَلَيْكُمْ شَيْءٌ مِنْهُ فَاطْلُبُوهُ بِطَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

"Ey insanlar! Andolsun ki, Allah'ın size emrettiği neyse ben size ondan başkasını emretmiyorum. Sizden nehyettiği şeylerden başkasını da yasak etmiyorum. Rızık aramakta iyi ahlâklı olun, hilekârlığa, ihtirasa gayr-i meşrûya sapmayın! Ebu'l-Kasım'ın rûhu (kudreti) elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, herhangi birinizin rızıkı ecelinin onu aradığı gibi kendisini arar. O halde ondan (rızıktan) size çetin bir güçlük gelirse (rızıkınızı çıkarmakta çetin zorluklara uğrarsanız) onu azîz ve celîl olan Allah'a itaatte arayın. (Allah'ın emirleri daîresinde hareket edin.)"³⁶⁴

363. Kurâî

364. Taberânî

365. İşi sağlam yapmak da ibâdetdir.

يُحِبُّ اللَّهُ الْعَامِلَ إِذَا عَمَلَ أَنْ يُحْسِنَ

"Allah, amel sâhibinin yani iş adamının iş yapınca iyi ve güzel yapmasını sever."³⁶⁵

Bu hadîs-i şerîfteki (يُحْسِنَ) kelimesinin masdarı olan "ihsân" şu mânâlara gelir:

- 1- İyilik etmek.
- 2- Bir şeyi iyi ve güzel yapmak.
- 3- Bir şeyi iyi ve gereği gibi bilmek.
- 4- Bir hadîs-i şerîfte beyan buyurulduğu vechile "Cenâb-ı Hakk'a O'nu görür gibi kulluk etmek."

Bu dört mânânın herbirine göre hadîs-i şerîfin meâlleri:

1- Cenâb-ı Hakk, herhangi bir âmilin iş ve hareketinde dâima iyilik etmesini nefsinden başkalarına da faydalı olmasını sever.

2- Cenâb-ı Hakk, herhangi bir iş sâhibinin yaptığı işi güzel yapmasını (baştan savma yapmamasını) sever.

3. Cenâb-ı Hakk, iş sâbinini yaptığı işini iyi bilmesini sever.

4. Cenâb-ı Hakk, herhangi bir amel ve harekette bulunan kimsenin Allah'ı görür gibi davranmasını sever.

Birinci mânâ; maddeci, hodgam ve muhteris insanları takbih eden, her işe cemiyetin ve ictimâî nizamın

dâima düşünülüp korunmasını tavsiye eyleyen âlî bir düsturdur. İslâm'da diğergamlık esâstır. Bir hadîs-i şerîf-te meâlen: "*İnsanların hayırlısı, insanlara en çok faydalı olandır.*" buyurulmuştur.

İkinci mânâ; herhangi bir meslek ve sanata men-sub olan adamların o meslek ve sanatlarında dâima yenilikler yapmasını, işi hep güzele ve kemâle götürmesini terakkî hamlelerini bir an gevşetmemesini öğütleyen bir teceddüd ve tekâmül rehberidir.

Üçüncü mânâ; bize intisab ettiğimiz iş ve mesleğin sırlarını öğrenmeyi, o iş ve meslekte "ihtisas" elde etmemizi körü körüne hareket ve taklitlerden kaçınmamızı, cehâletin ve geri bırakan göreneklerin demir perdelarını yırtarak her işte akı-lı selîm ile işe yarayan faydalı bilgi kâidelerini rehber edinmemizi işâret buyuran bir meâldir.

Dördüncü mânâ; bütün bu mânâların mânevî istikâmet vechini gösteren yüksek bir irşad kaynağıdır. Amel ve hareketlerimizde "*Cenâb-ı Allah'ımızı görüyor-muşuz...*" gibi davranmamız, onun gizli ve âşikâr her şeyimizi görmekte, işitmekte ve bilmekte olduğunu düşünmemiz ve buna tam bir ihlâs ile inanmamız, bizi yanlış yollara sapmaktan kurtaracağı gibi aramızda ve hayat mücâdelemizde de dâima taze kuvvet ve hamleler kazanmamızda en büyük murâkıp ve âmil olur.

BİRLİK VE BERABERLİK

366. Mü'minler bina gibidir:

الْمُؤْمِنُ كَالْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يُشَدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا

"Mü'minin mü'mine karşı durumu, kısımları birbirini perçimleyen (takviye ve tahkim eden) bina gibidir. Birlikte yardımlaşma ile yaşarlar."³⁶⁶

Sûre-i Hucürât'taki: "Mü'minler ancak kardeşler. O halde iki kardeşinizin arasını (bulup) barıştırın. Allah'tan korkun, tâ ki esirgenesiniz." âyet-i kerîmesi bu mânâyı te'yid etmektedir.

367. Yedullah cemaattedir:

يَدُ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ (مَعَ الْجَمَاعَةِ)

"Allah'ın eli, (yardımı ve sıyâneti) cemaatin (topluluğun birliğin) üzerindedir. (Onunla beraberdir.)"³⁶⁷

368. Mü'min tefrika çıkarmaz:

مَنْ فَرَّقَ فَلَيْسَ مِنَّا

"Kim (birliği bozarak) ayrılık yaparsa bizden (bizim kâmil ümmetimizden) değildir."³⁶⁸

369. İnsanlara fayda ile mümtaz kullar:

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا اخْتَصَّاهُمْ بِالنِّعَمِ لِمَنَافِعِ الْعِبَادِ فَمَنْ بَخِلَ بِتِلْكَ الْمَنَافِعِ عَنِ الْعِبَادِ نَقَلَ اللَّهُ تِلْكَ النِّعَمَ عَنْهُمْ وَحَوَّلَهَا إِلَى غَيْرِهِمْ

"Allah'ın öyle kulları vardır ki, insanlara fayda (sağlamak) için Allah onlara birçok nîmetlerle imtiyaz vermiştir. Kim Allah'ın kullarından bu menfaatleri esirgerse Allah o nîmetleri kendilerinden uzaklaştırıp başkalarına nakil ve tahvil eder."

370. Birlik ve beraberlik:

الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَوُ دِمَائِهِمْ وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ وَهُمْ يَدُّ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ

367. Tirmizi

368. Taberânî

*"Müslümanların kanları birbiriyle eşit olur. (Yani ce-zâ ve hukuk bakımından her müslüman müsâvîdir.) On-ların en aşağı tabakasinda bulunanlari bile âmmeye borçlarını ve vazîfelerini îfâyâ koşar. Onlar kendi millet-lerinden olmayanlara karşı bir tek eldir (bir ve beraber-dir.)"*³⁶⁹

İslâm demokrasisinin ve eşitliğinin ne kudsî ve muhkem temellere dayandığını âmmе hizmetlerinde en aşağı tabakada bulunanların bile istisnasız vazîfeli ol-duğunu ve bütün müslümanların bir tek el olarak birleş-mesi lüzûmunu bize apaçık anlatan bu hadîs-i şerîf ile daha nice benzerleri karşısında hepimiz hürmetle eğil-meliyiz.

AHLÂK

371. Ahlâkta fıtrat esastır:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ
كَمَا تَتَّبِعُونَ الْبَهِيمَةَ. هَلْ تَجِدُونَ مِنْ جَدْعَاءَ حَتَّى تَكُونُوا أَنْتُمْ
تَجِدَعُونَهَا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَرَأَيْتَ مَنْ يَمُوتُ وَهُوَ صَغِيرٌ؟
قَالَ : اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ

"Doğru hiçbir çocuk hariç olmamak üzere hepsi islâm fıtratı üzerine dünyaya gelir de sonra anası- babası onu yahudi ise) yahudi yaparlar; (hristiyan ise) nasrânî yaparlar. Nitekim hayvanın doğurmasına siz de (bir ebe gibi) yardım ediyorsunuz. (Ve görüyorsunuz ki, onlar sağ-sâlim doğuyorlar.) Siz içlerinde kendiniz sonradan bir yerini mesela kulağını ve burnunu, dudağını kesinceye kadar anasından öyle kesik olarak doğan bir yavru görüyor musunuz? Dediler:

- Yâ Rasûllallah! Çocuk iken ölenler hakkında ne buyurursunuz? Dedi ki:

- Allah amel edenlere (onların amel ve niyetlerine) göre (yapacağını) çok iyi bilendir."³⁷⁰

Bu sual müşriklerin ölen çocukları hakkındadır. Bu bapta üç mezhep, yani nokta-i nazar vardır. Sahih olan tavakkuftur. İlmini Allah'a havale etmektir.

Hadîs-i şerîfteki fıtrat, yaratılış cibilliyet, hilkat mânâsına geldiği gibi islâm mânâsına da gelir. Burada murad, Hakk dînini kabûle olan istîdadtır. Kur'ân-ı Kerîm'in Rum Sûresi 30. âyetinde fıtrat bu mânâyâ kullanılmıştır.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Sen yüzünü bir muvahhid olarak o dosdoğru dîne çevir. O din Allah'ın fıtratıdır ki, o insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yarattığı değiştirilmez. En doğru din, budur; fakat insanların bir çoğu bilmezler."

372. Ahlâkta micazın tesiri:

كُلُّ يَعْمَلُ لِمَا خُلِقَ لَهُ (أَوْ) لِمَا يُسَّرُ لَهُ

Ashâbdan bir zât, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e sordu:

- Yâ Rasûlallah! Cennete gireceklerle, cehennemlik olanlar bu dünyada bilinebilir mi?

Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Evet!

Sahâbi yine sordu:

- Öyle ise amel edenler neye o amelleri yapıyorlar?

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem:

- *Herkes ve herşey hangi mizac ve tabiatla yaratıldı ise (yahut) kendisine hangi mizac ve tabiatın icabı kolaylaştırdı ise ona göre hareket eder.*³⁷¹ buyurdu. Nitekim İsrâ Sûresi'nde:

قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ

"Habîbim sen: "Herkes kendi tarîkatı üzere amel eder." de."³⁷² buyurulmuştur?

373. Yaratılıştaki istîdad:

كُلُّ أَمْرٍ مُّهِمٌّ لِّمَا خُلِقَ لَهُ

"Herkes, kendisi için yaratılan şey ne ise ona (yani yaratılıştaki istîdad ve kâbiliyete göre) hazırlanmıştır. Binâenaleyh o istîdada uyan amel, hareket ve meslek ona kolaştırılmış, uymayanlar güçleştirilmiştir."³⁷³

371. Buhârî

372. İsrâ Sûresi / 84

373. Ahmed bin Hanbel

Hayatta öyle adamlar görülüyor ki, meslek edindikleri işlerden ziyâde edinmedikleri mevzûlarda inkişaf etmekte, meslek seçiminde yapılan geçmiş hatâların husranını ömürleri boyunca çekmektedirler.

Onun için ilk ve taze istîdadlar üzerinde inceden inceye tetkikler yapmadan ve bu husûsta erbâbının mütalaasını almadan meslek tayinine gidilmemelidir.

374. İnsanlar madenler gibidir:

النَّاسُ مَعَادِنٌ وَالْعِرْقُ دَسَّاسٌ وَآدَبُ الشُّوءِ كَعِرْقِ الشُّوءِ

*"İnsanlar madenler gibidir. İrk (soy ve kan) dessâstır. (Yani iyi ve kötü gizli birçok hasletleri câmidir. İrsiyetin mayasıdır.) Kötü edep ve terbiye de kötü ırk gibidir."*³⁷⁴

Bu hadîs-i şerîf daha uzun olmak üzere **Buhârî** ve **Müslim**'de de vardır. **İbn Melek** der ki: "İnsanların madenlere benzetilmesi istîdadlarına göre şeref derecelerinin birbirinden farklı olmasındandır. Madenler de öyledir. Bir de şu kastediliyor ki, iyi maden cevherlerini meydana çıkarmak için nasıl mücâhede lâzımsa güzel ahlâk cevherlerini yakalamak uğrunda da riyâzatla, yorgunluklarla öyle çalışmak gerektir. Câhiliyet devrinde hayırlı, fakat islâma düşman olanlara misâl olmak üzere bilâhare islâm şerefine kavuşunca mânevî yüce mevkîler işgal eden bazı ashâbı hatırlamak yeter."

Bu hadîs-i şerîfte asaletin, millî, ahlâkî ve harsî terbiyenin büyük rolüne işâret edilmektedir.

375. Ahlâkı güzel olan:

أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

"Mü'minlerin en fazîletlisi, ahlâkı en güzel olanıdır."³⁷⁵

376. Mekârim-i ahlâkın onu:

مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ عَشْرَةٌ: تَكُونُ فِي الرَّجُلِ وَلَا تَكُونُ فِي ابْنِهِ،
وَتَكُونُ فِي الْإِنِّ وَلَا تَكُونُ فِي الْأَبِ وَتَكُونُ فِي الْعَبْدِ وَلَا
تَكُونُ فِي سَيِّدِهِ. يَقْسِمُهَا اللَّهُ لِمَنْ أَرَادَ بِهِ السَّعَادَةَ: صِدْقُ
الْحَدِيثِ وَصِدْقُ الْبَأْسِ وَإِعْطَاءُ السَّائِلِ وَالْمُكَافَأَةُ بِالصَّنَائِعِ
وَحِفْظُ الْأَمَانَةِ وَصِلَةُ الرَّحِمِ وَالتَّذَمُّمُ لِلْجَارِ وَالتَّذَمُّمُ
لِلصَّاحِبِ وَاقْرَاءَةُ الضَّيْفِ وَرَأْيُهُنَّ الْحَيَاءُ

"Huyların şerefli ve değerli olanları (başlıca) ondur ki, bunlar bir adamda bulunur, oğlunda bulunmaz; oğlunda bulunur, babada olmaz. Kölede bulunur, efendi-
sinde bulunmaz. Allah onları (ebedî saâdetini, bahtiyar-
lığını) dilediği kimselere taksim eder. Onlar da şunlardır:

- 1- Doğru sözlülük.
- 2- Harbde (sebat ve) sadâkat.
- 3- Sâil (dilenciye) vermek; yardım etmek.
- 4- Yapılan iyiliklere iyilikle mukâbele etmek.
- 5- Emâneti korumak.

- 6- Akraba ile iyi münâsebeti devam ettirmek.
- 7- Komşusunun hak ve hürmetini gözetmek.
- 8- Arkadaş (ve dost) hak ve hürmetine riâyet etmek.
- 9- Misâfire (ziyâfet vermek) yedirip içirmek.
- 10- Bunların başı hayadır, utanmaktır."³⁷⁶

377. Fitnelerin kalbe hücumu:

تُعْرَضُ الْفِتْنَةُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ (عَرَضَ الْحَصِيرِ) عَوْدًا
 عَوْدًا (عَوْدًا عَوْدًا) فَإِذَا قَلْبُ أَشْرَبَهَا نَكِتَ فِيهَا (فِيهِ) نُكْتَةً
 سَوْدَاءَ. وَإِذَا قَلْبُ أَنْكَرَهَا نَكِتَ فِيهِ نُكْتَةً بَيْضَاءَ حَتَّى يَصِيرَ
 (الْقَلْبُ) عَلَى قَلْبَيْنِ؛ أَيْبِضَ مِثْلَ الصَّفَا فَلَا يَصْرُهُ (لَا يَصْرُهُ)
 فِتْنَةً مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ. وَالْآخِرُ أَسْوَدُ مُرِيدَ (مُرِيدًا)
 كَالْكُوزِ مُجَنِّحًا لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلَا يُنْكِرُ مُنْكَرًا إِلَّا مَا أَشْرَبَ
 مِنْ هَوَاهُ

"Fitneler (bozuk îtikadlar, kötü düşünceler) hasır gibi destede destede, çabuk çabuk, birbiri ardınca kalblere (musallat edilir) arz olunur. Yahut kalblere konup döşenmek örülmek, itiyad haline gelmek ister. Artık herhangi kalb onları su içer gibi içine çekip alırsa (meşrep ve âdet edinirse) onda simsiyah bir nokta (yani fitnelerin eseri) belirir. Hangi kalb de onları (tiksinip redd ve def ederse) onda da bembeyaz bir nokta yerleşir. Nihâyet bir kalb iki kalb (mâhiyetini almış) olur. (Biri kötülükleri

kabûl emediği için mermer gibi saf ve beyazdır ki, ona gökler ve yer durdukça bir daha fenalık (yapışıp) zarar vermez. Diğer de siyah ve paslıdır ki, o da devrik tepesi aşağı dönmüş bir destiye benzer. (İçinde hayır adına ne varsa hiçbir kalmaz, dökülür. İşte) o kalb ne mârufu (ve meşrûyu) tanır, ne (meşrû olmayanı redd ve) inkâr eder. Ancak hevâ ve hevesinden kendisine meşrep edilen şey ne ise o kalır.”³⁷⁷

378. Kötülüşe iyilikle mukâbele:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ غَلِيظٌ الْخَاشِيَةُ فَجَبَذَهُ أَعْرَابِيٌّ بِرِدَائِهِ جَبَذَةً شَدِيدَةً حَتَّى أَثَرَتْ حَاشِيَةُ الْبُرْدِ فِي صَفْحَةِ عَاتِقِهِ. ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَحْمِلْ لِي عَلَى بَعِيرِي هَذَيْنِ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ. فَأَنْتَ لَا تَحْمِلُ لِي مِنْ مَالِكَ وَلَا مِنْ مَالِ أَبِيكَ. فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: أَلْمَالُ مَالُ اللَّهِ وَأَنَا عَبْدُهُ ثُمَّ قَالَ وَ يُقَادُّ مِنْكَ يَا أَعْرَابِيٌّ مَا فَعَلْتَ بِي؟ قَالَ: لَا قَالَ: لِمَ؟ قَالَ: لِأَنَّكَ لَا تُكَافِيءُ بِالسَّيِّئَةِ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ثُمَّ أَمَرَ أَنْ يُحْمَلَ لَهُ عَلَى بَعِيرٍ شَعِيرٌ وَعَلَى الْآخِرِ تَمْرٌ.

Enes -radiyallahu anh-'dan:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde idim. üzerinde kenarı kalın bir libas (ridâ) vardı.

Bir bedevî onun bu ridâsını öyle bir şiddetle çekti ki, o libasın kenarı onun mübârek boyun tarafında iz bıraktı, sonra şöyle dedi:

- Yâ Muhammed! -sallallahu aleyhi ve sellem- Benim şu iki deveme nezdindeki Allah'ın malından erzak yükle! Çünkü benim için ne kendi malından ne de babanın malından (erzak) yükleyecek değilsin.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- (biraz) sükût ettikten sonra buyurdu ki:

- *Mal, Allah'ın malıdır. Ben de O'nun kuluyum. Sonra şöyle buyurdu:*

- *Ey Arâbî! Bana yaptığın şu şeyin tıpkısı cezâ olarak hakkında tatbik edilsin mi?*

Bedevî:

- Hayır...

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- sordu:

- Neden?

Bedevî:

- Çünkü sen kötülüğe kötülükle mukâbele etmezsin, dedi.

Bu cevap karşısında Peygamber -sallallahu aleyhi vesellem- güldü, sonra onun bir devesine arpa, bir devesine de hurma yükletilmesini emretti.³⁷⁸

378. Buhârî, Müslim

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ- der ki:

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem, şahsan uğradığı bir haksızlığa, zulme karşı intikam almazdı. Meğer ki, o kötülük Allah'ın ve halkın haklarına tecavüz mâhiyetinde olsun. Peygamberimiz hiç bir hizmetçiyi, hiçbir kadını dövmemiştir.

379. Peygamberimizin tevâzuu:

هَوْنٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ وَإِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ
تَأْكُلُ الْقَدِيدَ

Huzur-i saâdete gelen bir zât, Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mehabetinden titremişti. Bunun üzerine Efendimiz:

- *Korkma! Müsterîh ol! Çünkü ben, bir hükümdar değilim. Ben ancak kadîd (et kurusu) yiyen Kureyş'ten bir kadının oğluyum, buyurarak onu sükûna dâvet etmişti.*³⁷⁹

380. Medh u senâda haddi aşmamak:

لَا تَطْرُونِي كَمَا أَطْرَىٰ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ فَقُولُوا:
عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ

"Beni (medih ve senâda) Meryem'in oğlu İsa (hak-kında) mubalağa edildiği gibi haddi aşmayın. Ben an-

cak bir kulun. O halde (bana sadece) "Allah'ın kulu ve peygamberi." deyin."³⁸⁰

381. Haya:

الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ

"Utanmak îmândandır."³⁸¹

382. İnsanlardan utanmak:

مَنْ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ النَّاسِ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ اللَّهِ

"Kim insanlardan utanmazsa Allah'tan da utanmaz."³⁸²

383. Mâlâyânîyi terk:

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ

"Kişinin müslümanlığının güzelliği kendisine mânâ ifâde etmeyen (yaramayan) şeyleri terketmesidir."³⁸³

Tirmizi'de Enes -radiyallahu anh-'den şu meâlde bir hadîs-i şerîf rivâyet edilmiştir. Ashâb-ı kirâmdan biri vefat etmişti. Bazıları "Ne mutlu, şehîddir, cennetliktir." dediler.

380. Buhârî

381. Buhârî, Müslim

382. Taberânî

383. Tirmizî

384. Kardeşini ayıplayan:

مَنْ عَيَّرَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعْمَلَ

"Din kardeşini muayyebden biri ile ayıplayan kimse o aybı bizzat kendisi yapmadıkça ölmez."

385. Gıybet zinâdan şiddetlidir:

إِيَّاكُمْ وَالْغَيْبَةَ فَإِنَّ الْغَيْبَةَ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا

"Gıybetten hazer ediniz, zîra gıybetin bir kısmı zinâdan eşedir."

386. Gıybeti yapan da dinleyen de müsâvidir:

الْمُعْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الْأَثْمِ

"Gıybet edenle dinleyen gûnahta ortaklırlar."

387. Mü'min kardeşinin aybını örtmek:

مَنْ سَتَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يُفْصَحْهُ سَتَرَهُ اللَّهُ
يَوْمَ الْقِيَمَةِ

"Müslüman kardeşinin aybını, çıplak olduğunu görür setrile âlemde rûsvây etmeyen kimsenin Cenâb-ı Allah yevm-i kıyâmette ayıplarını setreder."

388. Nemmâm yani kovucu:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ

"Nemmâmlık yani kovuculuk edenler cennete giremez."

389. Dedikodu:

دَعُ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ

"Şöyle denildi, böyle denildi (yani dedikoduyu), sual çokluğunu, mal zâyî (israf ve telef) etmeyi bırak, terk et."³⁸⁴

390. Güleryüz tatlı söz:

إِنَّكُمْ لَا تَسْعُونَ النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَسْعُهُمْ مِنْكُمْ بَسْطُ
الْوَجْهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ

"Hakîkat, siz malınızla insanları tatmin etmeye güç yetiremezsiniz. Ancak sizden (görecekle) güleryüzlülük ve ahlâk güzelliğidir ki, onları tatmin edebilir."³⁸⁵

391. Dilinize sâhip olun:

إِذَا ذَكَرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَتِ النُّجُومُ فَأَمْسِكُوا وَ

384. Taberânî

385. Ebû Naîm, Hakîm, Beyhakî

إِذَا ذُكِرَ الْقَدَرُ فَأَمْسِكُوا

"Ashâbımın (aralarında vukûa gelen savaşlar ve benzerleri) anılırsa siz (ta'ndan ve aleyhlerinde söz söylemekten kaçının, dilinizi) tutun. Yıldızlardan ahkam çıkarılması bâbında birşey zikredilirse (o bahse dalmaktan kendinizi) tutun. Kader (bahsi) anılırsa (yine ileri gitmeyip dillerinizi) tutun."³⁸⁶

392. Hayır söylemek ya da susmak:

رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا (إِمْرَأًا) قَالَ خَيْرًا فَعَنِمَ أَوْ سَكَتَ فَسَلِمَ

"Allah, ya hayır söyleyip de (ecir) kazanan, yahut susup da selâmet bulan kula (kişiye) rahmet etsin."

393. Müslüman sözünde sâdıktır:

الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ فِيمَا أُحِلَّ

"Müslümanlar (kendilerine Allah katında) helâl kılınan; (yahut Allah'ın kendilerine helâl kıldığı) şeylerde şartlarının ta yanındadırlar. (Yani sözlerinde sebat ederler, asla caymazlar.)"³⁸⁷

394. Yalancının orucu:

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ (وَالْجَهْلَ) فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ

386. Taberânî

387. Taberânî

فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

"Kim yalan söylemeyi, onunla amel ve hareket etmeyi ve câhilliği bırakmazsa onun oruç tutarak yemesini, içmesini terketmesinde Allah için (kabûl edilecek) bir hâceti yoktur."³⁸⁸

395. Dili ve iffeti muhafaza:

إِحْفَظْ مَا بَيْنَ لِحْيَتِكَ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْكَ

"Sakalınla bıyığın bittiği yer arasını (yani ağzını) bir de iki ayağının arasını (yani nâmusunu) koru!"³⁸⁹

Alkamî diyor ki: "Maksat dilimizin ve avret yerlerimizin kötülüklerden korunmasıdır."

Menâvî'ye göre: "Maksud hayır söylemek, helâlin-den yiyip içmek, avret yerlerini kötülükten korumak ve örtmektir."

396. Hayasız ve pervasız bağırarak:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَاحِشَ الْمُتَفَحِّشَ وَلَا الصَّيَّاحَ فِي الْأَسْوَاقِ

"Şüphesiz ki, Allah ne (sözünde ve işinde) hayasızlık eden ne kendisini bu hayasızlığa alışmaya zorlayanı ne de çarşı ve pazarlarda bağırıp çağırarak sevmeyi."³⁹⁰

388. Buhârî

389. Ebû Yâla

390. Buhârî

397. Gürültülü konuşmalar:

إِيَّاكَ وَمَا يَسُوءُ الْأُذُنَ

"Kulağa kötü gelecek şeyden (kötü sözden rahat-sız edecek gürültüden) sakın."³⁹¹

(Hadîs-i şerîfin muhatabı kadın olduğu için (إِيَّاكَ) denilmiştir.)

398. İhtirâsına esir olanlar:

إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَرَّهُ. وَلِكُلِّ شَرٍّ فِتْرَةٌ. فَإِنْ صَاحِبُهَا سَدَّدَ وَ قَارِبَ فَارْجُوهُ. وَإِنْ أَشِيرَ بِأَلْصَابِعِ فَلَا تَعُدُّوهُ

"Her şeyin bir ihtirâsı, her ihtirâsın da bir duraklama-sı vardır. Eğer onun (ihtirâsın) sâhibi doğruluğu ister (iyi-liğe) yaklaşırsa, îtidale, orta bir hale dönmeyi arzu eder-se ıslahını umarım. Yok (ihtirâsın esiri diye) parmaklarla gösterilirse artık siz onu (adamdan) saymayın."³⁹²

399. Saâdet servette değil infak ve ülfettedir:

إِنَّ الْمُكْتَرِينَ هُمُ الْمُقْلُونَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِلَّا مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى خَيْرًا فَتَفَحَّ فِيهِ يَمِينُهُ وَشِمَالُهُ وَبَيْنَ يَدَيْهِ وَوَرَاءَهُ وَعَمِلَ فِيهِ خَيْرًا

"Dünyada malca zengin olanlar kıyâmet gününde (sevabı) az olanların ta kendileridir. Meğer ki, Allah te-

391. Ahmed bin Hanbel

392. Tirmizî

âlâ kendisine mal (ve servet) verip de onunla (külfetsizce) sağına, soluna, önüne, ardına sarfeden, onunla hayır yapan bir kimse olur."³⁹³

400. Gizli günahı da Allah görüyor:

مَا كَرِهْتَ أَنْ يَرَاهُ النَّاسُ مِنْكَ فَلَا تَفْعَلْهُ بِنَفْسِكَ إِذَا خَلَوْتَ

"İnsanların sende görmelerinde hoşlanmadığın şeyi (onlardan) boş ve kendi başına kaldığın zaman da yapma!"³⁹⁴

Gizli işlediğimiz günahları Allah da hıfz melekleri de görüyor, diye düşünmek ve buna tam bir inanç beslemek dîni ve ahlâkî büyük bir düsturdur.

401. Gülerek günah işleyen:

مَنْ أَذْنَبَ وَهُوَ يَضْحَكُ دَخَلَ النَّارَ وَهُوَ يَبْكِي

"Kim gülerek günah işlerse ağlayarak ateşe (cehenneme) girer."³⁹⁵

402. Kendi aybıyla meşgul olmak:

طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ وَانْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَآمَسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ وَوَسِعَتْهُ السَّنَةُ فَلَمْ يَعْدِلْ عَنْهَا إِلَى الْبِدْعَةِ

393. Buhârî, Müslim

394. Tirmizî

395. Ebû Nuaym

"Kendi aybını, kusurunu görmesi insanların ayıplarını görmesinden (aramasından) alıkoyan şahsa ne mutlu! Malından (ihtiyacından) artanı (hayır yolunda) harcayan kimseye ne mutlu! Sözünden lüzûmsuz ve faydasız) artığı (sarfetmeyip) tutan ve sünnet-i seniyye kendisine yettiği halde ondan bid'ate dönüp sapmayan kimseye ne mutlu!"

403. Hakk'ı söylemek:

مَا مِنْ صَدَقَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ

"Allah'a göre, hakkı söylemek kadar sevimli hiçbir sadaka yoktur."³⁹⁶

404. Husûmeti âdet edinenin hali:

أَبْغَضُ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ أَلَاذُ الْخَصِمِ

"Allah'a göre insanların en çok buğzedileni çetin husûmeti âdet edinendir."³⁹⁷

Yani insanlardan Allah'ın en çok buğzettiği kimse bâtilı müdafaa uğrunda mücâdele eden ve çetin husûmeti âdet edinendir. Nitekim Bakara Sûresi âyet 204'de:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ
عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ

396. Beyhâkî

397. Buhârî, Müslim

"İnsanlardan öyle kimseler vardır ki, onun bu dünya hayatına âit sözü hoşunuza gider ve o kalbinde olana Allah'ı şahid getirir. Halbuki o düşmanların en yamanıdır." buyurulmaktadır.

405. Mü'min ve münâfık'ın halleri:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الرِّزْقِ تُفَيِّتُهَا الرِّيحُ تَصْرَعُهَا مَرَّةٌ
وَتُعَدِّلُهَا أُخْرَى حَتَّى يَأْتِيَهُ أَجَلُهُ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الْأُرْزَةِ
الْمُجْزِيَةِ الَّتِي لَا يُصِيبُهَا شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ أَنْجِعَافُهَا مَرَّةً وَاحِدَةً

"Mü'min ömrü boyunca kâh rüzgarların bir yandan bir yana sallayıp yere yatırdığı, kâh doğrulttuğu yeşil ekin dalına benzer. Münâfık da dimdik ayakta duran, kendisine hiçbir arıza değmeyen fakat (zamanı gelince) birdenbire kökünden koparılıp sökülen pirinç fidanı gibidir."³⁹⁸

406. Müslüman müslümanın kardeşidir:

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ
أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ
عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ
يَوْمَ الْقِيَمَةِ

"Müslüman müslümanın (din) kardeşidir. O, buna (yani din kardeşine) zulmetmez. Onunla müsâlemeti

(barışı) bozmaz, kim (din) kardeşinin hâcetinde olur onun ihtiyacını giderirse, Allah da onun hâcetinde bulur. (Ona yardım eder.) Kim bir müslümanın gamını, tasesasını uzaklaştırıp giderir. (Onu ferahlığa kavuşturur) ise Allah da o sebeple kıyâmet gününün gamlarından bir gamı bir tasayı kendisinden giderir. (Onu sevince ulaştırır.) Kim bir müslümanın aybını örterse Allah da kıyâmet günü onu onun ayıbını örter.”³⁹⁹

Metindeki (لَا يُسْلِمُ)'nin masdarı olan (اسلام)ın hemzesi burada selb ve izâle içindir. (سليم، سلم) aslındandır ki, mânâsı sulh ve barış demektir.

407. Müslümanın müslüman üzerindeki hakları:

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ؛ إِذَا لَقِيَتهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ، وَإِذَا عَطَسَ وَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرَضَ فَعُدَّهُ
وَإِذَا مَاتَ فَأَتْبِعْهُ

“Müslümanın müslüman üzerindeki (başlıca) hakkı altıdır:

- 1- Kendisine kavuştuğun zaman ona selam ver.
- 2- Seni dâvet edince ona icâbet et (Bu dâvet gerek ziyâfet dâveti, gerek yardıma dâvet olsun müsâvidir.)
- 3- Aksırınca (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) deyince ona teşmît et! (yani (يَرْحَمُكَ اللّٰهُ) Allah sana rahmet etsin) de!
- 4- Hastalandığı zaman onu ziyâret et!
- 5- Ölünce de ardından git (cenâzesine iştirak et).”⁴⁰⁰

399. Buhârî, Müslim

400. Buhârî, Müslim

Aksıran kimse kendisine (يُرْحَمُكَ اللَّهُ) denilince o da: (يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَ يُصْلِحْ بِأَلْكُم) Allah sizi doğru yola iletsin, kalbinizi düzeltsin, diye mukâbele eder.

Üçten ziyâde aksırana karşı teşmîl lâzım gelmez.

408. Faydasız ve lüzûmsuz sözler:

أَوْ لَا تَقْدِرُونَ فَلَعَلَّه قَدْ تَكَلَّمَ بِمَا لَا يَغْنِيهِ أَوْ بَحَلَّ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ
(بِمَا لَا يَغْنِيهِ)

"Bilmiyor musunuz ki o belki kendisine faydalı ve lüzûmlu olmayan sözler söylemiş, yahut malını azaltmayacak (kendisini zengin etmeyecek) bir miktarı bile sadaka olarak vermekte) câhillik etmiştir."⁴⁰¹

Uhud muhârebesinde öldürülen bir sahâbî hakkında "cennetliktir" hükmünü veren zâta hitaben îrad buyrulduğu rivâyet edilmiştir.

409. Cimrilik ve huy kötülüğü:

خَصْلَتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُؤْمِنٍ؛ الْبَحْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ

"Bir mü'minde (şu) iki haslet birleşmez: Buhl (cimrilik), huy kötülüğü."⁴⁰²

401. Tirmizî

402. Tirmizî

410. İhtiyarın gençleşen iki hevesi:

الشَّيْخُ يَضَعُفُ جِسْمُهُ وَقَلْبُهُ شَابٌ عَلَى حُبِّ اثْنَتَيْنِ طُولِ
الْحَيَاةِ وَحُبِّ الْمَالِ

"İhtiyarın bedeni zayıflar yıprar fakat kalbi şu ikinin sevgisi üzerinde delikanlıdır. Uzun ömür ve hayat, mala muhabbet."

411. Allah cömerttir:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَوَادٌ يُحِبُّ الْجَوَادَ وَيُحِبُّ الْمَعَالِيَ الْأَخْلَاقَ وَ
يَكْرَهُ سَفْسَافَهَا

"Şüphesiz ki, Allah teâlâ cömerttir. Cömertliği sever. Ahlâkın yüksek (derecelerini) sever. Onun (hasis ve) alçak olanını sevmez."⁴⁰³

412. Allah'ın nîmetinin eserleri:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ

"Şüphesiz ki Allah kulunun üzerindeki nîmet-i eserinin görülmesini sever."⁴⁰⁴

Eserinin görülmesi demek kulun mazhar olduğu nîmetlerin şükrünü sâlih ameller ile edâ etmeğe çalışması ihtiyacından fazla malından fakirler, muhtaçlara ve

403. Beyhakî

404. Tirmizî, Hakîm

muhtelif hayırlara ve hasenâta harcaması Allah'a ve Rasûl'üne isyândan günahlardan cimrilikten ve sefil kı-yâfetlerle görülmekten kaçınması demektir.

413. Altun ve gümüşe kul olanlar:

تَعِسَ عَبْدُ الدِّيْنَارِ وَالدِّرْهَمِ وَعَبْدُ الْخَمِيصَةِ وَإِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ وَ
إِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ تَعِسَ وَأَنْتَعَسَ، وَإِذَا شَيْكَ فَلَا أَتَقَشَّ، طُوبَى
لِعَبْدٍ أَخَذَ بِعِنَانٍ فَرَسَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَشَعَتْ رَأْسُهُ مُعْبَرَةً قَدَمَاهُ.
إِنْ كَانَ فِي الْحَرَّاسَةِ كَانَ فِي الْحَرَّاسَةِ وَإِنْ كَانَ فِي السَّاقَةِ
كَانَ فِي السَّاقَةِ إِنْ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُأْذَنْ لَهُ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ

"Kahrolsun altına, gümüşe ve lüks elbiseye kul olup tapan kimseye! Verilirse hoşuna gider, verilmezse kızar. O kahrolsun boynu altında kalsın. Bir yerine diken batsa çıkarını olmasın! Ne mutlu o kula ki, Allah yolunda atının dizginine sarılarak (düşman karşısında) başı ve ayakları tozlara bulaşmış bir halde (savaşır) o pişdâr (öncü) ise pişdâr (öncü)dür. Demdâr (artçı) ise demdâr (artçı), yani memur olduğu her yerde erkekçe arslanca sebat eder. O Allah'ın öyle bir kuludur ki, zâ-hire aldanan insanlar arasında sanki hiçbir şöhreti yoktur, hatta) izin istese kendisine izin verilmez. Birşey ricâ etse ricâsı kabûl olunmaz. (Hulâsa insanlar nezdinde kadri budur. Fakat Allah indinde kıymeti ne büyük-tür onun.)"⁴⁰⁵

Bu hadîs-i şerîfin belâgatı huzûrunda eğilmek lâzımdır. Cenâb-ı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hadîsinde insanlığın, müslümanlığın, askerliğin bütün rûhunu hulâsa buyurmuştur.

Hamiyetsiz, fütüvvetsiz, merhametsiz zenginler hakkındaki eğlenceler ne kadar şiddetlidir. Altının, servet ve ihtişamın insanlara vereceği meziyet onlarla gösterilecek hamiyetlere, fedâkârlıklara bağlıdır. Yoksa islâm da bizâtihi zenginlik memnû değildir. Bilakis memduhdur, makbuldur.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bize vazîfelerimizi takdir ve taltif beklemek için değil, mahza vazîfe olduğu için yapmamızı hasbî olmamızı ihsâs bu yuruyor. Vazîfenin mukâbilî mânevîdir. Yoksa yapılan hizmetleri mubalağalarla ötekine, berikine anlatmak vatanperverlik şîârı değildir.

Bu hadîs-i şerîf askerlikte itaatın ve disiplinin lüzûm ve vücûbunu da öğretiyor. İtaattan ve disiplinden mahrum olan bir ordu asla muvaffak olamaz.

414. Kişinin her işittiğini söyleyivermesi:

كَفَى بِالْمَرْءِ مِنَ الْكِذْبِ إِذَا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ وَ كَفَى
بِالْمَرْءِ مِنَ الشُّحِّ أَنْ يَقُولَ أَخَذُ حَقِّي كُلَّهُ لَا أَتْرُكُ مِنْهُ شَيْئًا

"Kişinin her işittiğini söylemesi yalandan (mütehas-sıl) günah (kazanma) bakımından kendisine yeter. (Ya-ni ona yalancılık günahı yazılır.) Kişinin "Bütün hakkımı, ondan birşey bırakmamak sûretiyle alacağım." demesi

tam cimriliğinden ve nâkesliğinden ileri geldiğine hükmedilmesine yeter.”⁴⁰⁶

415. Dostunu ihtiyatlı sev:

أَحِبِّ حَبِيبَكَ هَوًّا مَا عَسَى أَنْ يَكُونَ بَغِيضَكَ يَوْمًا مَا

“Dostunu bir dereceye kadar ihtiyatlı sev. Olur ki, birgün o, sana buğzeden (düşmanlık eden bir) adam oluverir.”⁴⁰⁷

416. Birbirine söğen iki adam:

الْمُسْتَبَانِ شَيْطَانَانِ يَتَهَارَتَانِ وَ يَتَكَاذِبَانِ

“Birbirine söğen iki adam, yekdiğerinin şeref ve haysiyetini kıran birbirine olmadık yalanlar söyleyen (isnadlarda bulunan) iki şeytandır.”⁴⁰⁸

417. Kalbden geçen kötü düşünce affolunur:

إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا بِهِ
أَوْ تَعْمَلُ بِهِ

“Nefislerinin (kendi kendine) söylediği şeyleri onu (ya dilleriyle) söylemedikçe yahut onunla amel etmedikçe, ümmetim için Allah şüphesiz ki, geçiverdi (bağışladı).”⁴⁰⁹

406. Hakîm

407. Buhârî, Tirmizî

408. Buhârî

409. Buhârî, Müslim

418. Dînini dünyasına alet edenler:

مَا ذُبَّانٍ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ
عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ

"Bir koyun sürüsünün içine salıverilmiş iki aç kurdun sürüye yaptığı bozgunluk, kişinin mal ve şerefe olan ihtirası ile dînine yaptığı zarar kadar olmaz."⁴¹⁰

419. Açıktan işlenen suçun zararı:

الْخَطِيئَةُ إِذَا أُخْفِيَتْ لَمْ يَضُرَّ إِلَّا صَاحِبَهَا وَ إِذَا أُظْهِرَتْ فَلَمْ
تُغَيِّرْ ضَرَّتِ الْعَامَّةَ

"Hata gizlenir (gizli işlenir)se sâhibinden başkasına zarar vermez, açıklanır, tağyîr (ve islah) da edilmemezse âmmeye zarar verir."⁴¹¹

420. Hata, nisyân ve ikrah:

إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَا وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرِهُوا عَلَيْهِ

"Hatayı, nisyânı (yani bilmeyerek ve unutarak işlenen kusurları) bir de kendilerine zorla yaptırılan şeyleri Allah, ümmetimden benim için (afvetti, bunlardan) geçi-verdi."⁴¹²

410. Ahmed bin Hanbel

411. Deylemî

412. İbn-i Mâce, Taberânî

421. Kolaylaştırın, zorlaştırmayın:

يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَسِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا

"(Doğru yolu) kolaylıkla gösterin. Güçlkle göstermeyin. (Allah'ın rahmetini) müjdeleyin, (sadece azabıyla) korkutmayın, nefret vermeyin!"⁴¹³

422. Rıfk ve mülâyemet:

إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَ يُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ

"Şüphesiz ki, Allah refiktir. Kullarına karşı lütufkârdır. Onlara takatları üstünde birşey teklif etmeyendir. Rıfkı (sözde, işte nazikliği ve yumuşak huyluluğu) sever, Unf, şiddete ve sertliğe karşı vermediği hatta ondan başkalarına da vermediği şeyleri naziklere ve yumuşak huylulara verir."⁴¹⁴

423. İnsanlara hidâyete delâlet:

لَا يَهْدِي اللَّهُ عَلَى يَدَيْكَ رَجُلًا خَيْرَ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَ غَرَبَتْ

"Allah'ın senin iki elinin üzerinde (yani senin himmet ve cehdin ile, senin vasıtan ile) bir adamı doğru yola getirmesi senin için, üstüne güneşin doğduğu ve battığı şey-

413. Buhârî, Müslim

414. Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud

lerden (yani bütün onlara mâlik olmaktan) hayırlıdır.”⁴¹⁵

424. Mûsâmaha ve sertlik:

السَّمَاحُ رِيَّاحٌ وَالْعُسْرُ شُؤْمٌ

“Mûsâmaha (hoşgörülük) bir kazançtır. Çetinlik ve sertlik ve bir uğursuzluktur.”⁴¹⁶

Nitekim Fussilet Sûresi'nin onbeş ve onaltıncı âyetlerinde:

فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥٠﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِنَنْذِرَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٥١﴾

“Ad kavmi haksız olarak yeryüzünde büyüklük taslamış “Bizden daha kuvvetli kim vardır?” demişti. Onlar kendilerini yaratan Allah’ın onlardan daha kuvvetli olduğunu görmüyorlardı değil mi? Âyetlerimizi bile bile inkâr ediyorlardı. Rezillik azabını onlara dünya hayatında tattırmak için o uğursuz günlerde üzerlerine dondurucu bir kasırga gönderdik. Ahiret azabı ise daha çok alçaltıcıdır ve onlar da görmezler.” buyuruluyor.

415. Taberânî, Tirmizî

416. Kuzâî

O günlerin uğursuzluğu şiddetli fırtınaların o günlerde ardı arkası kesilmeden devam etmiş olmasından ve bu yüzden o kavmin helâke uğramasındandır. Yoksa eski müneccimlerin gûyâ bu âyete istinaden iddia ettikleri gibi bazı günlerde, günlerin kendilerinde "sa'd" uğurluluk veya "nahs" uğursuzluk yoktur. Zamanların eczası hadd-i zâtında müsâvîdir. Aralarında fark yoktur. Var olan şey onlarda vukûa gelen tâattır, mâsiyetlerdir.

Nahsın aslı ufkun kararıp bakır gibi dumansız ya-lın gibi bir renk bağlamasıdır. Bu hal uğursuzluğa bir mesel olmuştur. Haddizâtında uğursuzluk yoktur. Bazı hadîslerde de bu tasrîh edilmiştir. Bu hadîs-i şerîfteki şuum yani uğursuzluktan murad, herhalde çetinlik ve sertliğin intâc edeceği aksi tesir veya muvaffakiyetsizliktir.

425. Pehlivan öfkesini yenendir:

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ. إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ
عِنْدَ الْعُصْبِ

"Kuvvetli ve cesur (adam hasmını yenip yere çarpan) pehlivan değildir. Ancak çetin (ve kahraman) adam öfkelendiği zaman nefesine ve hiddetine mâlik ve hâkim olandır."⁴¹⁷

426. Hür adam öfkesinden dönendir:

خِيَارُ أُمَّتِي أَحْرَارُهَا الَّذِينَ إِذَا غَضِبُوا رَجَعُوا

"Ümmetimin en hayırlısı (nefislerine esir olmayan) hür kimselerdir ki, onlar öfkelenedikleri zaman öfkelerinden dönerler (vaz geçerler)."⁴¹⁸

427.

لَا تَغْضَبْ

"Öfkelenme!"⁴¹⁹

Abdullah bin Ömer, Harise bin Kudame, Süfyan bin Abdullah -radiyallahu anhum-'dan biri Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

- Bana bir tavsiyede bulun, demiş.

Yani dünyada da âhirette de bana fayda verecek ve beni Cenâb-ı Hakk'a yaklaştıracak bir sebep ile irşad buyur, demiş ve bu istirhamını birkaç kere tekrar etmişti.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- her defâsında:

- Öfkelenme, buyurmuştu.

İmam Ahmed bin Hanbel ve İbn Hibban diyorlar ki:

O adam Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem'in

418. Taberânî

419. Buhârî

bu ısrarlı cevabını düşündükten sonra hükmetti ki, "gaddab" şerrin bütün nevilerini toplayan kötü bir haldir.

Öfkelenme, demek; seni öfkeye sevkedecek şeyleri ve sebepleri yapma! Öfkenin hâkimiyetine karşı nefsinle mücâdele et! Ona meydan ve imkan verme, demektir.

428. Büyüğe hürmet, küçüğe şefkat:

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا

"Kim bizim küçüğümüze acımaz (şefkat göstermez), yaşça yahut ilimce büyüğümüzün hakkını tanımazsa bizden (bizim yolumuzdan) değildir."⁴²⁰

429. Merhamet:

مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمُ

"Kim acımazsa (ona) acınmaz."⁴²¹

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- muhterem torunu **Hasan** -radiyallahu anh-'ı çocuk iken öpmüş ve bunu **Akrâ bin Hâbis** -radiyallahu anh- da görmüştü. **Akrâ** dedi ki: "Benim evladım var, hiçbirini öpmedim." Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhiv e sellem- bu hadîsi îrad buyurmuştur.

420. Buhârî

421. Buhârî, Müslim

430. Birbirimizi sevelim:

لَنْ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا تَحِبُّونَ عَلَيْهِ: أَفْشُوا
السَّلَامَ بَيْنَكُمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى
تَرَاحَمُوا. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كُلُّنَا رَحِيمٌ قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ بِرَحْمَةٍ
أَحَدِكُمْ خَاصَّةً وَلَكِنْ رَحْمَةٌ الْعَامَّةِ

"Birbirinizi sevinceye kadar (hakîkati vechile) asla îmân etmiş olmazsınız. Hangi şey üzerine sevişeceği-nizi size göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın (birbiri-nizi selâmlayın). Rûhum (kudreti) elinde bulunan Al-lah'a yemin ederim ki, birbirinize merhamet (ve şefkat) edinceye kadar (yani merhamet ve şefkat etmedikçe) cennete giremezsiniz."

Ashâb dediler:

- Yâ Rasûlallah! Biz, hepimiz merhametliyiz!

Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

- (Benim dediğim) o (merhamet) herhangi biriniz husûsî merhameti değildir. Fakat âmmeye olan merha-mettir (yani ictimâf yardımlaşmadır)."⁴²²

431. Hevâdan ictinab Kur'ân ve sünnete imtisal:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ

"Hiçbirinizin hevâ (ve hevesi, nefsânî temâyülü) benim

getirdiğim (tebliğ ettiğim) şeylere (Kur'ân'a ve sünnete) tâbî oluncaya kadar (hakîkî bir îmânla) îmân etmiş olmaz."

432. Mücâhid:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ

"(Gerçek) mücâhid kendi nefsi(nin kötü temayülleri) ile mücâhede eden (savaşan) adamdır."⁴²³

433. Hicret:

أَفْضَلُ الْهَجْرَةِ أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ اللَّهُ

"Hicretin en fazîletlisi Allah'ın sevmediği şeyleri terketmendir."⁴²⁴

434. Münâfıklık alâmetleri:

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ
وَإِذَا أُتْمِنَ خَانَ

"Münâfığın alâmeti üçtür:

- 1- Söylediği zaman yalan söyler.
- 2- Vaad edince onu yerine getirmmez.
- 3- Kendisine (birşey) emânet edildiği vakit de hâinlik eder."⁴²⁵

423. Tirmizî

424. Ahmed bin Hanbel

425. Buhârî, Müslim

435. İki yüzlülük:

ذُو الْوَجْهَيْنِ وَ ذُو اللِّسَانَيْنِ فِي النَّارِ

"İki yüzlü, iki dilli (yani riyâkâr), münâfık (ve dalkavuk) olan (kimse) ateşte (cehennemde)dir."⁴²⁶

436. Bozguncu kimdir:

إِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ يَقُولُ هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ

"Birisinden "Artık dünyada adam kalmadı; hepsi helâk oldu!" diye işittiniz mi, (biliniz ki) o adam insanların en bozguncusudur."⁴²⁷

437. En şerir insan iki yüzlü olandır:

إِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَوْلًا بِوَجْهِهِ وَ
هَوْلًا بِوَجْهِهِ

"Onlara bir yüzü ile, şunlara diğer yüzüyle gelen iki yüzlü (adam) muhakkak ki, insanların en şerir (nev)indedir."⁴²⁸

438. Mü'min hoş geçinen ve hoş geçinilendir:

الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ وَيُؤْلَفُ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُؤْلَفُ

426. Ebû Dâvud

427. Buhârî, Müslim

428. Müslim

"Mü'min olan hem başkalarıyla hoş geçinir, hem kendisiyle hoş geçinilir. Hoş geçinmeyen hoş geçinilmeyen kimsede hayır yoktur."⁴²⁹

439. Müslüman kim mü'min kim:

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ. وَ الْمُؤْمِنُ مَنْ
أَمِنَ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَ أَمْوَالِهِمْ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ
حَرَامٌ مَالُهُ وَ عَرَضُهُ وَ دَمُهُ حَسْبُ امْرِءٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يُحْقِرَ أَخَاهُ

"Müslüman; dilinden ve elinden müslümanların selâmette kaldığı kimsedir. Mü'min de kanlarına (hayatlarına) ve mallarına karşı insanların kendinden emîn olduğu adamdır. Her müslümanın malı, ırzı (şerefi ve nâmusu) kanı diğer müslümanın üzerine haramdır. Bir kimsenin (din) kardeşine hakâret etmesi, şer nâmına onun kötü adam olduğuna hükmedilmesine) yeter."⁴³⁰

440. Buğzdan kaçınıp ülfet ve muhabbet etmek:

لَا تَبَاغَضُوا وَ لَا تَقَاطَعُوا وَ لَا تَدَابَرُوا وَ لَا تَحَاسَدُوا وَ لَا تَنَاجَشُوا
وَ كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ وَ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ
يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

"Birbirinize buğz etmeyin, (münâsebetlerinizi kesmeyin, birbirinize arka dönmeyin, hasedleşmeyin. Ara-

429. Ahmed bin Hanbel

430. Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud

nızda eşya fiyatlarında sûnî artışlar (hilekârlıklar) yapmayın. Ey Allah'ın kulları Allah'ın size emrettiği gibi kardeş olun. Bir müslümanın (din) kardeşine üç günden fazla dargın durması helâl olmaz."⁴³¹

Bazılarına göre "birbirinize buğzetmeyin" demekten maksat, doğru yola aykırı, hevâ ve bid'atlara sapıp da ihtilafa düşmeyin, aranızda birliği bozmayın, demektir.

"Allah'ın size emrettiği gibi..." beyanıyla meâlen şu âyetlere işâret buyurulmuştur:

وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَ
كُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ
لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"Hepiniz toptan sımsıkı Allah'ın ipine sarılın, parçalanıp ayrılmayın, Allah'ın üzerindeki bunca nîmetini düşünün. Hani siz birbirinizin düşmanları idiniz de O, kalblerinizi islâma ısındırıp birleştirmişti. İşte onun bu nîmeti sayesinde din kardeşleri olmuştunuz. Ve yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte O Allah size âyetlerini böylece apaçık bildiriyor, ta ki, doğru yola eresiniz." (Âl-i İmrân: 103)

وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنَضْرِهِ
وَبِالْمُؤْمِنِينَ وَالْأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

مَا آَلَمْتُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ آَلَفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer sana hilekârlık yapacakları tutarsa, bunu dilerlerse muhakkak ki, sana Allah yetişir, seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen ve onların gönüllerine sevgi verip birleştiren odur. Yeryüzünde olan herşeyi toptan harcamış olarak yine onların gönüllerini böyle birleştiremezdik. Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O, muhakkak galiptir, tam hüküm ve hikmet sâhibidir." (Enfal Sûresi: 62-63)

Evs ve Hazrec kabileleri arasında sonu gelmeyen müthiş bir kin devam ediyordu. Kanlı vakâlar olmuş ve o vakâlarda iki taraftan nice eşrâf ölmüştü. Cenâb-ı Hakk, onlara bunu unutturdu, onları müslümanlıkla birleştirdi. Musâfahalar ettiler, birbirleriyle kardeş oldular.

وَتَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

"Biz cennette onların göğüslerindeki kîni söküp attık (atacağız). Hepsi kardeşler halinde karşı karşıya tahtlar üzerine dayanarak oturuculardır." (Hicr Sûresi: 47)

فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

"Cennette birbiriyle karşılıklı tahtlar üzerindedirler." (Saffât Sûresi: 44)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"Mü'minler ancak kardeşlerdir. O halde iki kar-

deşinizin arasını bulup kaynaştırın. Allah'tan korkun ta ki, esirgenesiniz." (Hucurât Sûresi: 10)

441. Müslümanlara sevinç vermek:

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بَعْدَ الْفَرَائِضِ إِدْخَالُ الشُّرُورِ
عَلَى الْمُسْلِمِ

"Farz olan (ibâdet ve tâat)lardan sonra amellerin Allah teâlâyâ (göre) en sevgilisi müslümanın içine sevinç vermektir."⁴³²

442. Hayırlı kim şerli kim:

خَيْرُكُمْ مَنْ يُرْجَى خَيْرُهُ وَيُؤْمَنُ شَرُّهُ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يُرْجَى
خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ

"Sizin hayırlınız, kendisinden hayır umulan ve şerrinden emîn olunan adamdır. Şerli olanınız ise hayır ümid edilmeyen şerrinden de emîn olunmayan kimse-dir."⁴³³

443. Bahtiyar fitneden kaçınandır:

إِنَّ السَّعِيدَ لِمَنْ جُنِبَ الْفِتْنُ وَلِمَنْ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ

"Hakîkî bahtiyar o kimsedir ki, fitne (ve fesatlar)dan

432. Taberânî

433. Ebû Yâlä

kaçınır ve bir belâyâ uğrayınca da sabır (ve tahammül) eder."⁴³⁴

444. İnsanları sevmek:

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ تَعَالَى التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ

"Allah'a îmândan sonra amellerin en faziletlisi (üstün) insanları sevmektir."⁴³⁵

445. Yaptığın iyilik seni sevindirmeli:

إِذَا سَرَّكَ حَسَنَتُكَ وَسَاءَتْكَ سَيِّئَتُكَ فَإِنَّكَ مُؤْمِنٌ

"Yaptığın iyilik seni sevindirir, işlediğin kötülük de sana fena görünürse sen (o zaman kâmil) mü'minsindir."⁴³⁶

446. Vîcdânına hoş gelmeyi bırak:

إِذَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ فَدَعْهُ

"Birşey senin nefsinî (vîcdânını) tırmaladığı zaman onu hemen bırak (vazgeç)."⁴³⁷

434. Ebû Dâvud

435. Taberânî

436. Ahmed bin Hanbel

437. Ahmed bin Hanbel

447. Bencillikten sakınmak:

أَحِبِّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ

"Kendin için sevdiğini, insanlar için de sev (arzu et)!"⁴³⁸

448. Kötülüğün çirkin görünmesi kemâldendir:

مَنْ سَأَتْهُ سَيِّئَتُهُ وَسَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ

"Kimin kötülüğü kendisine çirkin gelir, iyiliği onu se-vindirirse o (kâmil) mü'mindir."⁴³⁹

449. Uysallık:

أَحَبُّكُمْ إِلَى اللَّهِ أَحْلَاقًا الْمُوْطُؤُونَ أَكْنَافًا الَّذِينَ يَأْلَفُونَ وَيَأْلَفُونَ
إِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَى اللَّهِ الْمَشَاؤُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُتَمَسِّسُونَ لَهُمْ
الْعَثَرَاتِ الْمُفْرِقُونَ بَيْنَ الْأَخْوَانِ (الْأَحْوَة)

"Sizin Allah'a (göre) en sevgiliniz ahlâkı en güzel olanınız, hem kendisi hoş geçinen, hem kendisiyle hoş geçinilen, uysal ve yumuşak tabiatlı olanlarıdır. Allah'a göre (O'nun indinde) en çok buğzedileniniz ise birbirine laf götürüp getirmeğe koşanlar, onların sürçmele-rini (kusurlarını) arayanlar, (din) kardeşlerinin arasına tefrika sokanlardır."

438. Buhârî

439. Taberânî

450. Sevişen ve sevişmeyen rûhlar:

أَلَا رُوحٌ جُنُودٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا (فِي اللَّهِ) إِيْتَلَفًا وَمَا
تَنَافَرَ مِنْهَا (فِي اللَّهِ) اِخْتَلَفًا

"Rûhlar (sınıf sınıf ve zümre zümre) toplanmış ce-maatlardır. Bundan ötürü içlerinden birbiriyle (hak yo-lunda) tanışanlar (akîdeleri, ahlâkları birbirlerine uyan-lar dünyada) sevişip anlaşımıştır. Aralarında (hak husû-sunda birbiriyle bilişmeyenler (yahut) zıtlaşanlar (ya-bancı kalanlar) ise (dünyada) ahlâka düşmandır (anlaş-mamıştır)."440

Âraf Sûresi'nde şöyle buyuruluyor: "O, bir toplulu-ğu doğru yola iletti, bir topluluğa da sapıklık müsta-hak oldu. Çünkü onlar şeytanları Allah'tan başka dostlar edindiler ve kendilerinin doğru yolda olduk-larını sanıyorlar."441

Sizden bir fırka irâdesini îmâna sarf ile hidâyette ol-du. Ve îmâna muvaffak olmakla doğru yolu buldu. Diğer bir fırka irâdesini küfre sarf ile onun üzerine dalalet vâ-cib oldu. Zîra fırka-i daile, şeytanları Allah'ın dışında dost ittihaz edinmiş, kendilerini de ihtida etmiş ve doğ-ru yolu bulmuş zannederler.

451. Neler sadakadır:

كُلُّ سَلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلُّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ

440. Müslim

441. Âraf Sûresi / 30

تَعْدِلُ بَيْنَ الْاِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ وَ تُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُ عَلَيْهَا
 أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ . وَ بِكُلِّ
 خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ (وَ ذَلَّ الطَّرِيقَ صَدَقَةٌ) وَ تُمِيطُ
 الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ

"İnsanlardan cüz olan her oynak kemiği başına ya-
 ni her birimin temin ettiği nîmete karşı içinde güneşin
 doğmakta devam ettiği hergün bir sadaka-i şükür bor-
 cu vardır. İki kimse arasında adâleti tatbik etmen bir
 sadakadır.

"Kişiye hayvanının üzerine yükünü yüklemek hu-
 sûsunda yardımcı olmak, yahut onun metâinı yukarı
 kaldırırmak bir sadakadır. Namaza (giderken) yû-
 rüdüğün her adım (yahut her adım atışın) bir sadaka-
 dır. Yol göstermek bir sadakadır. Ezâ verecek eşyayı
 yoldan uzaklaştırmak (veya atmak) da bir sadaka-
 dır."⁴⁴²

452. Yoldan ezâ vereni kaldırmak:

إِعْزَلِ الْأَذَى عَنِ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ

"Müslümanların (geçecekleri) yolda ezâ (verecek-
 leri şeyleri) uzaklaştıırıp kaldır!"⁴⁴³

442. Buhârî, Müslim

443. Müslim

453. Abid kim zâhid kim:

إِثَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ وَأَرْضِي مَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى
النَّاسِ. وَ أَحْسِنِ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا وَ أَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ
لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَ لَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ
تُمَيِّتُ الْقُلُوبَ

"Haramlardan sakın ki, insanların en âbidi olasın. Allah'ın sana kısmet ettiğine râzı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyilikte bulun ki, (gerçek) mü'min olasın. Diğer insanlar hakkında da ancak kendinin sevdiği şeyleri arzu et ki, (hakîkî) müslüman olasın. Çok gülme, zîra gülmenin çokluğu kalbi öldürür."⁴⁴⁴

454. İnsanlara faydalı olmak:

خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ

"İnsanların hayırlısı insanlara en çok faydalı olandır."⁴⁴⁵

455. İnsanlardan uzak yerlerde oturma:

لَا تَسْكُنِ الْكُفُورَ فَإِنَّ السَّاكِنِ الْكُفُورِ كَسَاكِنِ الْقُبُورِ

"(İnsanlara) uzak yerlerde (mâmur olmayan ova ve köylerde) oturma! Çünkü öyle ıssız yerlerde kalan, kabirlerde sâkin olan gibidir."⁴⁴⁶

444. Ahmed bin Hanbel

445. Kuzâî

446. Buhârî

İşte insanları medenî ve ictimâî hayata topluluğa götürecek pek güzel bir tavsiye!..

457. Yemeğin başında besmele:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ فَإِنَّ نَسِيَّ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ
اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَتَّقِلْ بِسْمِ اللَّهِ عَلَى أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ

"Sizden biriniz herhangi bir yemeği yiyeceği zaman Allah'ın adını ansın (Besmele çeksın). Eğer başlangıçta Allah'ın ismini (besmeleyi) unutursa "başlangıcında da sonunda da da 'Bismilahi'r-Rahmani'r-Rahim' desin".⁴⁴⁷

458. Sağ elle yemek ve içmek:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ
فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ

"Sizden biriniz yemek yiyeceği zaman sağ (eliyle) yesin. Su (veya başka birşey) içeceği zaman da sağ (eliyle) içsin. Zîra şeytan sol (eliyle) yer, sol (eliyle) içer."⁴⁴⁸

459. Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak:

بَرَكَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ

447. Tirmizî

448. Müslim

"Yemeğin bereketi yemekden evvel de yedikten sonra da elleri yıkamak iledir."⁴⁴⁹

460. Eller yağ kokulu iken yatılmaz:

مَنْ بَاتَ وَفِي يَدَيْهِ رِيحُ عَمْرِ قَالِ أَبُو دَاوُدَ: (وَلَمْ يَغْسِلْهُ) فَاصَابَهُ
شَيْءٌ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ

"Kim elinde et ve yağ kokusu olduğu halde geceleyip de kendisine bir şey (zarar) isâbet ederse sakın kabahati nefsinden başkasına yüklemesin."⁴⁵⁰

461. Suyu yudum yudum içmek:

إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَمُصْ مَصًّا وَلَا يَعْجَبْ عَبًّا. فَإِنَّ الْكِبَادَ
مِنَ الْعَبِّ.

"Biriniz (su ve benzerlerini) içtiği zaman emer gibi içsin. Soluk almadan içmesin. Zîra suyu birdenbire içmekten ciğer ağrısı gelir."⁴⁵¹

462. Seyahatta sıhhat vardır:

سَافِرُوا تَسِيحُوا

"(Seyr u) sefer edin, sıhhat bulursunuz."⁴⁵²

449. Ahmed bin Hanbel

450. Buhârî

451. Ebû Nuaym

452. Ahmed bin Hanbel

463. Misâfirin edebi:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ فَهُوَ أَمِيرٌ عَلَيْهِ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ عِنْدِهِ

"Sizden biriniz din kardeşinin evine girdiği zaman o yanından çıkıncaya kadar bunun (o girenin) üzerinde emir (ve sâhiptir.)"

Ev sâhibinin izni olmadan o misâfir ne imam olup namaz kıldırabilir ne de bir tasarrufta bulunabilir.

464. Yolculukta usûl:

إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيَتَمَرَّوْا أَحَدَهُمْ

"Üç kişi bir sefere çıkarsa içlerinden birini kendilerine emir (reis) edinsinler."⁴⁵³

465. Misâfire ikrâm:

إِذَا آتَاكُمْ الزَّائِرُ فَآكِرْمُوهُ

"Size ziyâretçi geldiği zaman ona ikrâm edin."⁴⁵⁴

466. Kerîme ikrâm:

إِذَا آتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٌ فَآكِرْمُوهُ

"Bir kavmin ulusu (yani müteber adamı) size geldi-

453. İbn-i Mâce

454. İbn-i Mâce

ği zaman ona ikrâm edin (yani hürmette kusur etmeyin)⁴⁵⁵

467. Sefere giderken vedâlaşmak:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ سَفَرًا فَلْيُسَلِّمْ عَلَى إِخْوَانِهِ فَإِنَّهُمْ يَزِيدُونَهُ
بِدُعَائِهِمْ إِلَى دُعَائِهِ لِنَفْسِهِ

"Sizden biriniz sefere gitmek isterse ihvanına selâm versin, (vedâlaşsın) Çünkü, (ihvanı) kendilerine edecekleri duâya, onlara duâ etmeyi de (bu vesileyle) ilâve etmiş olurlar."

468. Misâfir ikrâm edileni yemelidir:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ فَطَاعِمُهُ مِنْ طَعَامِهِ فَلْيَأْكُلْ
وَلَا يَسْأَلْ عَنْهُ وَإِنْ سَقَاهُ مِنْ شَرَابِهِ فَلْيَشْرَبْ وَلَا يَسْأَلْ عَنْهُ

"Sizden biriniz müslüman kardeşinin yanına girip de o kendisine taamından yedirmek isterse, yesin. Onu nerede ve ne sûretle kazandığını sormasın. Eğer o mu-bah olan içeceğinden birşey içirirse içsin, onu da sormasın."⁴⁵⁶

Yenilen ve içilen şeyler hakkında ziyâfet sâhibine sorguda bulunmak âdeta ayıptır. Bu kâbil sualler boğazına düşkün veya riyâkâr adamların kândır. Eğer ken-

455. İbn-i Mâce

456. Taberânî, Beyhakî

disine yiyecek ve içecek ikrâm edilen kimse bir nâfile oruç içindeyse ve bu, taam sâhibince hoş görülmüyorsa orucunu kaza etmek üzere bozabilir.

469. Ev sâhibinden izin:

إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُأْذَنَ لَهُ فَلْيَرْجِعْ

"Sizden biriniz (bir yere girmek için) üç (defâ) izin isteyip de kendisine izin verilmezse geri dönüp gitsin."⁴⁵⁷

Bu mevzû ile ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de Nûr Sûresi 27-29. âyetlerinde şöyle buyrulur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِنْ
لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُأْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ
لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾
لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

"Ey îmân edenler! Kendi (ev ve) odalarınızdan başka (evler ve) odalara sâhipleriyle alışkanlık peyda etmeden (izin istemeden) ve selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Olur ki ince düşünür (hikmetini idrak eder)siniz. Eğer orada bir kimse bulmazsanız size izin verilmeye kadar içeri girmeyin. Şâyet size "geri dönün" denilirse dönüp

gidin. Bu sizin için daha temizdir. (Kapının önünde oturmanızdan daha hayırlıdır.) Allah ne yaparsanız hakkıyla bilendir. Meskûn olmayan, içerisinde sizin için menfaat (ve alak) bulunan ev ve odalara girmenizde size bir vebal yoktur. Açıklayacağınızı da gizliyeceğinizi de Allah bilir."

Bu âyette meskûn olmayan ev ve odalardan maksat; han, kervansaray, dükkan, otel vesâiredir.

470. Kardeşine yer vermek:

إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ فَأَوْسَعَ لَهُ أَخُوهُ فَأَيُّمَا هِيَ كَرَامَةٌ أَكْرَمَهُ اللَّهُ بِهَا

"Sizden biriniz (bir meclise) gelip de (din) kardeşi ona (yer) genişlettiği zaman (biliniz ki) bu Allah'ın o sebeple kendisine ikrâm (ve ilham) ettiği bir (lutfu) ve keremidir."⁴⁵⁸

471. Caiz olmayan kıyâm:

لَا تَقُومُوا كَمَا تَقُومُ الْأَعَاجِمُ يُعْظِمُ بَعْضُهُ بَعْضًا

"Birbirini tâzim eden acemlerin kalktığı gibi siz de ayağa kalkmayın!"⁴⁵⁹

Râvî diyor ki, Rasûlullah -sallallah aleyhi ve sellem- aşasına dayanarak üzerimize çıkageldi, derhal ayağa kalktık. Bunun üzerine bu hadis-i şerîfi îrad buyurdu.

458. Buhârî

459. Ebû Dâvud, Tirmizî

İmam Gazzâlî şöyle der: "Bu nehy tâzim kasdıyla olan kıyâm hakkındadır, ikrâm kasdıyla olan kıyâm memnu değildir." Acem, lügatte Arab'ın gayrı her kavim için söylenir.

472. Girerken de çıkarken de selâm:

إِذَا أَنْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَجْلِسِ فَلْيُسَلِّمْ فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يَجْلِسَ
فَلْيَجْلِسْ ثُمَّ إِذَا قَامَ فَلْيُسَلِّمْ وَلَيْسَتْ الْأُولَى أَحَقَّ مِنَ الْآخِرَةِ

"Sizden biriniz bir meclise gittiğiniz zaman evvelâ selâm versin. Eğer kendisinin de oturması gerekiyorsa otursun. Sonra kalktığı zaman da yine selâm versin. birinci selâm sonrakinden daha evla değil. (İkisi de hak-
tır, sünnettir.)"⁴⁶⁰

Yani meclise girerken de, oradan ayrılırken de selâm vermek sünnet ve fazîlette müsâvîdir. Fakat o selâmları almak vâcibdir.

473. İlk selâm veren kibirden kurtulur:

الْبَادِي بِالسَّلَامِ بَرِيءٌ مِنَ الْكِبْرِ

"Selâma ilk önce başlayan (yani rastladığı din kardeşinden evvel ona selâm veren kimse) kibirden kurtulmuştur."⁴⁶¹

460. Beyhakî

461. İbn-i Adî

474. Musâfaha kini giderir:

تَصَافَحُوا يَذْهَبِ الْغِلُّ عَنْ قُلُوبِكُمْ

“Musâfaha ediniz ki, o kalblerinizden kini giderir.”⁴⁶²

Bazı hadîslere ve nakillere nazaran, din kardeşiyle musâfaha ve elini bu sûretle tahrik edenlerin günahları dökülür. Musâfaha sevgiyi artırır.

Musâfaha ederken yüz yüze gelmeli, avucu avucun içine almalı, çünkü baş parmakta sevgi damarları vardır. Kim, bir müslümanla musâfaha ederken selavat-i şerîfe getirirse günahlarından bir şey kalmaz.

İbn Esîr diyor ki:

Sadece parmakları tutmak rafizîlere mahsustur. İslâm'da ilk musâfaha içlerinde **Ebû Mûsa el Eşârî**'nin de bulunduğu Eşârî Kâfilesinin Medîne-i Münnevvere'ye ayak basmasıyla başlamıştır.

O kafil Medîne'ye yaklaştıkları zaman (غداً نعقل أحبه) recezini söylemişlerdi ki, mânâsı: “Yarın dostlarla Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ve O'nun ashâbına kavuşacağız.” demektir.

Medîne'i Münnevvere'ye geldikleri zaman kime ulaşırlarsa musâfaha ettiler, nihâyet bu âdeti Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- beğendi, bu sûretle musâfaha sennet-i seniyye oldu.

475. Din kardeşini tâziye:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعْزِي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ حُلٍّ
الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

"(Din) kardeşini (uğradığı) bir müsîbetten dolayı tâziye eden hiçbir mü'min müstesna değildir ki, Allah te-âlâ kıyâmet gününde ona kerâmet (ve şeref) kaftanları giydirmiş olmasın."⁴⁶³

Tâziye, musîbete uğrayan kimsenin kalbini yatıştırarak, tasasını giderecek güzel sözler söylemek, onun sabır ve tahammül ile kazanacağı sevapları bildirmek, müjdelemek onunla musâfaha etmektir.

476. İstişârede isabed:

مَنْ أَرَادَ أَمْرًا فَشَاوَرَ فِيهِ امْرَأَةً مُسْلِمًا وَفَقَهُ اللَّهَ لَا رُشْدَ أَمْرِهِ

"Kim herhangi bir işi yapmak diler de onun hakkın-da bir müslüman adamla müşâvere ederse Allah onu işlerinin en isâbetlisine muvaffak buyurur."⁴⁶⁴

477. İstişâre edilen emîn olmalı:

الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ

"Kendisiyle istişâre edilen (reyine müracaat olu-

463. Taberânî

464. Buhârî, Müslim

nan) kimse emîn (mûtemed ve her türlü tesirden ve tehlikeden âzâde ve sâlim) olmalıdır.”⁴⁶⁵

478. İstişâre edilen fikrini açıkca söyleyin:

إِذَا اسْتَشَارَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُشِرْ عَلَيْهِ

“Sizden biriniz (din) kardeşiyle istişâre etmek (onun rey ve fikrinden faydalanmak) isterse ona kanaatini söylesin, (hayırhahlıktan ayrılmasın).”⁴⁶⁶

Şûrâ ve meşveret de işâretten gelen isimlerdir. Bu kelimelerden bazılarının tanışmak, rey ve kanaatlerinden faydalanmak gibi hâlâ dilimizde de yaşayan kullanılış mânâları şer’î itlaktan gelmiştir.

İmam Buhârî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî; Ebû Hureyre -radiyallahu anh-’ten şu meâlden bir hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir.

Hazret-i Ali, -radiyallahu anh- meâlen şöyle buyurmuştur: “Sizden birinizle istişâre edildiği zaman nefsi kendisi hakkında vicdânen ne yapacaksa, ne yapmasını hayırlı görüyorsa onu arayıp bulmakta en son gayretini ve ictihâdını sarfetsin.”

479. Azimkâr ve sağlam mü’min:

الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَ

465. İbn-i Mâce

466. Müslim

فِي كُلِّ خَيْرٍ. إِحْرَضْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ
وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا (وَكَذًا) وَ
لَكِنْ (قُلْ) قَدَرَهُ اللَّهُ مَا شَاءَ فَعَلَ. فَإِنَّ «لَوْ» تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

"Allah'a (göre) kuvvetli mü'min, zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. Sana gerçek menfaat verecek şeyler üzerinde hırs ile çalış. Allah'tan yardım iste! Acze düşme, eğer sana bir şey, bir müsbet gelir çatarsa; "Ben şöyle şöyle yapaydım, bu böyle olurdu..." demel Fakat; "Allah böyle takdir etmiş, o dilediğini yaptı" del Zira faydasız yere "Şöyle yapaydım böyle olurdu." demek şeytanın amelinı açar. (Onun tesvîlâtına meydan verir.)"⁴⁶⁷

480. Gönülden geçen iyilik ve ecir:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى؛ إِذَا هَمَّ عَبْدِي بِحَسَنَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبْتُهَا لَهُ
حَسَنَةً فَإِنْ عَمِلَهَا كَتَبْتُهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَ
إِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ أَكْتُبْ عَلَيْهِ عَمَلَهَا كَتَبْتُهَا
سَيِّئَةً وَاحِدَةً

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Kulum bir iyilik kasdeder de onu yapmazsa kendisi için bir sevap yazarım. Eğer onu yaparsa on sevaptan yediyüz katına kadar (ecir) yazarım. Bir kötülük kasdeder de onu yapmazsa aleyhine (günah) yaz-

mam. Fakat onu yaparsa bunu bir günah olarak yazarım."⁴⁶⁸

481. Aksırırken ağzı kapamalı:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَطَسَ وَصَّعَ يَدَهُ أَوْ
ثَوْبَهُ عَلَى فِيهِ وَخَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- aksırdığı zaman ya elini yahut mendilini ağzının üzerine koyar, aksırışı da kısırdı."⁴⁶⁹

482. Aksırmak hoş esnemek nahoştur:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعُطَّاسَ وَيَكْرَهُ التَّنَاقُطَ

"Şüphesiz ki, Allah aksırmayı sever, esnemeyi sevmez."⁴⁷⁰

Rivâyete göre hiçbir peygamber esnememiştir. Esneme sırasında bunu hatırlayanların esnemeden kurtulacakları bildirilmektedir.

483. Aksırırken ve genirirken sesi alçatmak

إِذَا تَجَشَّأَ أَحَدُكُمْ أَوْ عَطَسَ فَلَا يَرْفَعُ بِهِمَا الصَّوْتِ

"Sizden biriniz genireceği zaman, yahut aksıracağı

468. Ebû Dâvud

469. Buhârî

470. Beyhakî, Ebû Dâvud

zaman ikisinde de sesini yükseltmesin."⁴⁷¹

Gerek âile arasında, gerek diğer insanlar içinde ve hatta tek başına bulunulduğu zaman ağzı açık esnemek hayvan böğürtüsü gibi genirmek ve salya saçarcasına "hapşuu" diyerek aksırmak ictimâî ve millî terbiyemize ve muâşeret adâbımıza da aykırıdır. Bunlardan kat'î sûrette sakınmalıdır.

484. Esnerken ağzı elle kapatmak:

إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى فِيهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ
مَعَ النَّوَابِ

"Sizden biriniz esnerse elini ağzına koysun (ağzını kapasın). Çünkü şeytan esnemekle beraber içire girer (vesvese sokar)."⁴⁷²

485. Esnemeyi def etmeye çalışmak:

إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُرِدْهُ مَا اسْتَطَاعَ. فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَالَ «هَا»
ضَحِكَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ

"Sizden biriniz esneyeceği zaman gücünün yettiği kadar onu gidermeye gayret etsin. Çünkü herhangi biriniz esnerken ses çıkararak "haa..." derse buna şeytan güler."

471. Buhârî, Müslim

472. Buhârî

DUA HAKKINDA

486. Duâya âmin demek:

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيُؤَمِّنْ عَلَى دُعَاءِ نَفْسِهِ

"Sizden biriniz duâ edince kendisinin duâsına "âmin" desin."⁴⁷³

487. Mü'minlerin birbirine duâsı:

إِذَا دَعَا الْغَائِبُ لَغَائِبٍ قَالَ لَهُ الْمَلَكُ، وَلَكَ مِثْلَ ذَلِكَ

"Gaib gaib'e (yani mecliste hazır olmayanlar birbirine) duâ ettiği zaman ona (o duâya müvekkel olan) melek; "Senin için de bunun tıpkısı vardır." der."⁴⁷⁴

473. İbn-i Adiy

474. İbn-i Adiy

488. Duâda eller nasıl olmalı:

إِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ فَادْعُ بِبَطْنِ كَفِّكَ وَلَا تَدْعَ بِظُهُورِهِمَا فَإِذَا
فَرَعْتَ فَأَمْسَحْ بِهِمَا وَجْهَكَ

"Allah duâ ettiği zaman iki elinin içiyle (yani ellerinin içini yüzüne, arkasını yere karşı yönelterek duâ et! Sırtlarıyla duâ etme! (Duâyı) bitirince de (iki elini) yüzünü sür."⁴⁷⁵

Bu sûretle duâ sünnettir. Şu kadar ki, bir belânın, kıtlık, kuraklık gibi çetin âfetlerin izâlesi için yapılan duâlarda ellerin sırtı göğe; içi yere yöneltilmelidir. Yağmur duâlarında da böyle yapılır.

Enbiyâ Sûresi'nin 90. âyet-i kerîmesindeki يَدْعُونَا (دَعَا)daki (رَغَبًا وَرَهَبًا) kelimesini bazı ulemâ ellerin arkası yere yöneltilerek açılması (رَهَب) 'i de arkalarının göğe yöneltilmesi diye tefsîr etmişlerdir.

489. Duâda afv talebi:

أَفْضَلُ الدُّعَاءِ أَنْ تَسْأَلَ رَبَّكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
فَإِنَّكَ إِذَا أُعْطِيتَهُمَا فِي الدُّنْيَا ثُمَّ أُعْطِيَتْهُمَا فِي الْآخِرَةِ فَقَدْ أَفْلَحْتَ

"Duânın en fazîletlisi Rabbinden afv, dünya ve âhirette âfiyet (yani dertlerden, belâlardan selâmet) istemendir. Zîra sana dünyada bu iki nîmet verilip de sonra âhirette de verilirse muhakkak kurtuluşa ermiş olursun."⁴⁷⁶

475. İbn-i Mâce

476. Ahmed bin Hanbel, Tirmizî

490. Duâda ısrar:

إِذَا تَمَنَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَكْثِرْ فَإِنَّمَا يَسْأَلُ رَبَّهُ

"Sizden biriniz (Allah'tan) ne dilerse çok istesin. Çünkü o ancak Rabbinden istiyor. (O'nun hazînesi) tükenmez."⁴⁷⁷

491. Duâda ilim ve takvâ talebi:

اَللّٰهُمَّ اَغْنِنِيْ بِالْعِلْمِ رَبِّيْ بِالْحِلْمِ وَاَكْرِمْنِيْ بِالتَّقْوٰى وَ
جَمِّلْنِيْ بِالْعَافِيَةِ

"Yâ Allah! Bana ilim zenginliği ver. Beni yavaş ve nazik huy ile süslendir. Beni takvâ (Allah korkusu) ile şereflendir. Beni (dünyada ve âhirette) âfiyet (ve selâmet) ile tezyin et!"⁴⁷⁸

492. Reddolanmayan iki duâ:

تَيْنَانِ لَا تُرَدَّانِ: الدُّعَاءُ عِنْدَ النِّدَاءِ وَعِنْدَ الْبَاسِ حِينَ يَلْحَمُ
بَعْضُهُمْ بَعْضًا

"İki duâ vardır ki reddolunmaz:

1- Ezan okunurken yapılan duâ.

2- Birbirinin etini yercesine savaş yapıldığı zaman edilen duâ ve niyazlar."⁴⁷⁹

477. Taberânî

478. İbnü'n-Neccâr

479. Ebû Dâvud, İbn-i Hibbân, Hâkim

493. Mazlumun bedduâsı:

اِتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَ إِنْ كَانَ كَافِرًا فَإِنَّهُ لَيْسَ دُونَهُ حِجَابٌ

"Zulme uğrayanın -kâfir bile olsa- bedduâsından sakının. Çünkü, (o duânın) önünde (kabûlüne engel) hiçbir perde yoktur."⁴⁸⁰

494. Rasûlullah'ın duâsı:

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ رَحْمَةً مِنْْ عِنْدِكَ تَهْدِيْ بِهَا قَلْبِیْ تَجْمَعُ بِهَا
اَمْرِیْ وَ تُلْمُ بِهَا شَعْنِیْ وَ تُصْلِحُ بِهَا عَائِبِیْ وَ تَرْفَعُ بِهَا شَاهِدِیْ وَ
تُرْكِّیْ عَمَلِیْ وَ تُلْهِمْنِیْ بِهَا رُشْدِیْ وَ تَرُدُّ بِهَا الْفِتْنِیْ وَ تَعْصِمْنِیْ
بِهَا مِنْ كُلِّ سُوءٍ. اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ الْفَوْزَ فِی الْقَضَاءِ وَ نَزْلَ
الشُّهَدَاءِ وَ عِیْشَ السُّعَدَاءِ وَ النَّصْرَ عَلَی الْاَعْدَاءِ

"Yâ Allah! Senin bizzat Sen'in rahmetini isterim. (Öyle bir rahmet ki) Sen onunla kalbimi doğrultursun. Onunla işime (intizam ve) cem'iyyet verirsin. Onunla perişan halimi derleyip toparlarsın (çeker, çevirirsin). Onunla içimi düzeltir, onunla dışımı yükseltirsin. Onunla amel ve hareketimi temizler, onunla rüşdümü (isâbetli ve akıllı gidişimi) bana ilham edersin. O sayede ibadetle ülfetimi (saâdet erbabıyla ülfetimi) lütfedersin. Yine onunla beni her türlü fenalıktan korursun. Ey Allah! Ben kaza (ve takdiri)ndeki belâlardan necat ve selâmet (vermeni) şehîdlere has olan ziyâfetini, saîdlerin hayatını ve düşmanlara karşı nefretini isterim."⁴⁸¹

480. Ahmed bin Hanbel

481. Tirmizî

İmam Gazzâlî diyor ki:

Bazı zevât, Cüneyd Bağdâdî'yi vefatından sonra rüyada görmüş kendisine "Ya Eba'l Kâsım! Ne haber var?" diye sormuş Cüneyd Bağdâdî -kuddise rırrûh- şu cevabı vermiş:

- Zâhir ilimleri zâyî oldu, bâtinî ilimler fenâ buldu. Bize gecenin loşluğunda kıldığımız birkaç rekât namazdan başka birşey fayda vermedi.

495. Yatağa yatınca okunacak duâ:

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجِعَكَ فَتَوَضَّأْ وَصُوتْكَ لِلصَّلَاةِ.
ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ. ثُمَّ قُلْ: «اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ وَجْهِي
إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ. وَالْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً
إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَأَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ. اللَّهُمَّ أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ
الَّذِي أَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ» فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَنْتَ
عَلَى الْفِطْرَةِ وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَكَلَّمُ بِهِ قَالَ: فَرَدَدْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَلَغْتُ «اللَّهُمَّ أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي
أَنْزَلْتَ» قُلْتُ «وَرَسُولِكَ» قَالَ: لَا وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

Berâ bin Azib -radiyallahu anh-ten:

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki: "Yatağa geldiğin zaman namaz abdesti gibi abdest al! Sonra sağ yanına yatıp:

«اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَالْجَأْتُ
ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَى مِنْكَ إِلَّا
إِلَيْكَ. اللَّهُمَّ أَمُنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ»
de.

Eğer o gece ölürsen islâm fitratı (dini) üzere ölmüş olursun. Bunları (bu sözleri) söyleyeceğin (dünya) kela-minin en sonuncusu yap.”⁴⁸²

Bera -radiyallahu anh- dedi ki:

Bunları Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzûrunda tekrar ettiğimde (اللَّهُمَّ أَمُنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ)'ye varınca (رَسُولِكَ) demiştim. Buyurdu ki, “Hayır! (وَنَبِيِّكَ) (الَّذِي أَرْسَلْتَ) diyeceksin.”

Bu duânın meâli:

Yâ Allah! kendimi sana teslim ettim. İşimi sana bıraktım. Arkamı sana dayadım. Çünkü ümidim de sanadır, korkum da sendendir. Senden başka sığınacak ve necat bulunacak yer, senden başkası değildir. Yâ Allah! İndirdiğin kitabına da gönderdiğin peygamberine de imân ettim.

496. Nazar, göz değmesi:

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ نَفْسِهِ أَوْ مِنْ مَالِهِ أَوْ مِنْ أَخِيهِ مَا يُعْجِبُهُ

فَلْيَدْعُ لَهُ بِالْبَرَكَاتِ. فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ

"Sizden biriniz gerek kendisinden gerek malından gerek (din) kardeşinden hoşuna gideceği birşey görürse onun bereketine duâ etsin. Zîra göz değmesi bir gerçektir."⁴⁸³

Hoş giden şahıslara, hayvanlara ve eşyaya karşı (مَا شَاءَ اللَّهُ بَارَكَ اللَّهُ) demek mesnûndur.

497. Müslümanın rüyası:

إِذَا اقْتَرَبَ الرِّمَانُ لَمْ تَكْذَرْ رُؤْيَا الرَّجُلِ تَكْذِيبٌ وَ أَصْدَقُهُمْ رُؤْيَا
أَصْدَقُهُمْ حَدِيثًا

"Zaman yaklaşıncı (müslüman olan) kişinin rüyası hemen hemen yalan çıkmaz. Rüyası en doğru olanlar, en doğru söz söyleyenlerdir."⁴⁸⁴

Alkamî'ye göre yaklaşan zamandan murad gece ile gündüzün müsâvî olduğu zamandır.

498. Rühayı hayra yormak:

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا الْحَسَنَةَ فَلْيُفْسِرْهَا وَلْيُخْبِرْ بِهَا وَإِذَا رَأَى
الرُّؤْيَا الْقَبِيحَةَ فَلَا يُفْسِرْهَا وَلَا يُخْبِرْ بِهَا

"Sizden biriniz güzel rüya görürse onu hayra yor-

483. İbn-i Adiy, Taberânî

484. Buhârî, Müslim

sun. Onu dostuna, yahut irfan sâhibi birine de söylesin. Çirkin rüya görürse hem onu yormasın, hem de başkasına söylemesin."⁴⁸⁵

499. Hoşa giden rüya Allah'tandır:

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا يُحِبُّهَا فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ
عَلَيْهَا وَالْيُحَدِّثْ بِهَا. وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ فَإِنَّمَا هِيَ
مِنَ الشَّيْطَانِ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ

"Sizden biriniz hoşuna gideceği bir rüya görürse (bilin ki) o muhakkak Allah'tandır. Binâenaleyh bundan dolayı Allah'a hamdetsin. Ve onu dostuna veya irfan sâhibi olana da söylesin. (Rüyanın) hoşuna gitmeyeceği başka türlüünü görünce hiç şüphesiz o şeytandandır. O halde Allah'a sığınsın, onu bir kimseye söylemesin. (Bu sûretle o rüya kendisine zarar vermez.)"⁴⁸⁶

500. Kulun isyanına rağmen Hakk'ın ikrâmı artarsa:

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ تَعَالَى يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا مَا يَجِبُ وَهُوَ مُقِيمٌ
عَلَى مَعَاصِيهِ فَإِنَّمَا ذَلِكَ مِنْهُ إِسْتِدْرَاجٌ

"Kulun mâsiyetlerinde devam ve ısrar etmesine rağmen Allah teâlânın ona dünyada ne isterse vermek-

485. Tirmizî, İbn-i Mâce

486. Ahmed bin Hanbel, Buhârî, Tirmizî

te olduğunu görürsen bil ki bu, ona Allah'ın bir istidracıdır."487

Nitekim Âraf Sûresi'nin 182-183. âyetlerinde şöyle buyurulmuştur.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأُمْلَى
لَهُمْ إِن كَادَىٰ مَتِينٌ

"Âyetlerimizi yalan sayanların biz, bilmeyecekleri noktalarda derece derece, yavaş yavaş helâke yaklaştırırız. Ben onlara mühlet veririm. Onların işlerini uzatıveririm. Benim lütuf yüzünden kahrım tahammul edimeyecek kadar çetindir.

Birbiri ardınca nîmetler gelir, onları haklarında Allah'ın dâimî lutfu sanırlar da şımarırlar. İşte o zaman üzerlerine Allah'ın azabı hakk olur."

Dahhak diyor ki: "Bunun mânâsı onlar mâsiyeti yani günahı tazeledikçe biz de nîmetimizi yenileriz." demektir.

Rivâyete göre **Hazret-i Ömerü'l-Faruk** -radiyallahu anh- Kisrâ'nın hazîneleri kendisine getirilince "Yâ Rabbî! Bir istidraca uğramış olmaktan sana sığınırım!" demiş ve şu âyet-i kerîmeyi okumuştur.

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا
يَعْلَمُونَ وَأُمْلَىٰ لَهُمْ إِن كَادَىٰ مَتِينٌ

"Yâ Ekreme'r-rusûl! Onlar senin dâvetine icâbetten temerrüd eder ve uzak olunca seni ve Kur'ân'ı tekzîb edenlerle halimize terket! Zîra biz Azimü's-şan muhakkak onlara bilmedikleri cihetten derece derece azab inzâl ederiz. Ben Kur'ân'ı tekzîb edenlere mühlet veririm. Zîra benim hîleden ibâret olan ihsânım gâyet kuvvetlidir."

